

T.C.

İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS TEZİ

DEVLETİN MİRASÇILIĞI

MUSTAFA ÖNCÜLOKUR

ÖZEL HUKUK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. HARUN DEMİRBAŞ**

İSTANBUL 2020

ÖNSÖZ

Devletin Mirasçılığı konusu ile Türk Hukukuna faydalı olacağını ümit ederek hazırlamış olduğum tez çalışmamda; her zaman yanımda olan, desteğini esirgemeyen aileme, G. Ataoğlu'na, Reisbey Hukuk ailesine ve M. Akın'a, değerli büyüğüm hukukçu A. Güleç'e; hukuk hayatımda bana yeni şeyler öğreten üstatlarıma, hocalarıma; hukuk kariyerimde benden desteğini esirgemeyen tez çalışmamın başından sonuna kadar yol gösteren değerli hocam H. Demirbaş'a, tez savunmamda bulunan değerli jüri üyeleri E. Kulaklı ve Ş. Ekici'ye; çalışmalarım, araştırmalarım bana katkı sağlayan İstanbul Medipol Üniversitesi'ne, Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'na, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesine;

Minnet ve şükranlarımı sunuyorum.

Çalışmamızın hukuk camiasına hayırlı olmasını diliyorum.

Cağaloğlu-İSTANBUL

2020

ÖZ

Bu çalışmamız İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Üzerinde çalıştığımız tezin konusu “Devletin Mirasçılığı”dır. Tez çalışmamızda Türk Medeni Kanunu etrafında hareket ederek sadece devletin mirasçılığını inceledik. Çalışmamızın ilk bölümünde Türk Hukuku’nda mirasçılıktan bahsederek sonrasında devletin mirasçılığını ele aldık. Son olarak da devletin mirasçılık sıfatını kaybetmesine ilişkin açıklamalar yaptık.

Anahtar Kelimeler: Devlet, devletin mirasçılığı, miras, mirasçılık, miras hakkı

ABSTRACT

This thesis statement is prepared for the master thesis in the Istanbul Medipol University, Social Sciences Institute. The subject of the thesis we are working on is “Heirship of State’s.” In our thesis study, we moved around the Turkish Civil Code and examined only the heirship of the state. In the first part of our study, we talked about heirship in Turkish Law. Then we talked about the heirship of state. Finally, we made statements regarding the state losing its title of inheritance.

Keywords: State, state’s heirship, inheritance, heirship, right of inheritance

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA MİRASÇILIK

I. GENEL OLARAK.....	3
II. TÜRK MEDENİ KANUNU'NDA MİRAS DÜZENLEMESİ	6
III. TÜRK HUKUKUNDA MİRASÇILIĞIN TÜRLERİ	10
A. KANUNİ (YASAL) MİRASÇILIK	10
1. Zümre Mirasçılığı	12
2. Eşin Mirasçılığı	15
3. Evlatlığın Mirasçılığı	16
4. Devletin Mirasçılığı	18
B. İRADİ MİRASÇILIK	19
1. Genel Olarak	19
2. Ölüme Bağlı Tasarrufların Şekilleri.....	22
a. Şekli Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruflar.....	22
(1.)Vasiyet.....	23
(a.) Resmi Vasiyetname.....	23
(b.) El Yazılı Vasiyetname	24
(c.) Sözlü Vasiyet	25
(2.) Miras Sözleşmesi.....	26

(a.) Olumlu Miras Sözleşmesi –Mirastan Feragat Sözleşmesi.....	26
(b.) Tek Taraflı – İki Taraflı Miras Sözleşmesi	27
b.Maddi Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruflar	28
(1.)Hem Vasiyet Hem de Miras Sözleşmesi İle Yapılabilen Ölüme Bağlı Tasarruflar	28
(a.)Mirasçı Atama.....	28
(b.)Vasiyet (Belirli Mal Bırakma)	29
(c.) Yükleme	30
(d.)Şart (Koşul)	30
(e.) Yedek Mirasçı Atama	31
(f.) Art Mirasçı Atama	31
(2.) Sadece Vasiyetname İle Yapılabilen Ölüme Bağlı Tasarruflar	32
(a.) Vakıf Kurma	32
(b.) Tanıma	32
(c.) Vasiyeti Yerine Getirme Görevlisi Atama	33
(3.) Sadece Miras Sözleşmesi ile Yapılan Ölüme Bağlı Tasarruflar	33
(a.) Olumlu Miras Sözleşmesi	33
(b.)Mirastan Feragat Sözleşmesi	34

İKİNCİ BÖLÜM

DEVLETİN MİRASÇILIĞI

I. DEVLETİN MİRASÇILIK SIFATINI KAZANMASI	35
A. DEVLET KAVRAMI	35
B. DEVLETİN YASAL MİRASÇILIĞININ KOŞULLARI	37
1. Zümre Mirasçılarının Bulunmaması	38
2. Murisin Sağ Kalan Eşinin Bulunmaması	40
3. Evlatlığın Bulunmaması	42
4. İradi Mirasçının Bulunmaması	43
5. Vatandaşlık	45
6. Sulh Hukuk Hakiminin Çağrısı	46

C. DEVLETİN YASAL MİRASÇILIĞININ SONUÇLARI	48
D. DEVLETİN İRADİ MİRASÇILIĞI	49
1. Genel Olarak.....	49
2. Devletin Mirasçılığında Maddi Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruflar	52
E. DEVLETİN İRADİ MİRASÇILIĞININ SONUÇLARI	55
II. DEVLETİN MİRASÇILIĞININ ULUSLARARASI HUKUKTA GÖRÜNÜMÜ	56
A. TÜRK VATANDAŞININ MİRASI.....	57
B. YABANCI ÜLKE VATANDAŞININ MİRASI	58
1. MÖHUK m.20/3.....	58
2. Uluslararası Antlaşmalar	61
3. Tapu Kanunu	62
4. Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu	63
C. HEİMATLOS STATÜSÜNDEKİ KİMSELERİN MİRASI	65
D. MÜLTECİ STATÜSÜNDEKİ KİMSELERİN MİRASI	66
E. MAVİ KART SAHİPLERİNİN MİRASI	66
III. DEVLETİN MİRASÇILIĞININ İSTİSNALARI	68
A. 5737 SAYILI VAKIFLAR KANUNU	68
B. 2828 SAYILI SOSYAL HİZMETLER KANUNU.....	70

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEVLETİN TEREKEDEN SORUMLULUĞUNUN

TABİ OLDUĞU ESASLAR

I. DEVLETİN TEREKEDEN SORUMLULUĞU	71
A. GENEL OLARAK	71
B. DEVLETİN SINIRLI SORUMLULUĞU	73
II. GAİPLİK KARARININ MİRASA ETKİSİ.....	76
A. GAİPLİK KAVRAMI.....	76
B. GAİBİN MİRASINA SAHİP OLMA ŞARTLARI	77

1. Gaiplik Kararının Alınması	77
2. Güvence Gösterilmesi.....	79
3. Geri Verme	80
C. DEVLETİN GAİPLİK KARARI TALEBİ	83
1. Sağ Olup Olmadığı Bilinmeyen Mirasçının Miras Payının Resmen Yönetilmesi	83
2. Sağ Olup Olmadığı Bilinmeyen Kimsenin Malvarlığının Yönetimi	84
3. Sağ Olup Olmadığı Bilinmeyen Kimsenin Yüz Yaşını Doldurması	85
D. DEVLETİN GAİPLİK KARARI TALEBİNİN HÜKÜM VE SONUÇLARI	86
III. DEVLETİN MİRASÇILIK SIFATINI KAYBETMESİ VE ÖZEL	
HUSUSLAR.....	89
A. MURİSİN ORTAYA ÇIKMASI	89
B. BAŞKA BİR ÜSTÜN HAK SAHİBİNİN BULUNMASI	91
1. İstihkak Davası	93
2. Devletin İstihkak Davasına Muhatap Olması.....	94
C. DEVLETİN MİRASI REDDİ.....	98
D. DEVLETİN MİRASTAN ÇIKARILMASI	101
SONUÇ.....	105
KAYNAKÇA	109

KISALTMALAR

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AYBGBK	: 2565 sayılı Askerî Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu
AYM	: Anayasa Mahkemesi
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviri
E.	: Esas (Sayılı)
E.T	: Erişim Tarihi
GSÜHFD:	: Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD.	: Hukuk Dairesi
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İBK.	: İçtihadı Birleştirme Kararı
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar (Sayılı)
m.	: madde
MÜHF-HAD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
MÖHUK	: 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkındaki Kanun
No.	: Numara
RG	: Resmî Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SHK	: Sosyal Hizmetler Kanunu
T.	: Tarih(li)
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu

TVK : 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu
UNHCR : United Nations High Commissioner For Refugees (Birleşmiş Milletler
Mülteciler Yüksek Komiserliği)
vb. : ve benzeri
vd. : ve devamı
YHGK : Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
Y. : Yıl
YL. : Yüksek Lisans
YY. : Yüzyıl

GİRİŞ

TMK m.501’de devletin (hazinenin) yasal mirasçılığı düzenlenmiştir. Devletin yasal mirasçılığında amaç, murisin öldükten sonra geride kimsesi kalmaması halinde yani yasal veya iradi mirasçısı bulunmaması halinde terekenin sahihsiz kalmamasına yöneliktir.

Türk Medeni Kanunu uyarınca, kişi öldüğünde geride bıraktığı miras zümre mirasçılara, sağ kalan eşe, evlatlığa veya devlete kalır. Zümre de üç tanedir. Birinci zümre mirasbırakanın altsoyu, ikinci zümre mirasbırakanın anne-babası ve onların soyundan gelenler, üçüncü zümre ise, mirasbırakanın büyükannesi-büyükbabası ve onların soyundan gelenlerdir.

Yasamıza göre gerisinde zümre mirasçısı, eşi, evlatlığı bulunmayan kimsenin mirası devlete kalır. (TMK m.501) Bu şartların yanı sıra muris, iradi mirasçı da belirlememiş olmalıdır. Burada devletin mirasçılığı mirasa el atması veya el koyması şeklinde olmayıp özel hukuk çerçevesinde mirasçılıktır.

Devletin mirasçılığı yasada özel olarak düzenlenmiştir. Devletin mirasçılığı için diğer mirasçılardan farklı hüküm ve sonuçlar öngörülmüştür. Özellikle, devletin tereke borçlarından dolayı sorumluluğu diğer mirasçılardan farklıdır. Devletin mirası reddedip reddedemeyeceği hususu da tartışmalıdır. Diğer taraftan devlet saklı paya sahip mirasçı olmadığı için saklı paya dayanan hakları kullanamaz.

Devletin mirasçılığı uygulamada nadir görülen bir durumdur. Nitekim mirasçı bırakmaksızın ölen kimse çok azdır. Devlet bazen ölüme bağlı olarak yasal mirasçı olabilirken bazen de ölüme benzer bir olay neticesinde de tereke üzerinde hak sahibi olabilmektedir. Nitekim gaiplik halinde durum böyledir. Gaip bir kimsenin terekesi üzerinde hak sahibi olabilmek için hazine gaiplik talebinde bulunabilir.

Çalışmamızda amacımız, çok nadir de olsa görülen fakat etkisi büyük olan devlet tüzel kişiliğinin mirasçılığını ana hatlarıyla ele almaktır. Çalışmamızda sadece devletin mirasçılığını ele alarak hem yasal mirasçılık hem de iradi mirasçılık çerçevesinde ilerleyeceğiz.

Çalışmamızın birinci bölümünde Türk Hukuku'nda mirasçılık kurumuna değineceğiz. Bu kısımda miras ve mirasçılık kavramları ile yasal ve iradi mirasçılık konularını ele alacağız. İkinci bölümde ise devletin mirasçılık sıfatını kazanması başlığı altında devletin yasal ve iradi mirasçılığını, devletin mirasçılığının uluslararası hukuktaki görünümünü ve devletin mirasçılığının istisnalarını ele alacağız. Çalışmamızın son bölümünde ise devletin terekeden sorumluluğunu, gaiplik kararının mirasa etkisini, devletin mirasçılık sıfatını kaybetmesi konularını inceleyeceğiz.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA MİRASÇILIK

I. GENEL OLARAK

İnsan doğar, yaşar ve ölür. İnsana yaşadığı süre zarfı içerisinde hak ve fiil ehliyeti tanınmıştır. İnsan bu ehliyetleri ile günlük yaşamında çeşitli hukukî ilişkiler içerisine girer; bazen hak sahibi olur bazen de borç altına girer. Dolayısıyla her şahıs ister zengin ister fakir olsun bir malvarlığı vardır. Şahıs ölünce de kendisine ait olan malvarlığı konusu gündeme gelecektir. İşte miras hukuku bu meseleyi inceler.¹

İnsanın bir de ailesi vardır. Aile, Anayasa m.4 uyarınca toplumun temelidir. İnsanın dünya hayatı sona erince, geride bıraktığı mirasçılara intikal edebilecek özel hukuk ilişkilerinin ne olacağı belirlenmelidir. Ölen kişinin malvarlığı üzerine miras hakkı tanınmalıdır, aksi halde bu durumdan aile zarar görür. Bu nedenle de Anayasa m.35'te herkesin mülkiyet ve miras hakkına sahip olduğu kuralı getirilmiştir.² Dolayısıyla ölen kişinin mirası intikal etmeye mecburdur. Bu durum zorlayıcı hukuk kaidesi olarak nitelendirilebilir. Bundan dolayıdır ki ölen kişi mirasın intikal etmeyeceği konusunda bir kaide koyamaz.³ Yine başka bir durumda da ölenin malvarlığının sahipsiz kalmasını ve borçlarının alacaklılar aleyhine re'sen sona ermesini engellemek amacıyla miras hukuku kuralları getirilmiştir.⁴

Miras hukuku gerçek kişinin ölümü veya ölümüyle denk tutulan durumun varlığı halinde, kendisinden sonra malvarlığının kimlere, nasıl, hangi oranlarda intikal edeceğini düzenleyen özel hukuk dalıdır.⁵ Bir başka ifade ile miras hukukunun gayesi,

¹ OĞUZMAN, M. Kemal, Miras Hukuku, Fakülteler Matbaası, 1972, İstanbul, s.1

² HATEMİ, Hüseyin, Miras Hukuku, 7. Bası, On iki Levha Yayınları, 2018, İstanbul, s.1

³ AYİTER, Nûşin, Miras Hukuku, Ajans-Türk Matbaası, Ankara, 1964, s.1

⁴ ANTALYA, Gökhan, Miras Hukuku C. III, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019, s.46; ÇABRİ, Sezer, Miras Hukuku Şerhi, Cilt 1, On İki Levha, İstanbul, 2018, s.2-4

⁵ ÖZTAN, Bilge, Miras Hukuku, 9. Baskı, Turhan, Ankara, 2018, s.3; İŞGÜZAR, Hasan; DEMİR, Mehmet; YILMAZ, Süleyman, Miras Hukuku, Yetkin, Ankara, 2019, s.17

bir gerçek kişinin ölümünden sonraki mamelekine, onu almaya ehil olan kimselere giden yolu göstermektedir.⁶

Kişinin ölümü haricinde kişinin ölümüyle bir tutulan başka olguların gerçekleşmesiyle de yine aynı süreç ve sorular gündeme gelecektir.⁷ Miras hukuku çatısı altında toplanan kurallar, kişinin ölümünden sonraki malvarlığının hangi hükümlere tabi olacağı sorusunun cevabını verir.⁸ Miras hukuku, murisin ölümüyle beraber miras yoluyla geçmeye elverişli özel hukuk ilişkilerinin, ölümünden sonra başkalarına geçmesini düzenleyerek murisin geride bıraktıklarının hukukî geleceğini belirlemektedir.⁹

⁶ **ESCHER**, Arnold, Medeni Kanun Şerhi Miras Hukuku, (Çev. Sabri Şakir ANSAY) Yeni Cezaevi Basımevi, 1949, Ankara, s.3; **ÖZTRAK**, İlhan, Miras Hukuku, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 253, Ankara, 1968, s.1

⁷ Ölümle hayat sonra erer. Bu zamandan sonra da kişilik sona erer. Sonrasında kişinin sahip olduğu kişi varlığı hakları son bularak mirasçılara geçer. Ölümle bir tutulan olgu örnek olarak gaipliktir. Gaipliğe ilişkin açıklamalarımız için bkz. s.74; **OGUZMAN**, Kemal; **SELİÇİ**, Özer; **OKTAY-ÖZDEMİR**, Saibe, Kişiler Hukuku, Filiz Kitabevi, 18. Bası, İstanbul, 2019, s.17 vd, **HELVACI**, Serap, Kişiler Hukuku, Legal, 8. Bası, İstanbul, 2017, s.38; Gaiplikte görünürde ceset yoktur fakat ölüm kesin de değildir, muhtemeldir. Bkz. **HATEMİ** (Kişiler Hukuku) s.83

⁸ **SARI**, Suat, Miras Hukuku 8. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2019, s.20; 4722 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkındaki Kanun'un ilk maddesi uyarınca, elde edilmiş haklar çerçevesinde geçmişe etkili olmama kuralı esas alınmıştır. Yine aynı yasanın 17. maddesi uyarınca da, mirasçılık ve mirasın geçişi, murisin ölüm tarihinde yürürlükte olan yasa hükümlerine göre belirlenir. Dolayısıyla yeni Türk Medeni Kanunu 01.01.2002 de kabul edilmesiyle bu tarihin öncesi ve sonrası olarak ayırım yapılır. 2002 öncesi ölümler için 743 sayılı kanun, 2002 sonrası ölümler için 4721 sayılı kanun uygulanır.

⁹ **ANTALYA**, **SAĞLAM** s.46, Mirasbırakan öldüğünde ona ait olan haklar ve borçlar bir bütün olarak mirasçılara geçer. Ancak her hak mirasçılara intikal etmez. Kural olarak parayla ölçülebilir tüm malvarlığı hakları ister aynı ister nispi olsun intikale elverişlidir. Mülkiyet hakkı, irtifak hakkı ve rehin hakkı gibi. Ancak bazı kişisel nitelikte olan haklar mirasçıya geçmez. Bunlar kişiye bağlı olan haklardır. Örneğin oturma hakkı ve nafaka gibi. Mirasçıya geçmeyen haklar ise kişiye sıkı sıkıya bağlı olan ve parayla ölçülemeyen haklardır. Örneğin, velayet, kayımlık, evlilik, dernek üyeliği gibi. Bkz. **SEROZAN**, Rona; **ENGİN**, Baki İlkay, Miras Hukuku, 4. Baskı, Seçkin, Ankara, 2014, s.127 vd.; Miras hukuku, özel hukuk dalı olduğu için, murisin kamu hukukundan kaynaklanan bir hakkı mirasçılara geçmez. Kamusal haklar da kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardır. Seçim hakkı gibi. Bunlar da mirasçılara geçmez. Bkz. **ÖZTAN** s.3, **SEROZAN**, **ENGİN** s.129; Mirasbırakan şirket ortağı ise ve şirketin vergi borcu varsa mirasçılar bu borçlardan da sorumlu olacaktır. Bu sorumluluklarını yerine getirmeyen mirasçılar da kendi şahsi eylemlerinden dolayı ayrıca vergi cezası ile karşı karşıya kalabilirler. Konuya ilişkin detaylı bilgi için bkz. **ASLAN**, Memduh, Mirasçılarının Vergi Borçlarından Sorumluluğu, MÜHF-HAD, C.17, S.3-4, s.130; Muris, müteveffa, müverris, vefat eden kimse, vasiyetçi için mirasbırakan terimi kullanılabilir. Bkz. **GENÇCAN**, Ömer Uğur, Miras Hukuku, Yetkin, Ankara, 2011, s.213

Ezcümle, medeni hukukun miras bölümü, ölüm veya ölümle benzer haller gerçekleştiğinde, bir kimsenin hak ve hukuksal ilişkilerinin geleceğini tayin ederek ölen ile kalanlar arasında hak ve hukuksal açıdan bir köprü vazifesi görür.¹⁰

Miras hukuku, medeni hukukun bir dalıdır. Nitekim özel hukuk / kamu hukuku ayrımı açısından da özel hukuk içinde yer alır. Miras hukukunda, medeni kanunun kabulünden evvel 1926 senesine kadar Müslüman halk için feraiz hükümleri uygulanmaktaydı. Feraiz hükümleri dini hukuk kaidelerine göre uygulanmıştır. Bu kaidelerin kaynağı Kur'an'dır.¹¹

743 sayılı yasadan sonra Miras Hukuku, 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun üçüncü kitabında düzenlenmiştir. 4721 sayılı yasanın birinci kitabında "Kişiler Hukuku", ikinci kitabında "Aile Hukuku" düzenlenmiştir. Miras hukukunun bu iki hukuk dalıyla sıkı ilişki içinde bulunması dolayısıyla üçüncü kitap olarak düzenlenmesi yerinde görülmektedir.¹²

¹⁰ Ölüm ile kişilik sona erer ve ölene ait mamelek onun mirasçılara geçmiş olur. Bu bakımdan miras hukuku mamelek hukuku olarak da adlandırılır. Bkz. **AYİTER** s.5; **KILIÇOĞLU**, Ahmet M. Miras Hukuku, 9. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2018, s.1

¹¹ Medeni kanunun kabul edilmesiyle Türk Hukuku'nun, dini karakter taşıyan eski miras hukuku kurallarıyla ilgisi tamamen kesilmiştir. Bkz. **ÖZTRAK** s.9; Ferâiz, şer'i hükümlere göre mirasın paylaşılması demektir. Kelime olarak pay anlamına gelir. Bkz. **KAVALALI**, A. Mümin, Miras Hukuku, Mute Basımevi, Ankara, 1978, s.64; Miras hukukunun tarihsel gelişimi için bkz. **HATEMİ** (Miras Hukuku) s.2 vd. **ANTALYA**, **SAĞLAM** s.52; **AYBAY**, Aydın, Miras Hukuku Dersleri, 3. Baskı, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2002, s.2; 1926'da Medeni Kanun'un kabulüne kadar ülkemizde din hürriyetine uygun şekilde miras hukukunda birlik bulunmamaktaydı. Kişilerin miras hukukuna ile ilgili konularda onların dinlerine ait kurallarının uygulanması esastı. Bu alanlardaki uyuşmazlıklar için her dinin mensupları kendi dinlerinin kurallarına göre yargılama yapan dini makamlara başvurmakta idi. Böylece bireysel açıdan tatmin edici, toplumsal açıdan ise adil bir uygulama mevcut idi. Yeni Türkiye Cumhuriyeti I. Dünya Savaşı'nın sonuçları kapsamında 1926 yılında Türk Medeni Kanunu'nu kabul ederek batı hukuk sistemine geçmiştir. Yahudiler hahamların, Hristiyanlar papazların, Müslümanlar ise kadıların verdiği hükümler çerçevesinde miras hukuku uyuşmazlıklarını halletmekteydiler. Aynı durum aile hukuku için de geçerliydi. Bu sebeple Osmanlı'nın son dönemlerinde tüm ülkede müştereken var olan medeni kanun olan Mecelle'de aile ve miras hukuku hükümleri bulunmamaktaydı. Hangi dine mensup olursa olsun dini kaideleri bertaraf etmemek üzere sadece eşya, ticaret, borçlar ve usul hukuku hükümlerinden ibaret olan Mecelle tüm tebaa üzerinde cemi idi. Bkz. **HATEMİ**, Hüseyin, Medeni Hukuka Giriş, Oniki Levha, İstanbul, 2017, s.17-31; **KENANOĞLU**, Macit, 19. YY. Osmanlı Hukuk Sisteminde Gayrimüslim Cemaatlere Tanınan Adli Yetkiler Ve Bakmaya Yetkili Oldukları Davalar, Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları, Sayı 5, 2008, s.8-10-13-14; **KONAN**, Belkıs, Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukuki Durumuna İlişkin Bir Değerlendirme, AÜHFD, S.64 C.1, 2015, s.175 vd.

¹² **EREN**, Fikret; **YÜCER AKTÜRK**, İpek, Türk Miras Hukuku, Yetkin Yayınları, 2019, İstanbul, s.3, **İNAN**, Ali Naim, Miras Hukuku, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları no.254, Ankara, 1969, s.19

Miras hukukunun üçüncü kitap olarak düzenlenmesinden sonra eşya hukuku ve borçlar hukuku düzenlenmiştir. Dolayısıyla miras hukuku kişiler ve aile hukuku ile eşya ve borçlar hukuku arasında düzenlenmiştir.¹³

TMK’de mirasla ilgili kısımlar madde 495 ile madde 682 arasında ele alınmıştır. Yasamızda miras hukuku iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde “Mirasçılar” düzenlenmiştir. Bu kısımda, yasa uyarınca kimlerin mirasçı olabileceği belirtilmiştir. İkinci bölümde ise “Mirasın geçmesi” konusu ele alınmıştır.

Mirasçılar kısmı da yasada kendi içerisinde “Yasal mirasçılar” ve “Ölüme bağlı tasarruflar”¹⁴ yani atanmış mirasçılar olarak iki bölüme ayrılmıştır. İkinci bölümde, mirasın geçmesi kısmı da “Mirasın açılması”, “Mirasın geçmesinin sonuçları” ve “Mirasın paylaşılması” şeklinde üç bölümden oluşmaktadır.

II. TÜRK MEDENİ KANUNU’NDA MİRAS DÜZENLEMESİ

Miras¹⁵ sözcüğü iki değişik anlamda kullanılır. İlk olarak terekeyi ifade etmek amacıyla kullanılır. Tereke, ölen veya gaipliğine karar verilen kişinin miras hukuku ile yazgısı çizilen malvarlığıdır.¹⁶ Bir diğer ifade ile tereke, murisin malvarlığından külli halefiyet yolu ile ve ölümlü¹⁷ beraber mirasçılara intikal eden haklar ve

¹³ Miras hukukunun Medeni Kanun içindeki yeri ve sistematigi hakkındaki değerlendirmeler yorumlar için bkz; **DURAL**, Mustafa; **ÖZ**, Turgut, Türk Özel Hukuku cilt IV, Miras Hukuku, Filiz, 2013, İstanbul, s.3; **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.3

¹⁴ Doktrinde bazı yazarlar ölüme bağlı tasarruf terimini kullanırken; **HATEMİ** (Miras Hukuku) s.79; **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.23; **DURAL, ÖZ** s.50 bazı yazarlar da, hem ölüme bağlı tasarruf hem de ölüme bağlı hukukî işlem terimini kullanmaktadır; **SARI** s.20

¹⁵ Miras kelimesi Fransızca “Succession” karşılığı olarak, vefat eden kimsenin mameleklerinin bir bütün olarak kanuni veya iradi olarak intikalini karşılar. Ayrıca “Hêrêditê” (miras, kalıtım) mukabili olarak intikal eden hakların ve borçların toplamını ifade etmek üzere iki anlamda kullanılır. Miras hukukunun ana prensipleri için bkz. **GÖNENSAY**, Samim; **BİRSEN**, Kemalettin, Miras Hukuku, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1956, s.1

¹⁶ **BERKİ**, Şakir, Miras Hukuku, Ege Matbaası, Ankara, 1959, s.5; **ANTALYA, SAĞLAM** s.69; **ÇABRİ** s.28; **YHGK**, E. 2010/1-360, K.2010/372, K.T 07.07.2010, (legalbank.net) “... Tereke, ölen bir kişinin mal, hak, alacak ve borçlarının tamamını ifade eder. Yani miras bırakanın ölüm tarihine göre bırakmış olduğu, maddi veya maddi olmayan, genellikle para ile ölçülmesi mümkün aktif ve pasif değerlerin karşılığıdır. Miras ise, terekeden daha geniş kapsamlıdır. Miras bırakanın hak ve borçları da mirasçılara ve terekeye intikal edecektir...” E.T 23.01.2020

¹⁷ Ölüm olgusunun saptanması kişinin yaşamsal fonksiyonlarının tamamen durması ve bu nedenle artık canlı değil ceset olarak nitelenmesiyle olur. Bkz. **AYBAY** s.1

borçlardır.¹⁸ Tereke, murisin bıraktığı menkul, gayrimenkul, alacak, nakit para veya borçlar olarak örneklendirilebilir.

Mirasbırakanın yaşarken sahip olduğu her şey mirasçılara intikal etmez. Yani murisin malvarlığının tamamı tereke olmayabilir. Tereke ile malvarlığı arasında her ne kadar yakınlık olsa da her iki kavram birbirinden farklıdır. Nitekim bazı haklar vardır ki bunlar malvarlığı hakkı olduğu halde mirasbırakanın ölümü ile sonra erer. Örnek olarak TMK m.797’de düzenlenen intifa hakkı ve TMK m. 823’te düzenlenen oturma hakkı gibi. Yine benzer şekilde TBK m.25 uyarınca manevi tazminat isteme hakkı da malvarlığı hakkı olmasına rağmen burada da tereke içinde yer almazlar. Ancak bu konunun tek istisnası mirasbırakanın sağlığında ileri sürmüş olduğu manevi tazminat talepleridir.¹⁹

TMK m.575’te mirasın, mirasbırakanın ölümüyle açılacağı belirtilmiştir. Burada anlatılmak istenen aslında ölüm ile miras olayının harekete geçtiğidir. Mirasın ikinci anlamı da aslında budur yani miras kavramı burada miras olayı anlamına gelir. Kişilik nasıl doğumla başlıyorsa, mirasçılık da ölüm ile başlar. Miras hukukunda ölüm her şeyin başında gelir. Dolayısıyla ölüm ile miras birbiriyle etkileşim içindedir.²⁰ Ölüm ile miras konusu dinamik hale gelir.

Her ölüm olayı aslında miras olayıdır. Nitekim ölüm olayı meydana gelmeden kimse muris olmaz, mirasçı olmaz, malvarlığının geçişi olmaz veya tenkis davası açılmaz. Tüm bu konuların gündeme gelmesi veya sıfatların yerini bulması için ölüm olayının gerçekleşmesi gerekir.²¹

¹⁸ **KOCAYUSUFPAŞAOĞLU**, Necip, Miras Hukuku, Filiz, 3. Bası, İstanbul, 1987, s.30; **HATEMİ** (Miras Hukuku) s.14, **ÖZTRAK** s.11, Ölümle beraber tereke üzerinde mirasbırakanın zilyetliği de son bulur. Kaybedilen zilyetlik durumu mirasçıya geçmez. Mirasçıya geçen zilyetlik durumu değil de zilyetlik haklarıdır.; Bkz. **AYBAY**, Aydın; **HATEMİ**, Hüseyin; Eşya Hukuku Dersleri, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1981, s.44; **DALAMANLI**, Lütfü, Miras Hukuku Tatbikatı, Ünal Matbaası, Ankara, 1975, s.3

¹⁹ **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.23

²⁰ **SEROZAN, ENGİN** s.115; **AKİPEK**, Jale; **AKINTÜRK**, Turgut; **ATEŞ**, Derya; Kişiler Hukuku, Birinci Cilt, 14. Baskı, İstanbul, 2018, s.244; **ÖZTAN** s.14

²¹ **SEROZAN, ENGİN** s.115

TMK’de kimlerin mirasçı olabileceği madde 495 vd. belirtilmiştir. Hukukumuzda yasal mirasçılığın kural olduğu, iradi mirasçılığın ise istisna olduğu söylenebilir. Buna ek olarak yasal mirasçılık ve iradi mirasçılık bir arada bulunabilir. Yani yasal mirasçılar olsa dahi muris yine de iradi mirasçı belirleyebilir. Murisin bu iradi mirasçı belirleme işlemi de vasiyetname veya miras sözleşmesi olarak ölüme bağlı tasarruflarla gerçekleşir.²²

Aslında insan nasıl ölür diye bir soru sorsak cevap olarak vasiyetnâmeli, miras sözleşmeli veya vasiyetnâmesiz, miras sözleşmesiz olarak ölür diye cevap verebiliriz. İşte muris öldükten sonra, bu soru ve cevap aslında bizi bir noktadan da yasal ve iradi mirasçılığa götürebilir. Muris öldüğünde gerisinde ölüme bağlı tasarruf ile iradi mirasçı belirlemiş olabilir. Veya tam tersi durumda gerisinde herhangi bir ölüme bağlı tasarruf yapmadan ölmüş olabilir. Bu ikinci ihtimalde artık mirasbırakanın bir iradi mirasçısı yoktur.

Hukukumuzda mirasbırakan sadece gerçek kişiler olabilirken, mirasçılar gerçek veya tüzel kişilerden olabilir.²³ Ayrıca hayvanlar mirasçı olamazlar, iradi de olamazlar. Murisin bütün malvarlığım köpeklerime ve kedilerime kalsın diye vasiyetnamesi var ise bunun anlamı aslında “Ey yasal mirasçılarım, köpeklerime ve kedilerime bakın, onlar için para harcayın” diye nitelendirilebilir.

Miras hukuku emredici kurallar içermektedir. Mesela, muris ölüme bağlı tasarruf ile mirasçı belirlemek istediğinde yasanın çizdiği sınırlar içinde hareket etmelidir. Muris el yazısı ile vasiyetname düzenleyerek gerçek veya tüzel kişiyi mirasçı olarak atamak istediğinde, tüm metni kendi el yazısı ile yazarak imzalamalı, ayrıca gün, ay ve yıl şeklinde tarih atmalıdır.²⁴ Bu yolla iradi mirasçı atamak isteyen muris vasiyetname metnine de bağlı kalarak hareket etmelidir.

²² SEROZAN, ENGİN s.157

²³ Tüzel kişi, insan toplumlarında ortaya çıkan bir ihtiyacın ürünüdür. İnsanlar belirli amaçların gerçekleşmesine daha etkin bir biçimde gayret sarf edebilmesi için, tüzel kişi kavramını bulmuştur. Bkz. **HATEMİ**, Hüseyin, Kişiler Hukuku, Filiz, 7. Bası, İstanbul, 2017, s.91; **GENÇCAN** s.213

²⁴ TMK m.538/1’de belirtildiği üzere tüm metin murisin kendi el yazısı ile olmalıdır. Dolayısıyla başka birisi tarafından yazılan vasiyetnameye imza atılması durumu geçersizdir. Vasiyetnamenin şekil şartları yerine gelmemiş sayılır. Ancak Yargıtay’ın bir kararına göre, eğer murisin eli tutmuyorsa destek olunabilir, ancak murisin iradesi engellenmemelidir. Bkz. **Yargıtay** 2. HD. E. 1986/1318, K. 1986/1722, T. 20.02.1986

Dolayısıyla miras hukukunda ölüme bağlı tasarruflar şekil şartlarına tabidir. Nitekim burada elimizdeki tek sınır TBK m.26 ve m.27'dir. Zaten TBK m.26 çerçevesinde sözleşmesel normlar kanunun kişilere tanıdığı özgürlükler çerçevesinde varlık bulurlar.²⁵ Mirasbırakan sağlığında ölüme bağlı tasarruf yaparken dilediği gibi hareket edemez, kanunun belirttiği sınırdan çıkamaz.

Mirasbırakanın terekesi üzerinde külli halefiyete dayanarak hak sahibi olan kişiye de mirasçı denir.²⁶ Bir diğer ifade ile mirasbırakanın ölümüyle beraber mirasa konan kimsedir. Vâris sözcüğü de mirasçı anlamına gelir, verese de bunun çoğuludur. Her ölen kişinin ardında bir mirasçısı veya mirasçıları vardır. Nitekim mirasçısı olmasa da devlet son aşamada mirasçısı olur.²⁷

Ölüm yerine geçen başka olayların varlığı halinde de mirasçılık sıfatı kazanılabilir. Nitekim gaiplikte durum böyledir. Ölüm veya ölüme bağlı benzer durum gerçekleşmez ise miras açılmaz.²⁸ Bunun sonucunda da mirasçılık sıfatı kazanılamaz.

Mirasçı olabilmenin ehliyeti sağ olmaktır. Mirasçılık ehliyetine sahip olmak için, muris öldüğü sırada sağ olmak gerekir. Hiç değilse muris öldükten sonra kısa bir süre dahi olsa yaşamış olması kişinin mirasçı sıfatını kazanması için yeterlidir.²⁹ Sağ olmanın tek istisnası da anne karnına düşmüş ceninin durumudur. Ceninin bu hakkı korunmuştur, yeter ki sağ olarak doğsun. Dolayısıyla mirasçı olabilmek için sağ olmak gerekir ki bu bir hak ehliyetidir ve bu hak ehliyeti mirasçı olmada aranan şarttır. Ancak mirasçı olabilmek için fiil ehliyetine sahip olmak gerekmez. Çünkü mirasın elde edilmesi bir hukukî işlem olmadığı için işlem ehliyeti aranmaz.³⁰

²⁵ **TERCIER**, Pierre; **PASCAL**, Pichonnaz; **DEVELİOĞLU**, Murat; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, On İki Levha, İstanbul, 2016, s.11, s.222, s.376

²⁶ **DURAL**, **ÖZ** s.5; **ÇABRİ** s.42

²⁷ **AYBAY** s.7, **SEROZAN**, **ENGİN** s.119

²⁸ **BERKİ**, Ali Himmet, Miras ve İntikal, Başbakanlık Devlet Matbaası, Ankara, 1948 s.21; **KILIÇOĞLU** s.24

²⁹ Roma Hukukunda durum farklıdır. Mirasçı olabilmek için suç işlememek, yabancı olmamak gerekirdi. Köle ve evlatların mirasçılığı ise efendilerinin veya aile babasının iznine bağlıydı. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. **GÜNAL**, Nadi, Roma Miras Hukuku'na Genel Bir Bakış ve Vasiyet Yolu İle Miras, AÜHFD, c.44, sa.1, 1995, s.426

³⁰ **SEROZAN**, **ENGİN** s.123

Belirttiğimiz gibi mirasçılık sıfatı ya yasadan doğar ya da mirasbırakanın kendi öz iradesine dayanır. Ayrıca yasamız yasal mirasçılığın ve iradi mirasçılığın bir arada bulunmasına imkân sağlamıştır. Gerçek kişi mirasçılar hem yasal hem de iradi mirasçı olabilirken tüzel kişiler sadece iradi mirasçı olabilirler. Bunun tek istisnası devlet tüzel kişiliğinin yasal mirasçı olmasıdır.³¹

Bundan başka, mirasçı mirasın geçişiyle beraber murisin malvarlığının aktifine ve pasifine sahip olur. Bir başka ifade ile, murisin terekesinin geçişi aktifinin intikalinden ibaret olmayıp pasif taraftan da intikali temin etmektir. Mirasçının, murisin malvarlığının aktif kısmına sahip olup, pasif kısmına ise sahip olmaması mümkün değildir. Nitekim kanuni mirasçılar murisin borçlarından terekeyle ve kendi malvarlığıyla sınırsız olarak sorumludur.³² Bu sorumluluk bahsini aşağıda detaylı olarak inceleyeceğiz.

III. TÜRK HUKUKUNDA MİRASÇILIĞIN TÜRLERİ

Hukumumuzda iki türlü mirasçılık vardır. Birisi yasadan kaynaklanan mirasçılık türü, diğeri de murisin ölmeden evvel kendi iradesine dayanarak belirlediği mirasçılık türüdür.

A. Kanuni (Yasal) Mirasçılık

Mirasçılık hakkı, herkesten önce muris ile sıkı münasebette olan kimselere doğru yönelir. Bu yakınlık üç türlü olur: Kan hısımlığı, evlenme veya evlat edinme, kamu hukukundan doğan ilişkiyle yani bir devletin tabiiyetinde olmakla. Bu yakınlıkta bulunan kimseleri medeni kanunumuz yasal mirasçı olarak belirlemiştir.³³

³¹ ANTALYA, SAĞLAM s.76; ÖZTAN s.14; İŞGÜZAR, DEMİR, YILMAZ s.23; İMRE, Zahit; ERMAN, Hasan, Miras Hukuku, 14. Basım, Der Yayınları, İstanbul,2018, s.12

³² AYİTER, s.7; ESCHER s.3

³³ GÖKTÜRK, Hüseyin Avni, Miras Hukuku, Ankara, 1937, s.10; ANTALYA, SAĞLAM s.106

Yasal mirasçılar, kanunun öngördüğü mirasçılardır. Bunlar TMK uyarınca zümre mirasçıları, murisin sağ kalan eşi, murisin evlatlığı ve devlettir. Zümre de üç tanedir: Altsoy, anne-baba ve onların soyundan gelenler, büyükanne-büyükbaba ve onların soyundan gelenlerdir. Görüldüğü gibi bu yasal mirasçılık nesep, evlilik, hısımlık ve amme velayetine dayanmaktadır. Bu yasal mirasçılar kendi içerisinde saklı paya sahip olan yasal mirasçılar ve saklı paya sahip olmayan yasal mirasçılar olarak ikiye ayrılırlar.³⁴

TMK, yasal mirasçılardan bir kısmını, murisin tasarruflarına karşı korumaktadır. Bu bir kısım mirasçıların özel koruması vardır. Bu sebeple muris tasarruf yaparken bu kişilerin özel paylarını ihlal etmemesi gerekir. Kanunun özel olarak koruduğu bu paylar saklı pay olarak nitelendirilir. Muris bu saklı paylar üzerinde serbestçe tasarruf edemez. Muris sadece terekesindeki saklı pay haricindeki kalan kısım için, serbestçe tasarruf edebilir.³⁵

Yasal mirasçıların bazısı saklı paydan yararlanabilmektedir. TMK'ye göre saklı pay sahipleri şunlardır: Mirasbırakanın altsoyu, mirasbırakanın anne ve babası, mirasbırakanın eşi ve mirasbırakanın evlatlığıdır. (TMK m.314, m.506) 2007 yılına dek mirasbırakanın kardeşleri de saklı pay sahibi mirasçıydı. Ancak 2007 yılında yapılan değişiklikle kardeş, saklı paylı mirasçılıktan çıkartılmıştır.

Zümre kategorisinden birinci zümreden altsoy, ikinci zümreden anne ve baba diğer kategorilerden eş ve evlatlık haricinde kalan yasal mirasçılar saklı paya sahip değildir. Diğer bir ifade ile burada ikinci zümre başları haricindekiler, üçüncü zümredeki ve devlet saklı paya sahip mirasçı değildir. Bunların yanında iradi mirasçılıkta da saklı pay konusu gündeme gelmez.³⁶

³⁴ **BERKİ**, Şakir, Türk Miras Hukukunun Esasları, AÜHFĐ c.11 sa.3 1954, s.174; **SAĞLAM** s.106

³⁵ Saklı pay için daha geniş bilgi için bkz. **SEROZAN, ENGİN** s.216; **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.241; **AYAN** s.173; **HATEMİ** (Miras Hukuku) s.46; **DURAL, ÖZ** s.240

³⁶ **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.242 vd.

1. Zümre Mirasçılığı

Hukukumuzda kan hısımlarının mirasçılığında zümre, yani parantel sistem benimsenmiştir.³⁷ Parantel sistem, genel olarak ortak bir kökten gelen kan hısımlarının hepsini içine almaktadır.³⁸ Zümre, zümre başı kişiden ve onun altsoylarındaki üyelerden oluşur.³⁹ Zümrede eşitlik esastır. Murise aynı yakınlıkta olan her zümre üyesi kendi dengiyle eşit mirasa sahip olmaktadır.⁴⁰

Zümre mirasçıları yasa uyarınca üçe ayrılmaktadır. Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere birinci zümre murisin altsoyudur, füruudur. Altsoy miras geçişi sırasında diğer zümrelerden önceliklidir. Altsoyda sınır yoktur. Murisin çocuğu, torunu, torununun torunu veya beş kuşak sonrası da altsoya dahil olup birinci zümre mirasçı olarak kabul edilir.⁴¹

Türk Medeni Kanunu m.495 uyarınca, altsoy mirasçıların hepsi mirasbırakana eşit derecede mirasçıdır. Yine maddenin son fıkrasına göre de mirasçıdan önce ölen çocukların yerini, halefiyet ilkesi gereğince kendi altsoyu alır. Bu durumda murisin çocuğu kendisinden evvel ölmüş olması ihtimalinde çocuğuna kalacak olan miras halefiyet yoluyla toruna geçecektir.

Birinci zümre altsoyudur. Altsoy mirasçıların miras payları mirasbırakının gerisinde bıraktığı yasal mirasçılara göre belirlenir. Mirasbırakan gerisinde sadece altsoyu kalmışsa mirasın tamamı altsoya kalır. Diğer bir ihtimalde ise, altsoy sağ kalan eş ile beraber mirasa giriyorsa bu defa da altsoy mirasın $\frac{3}{4}$ 'ünü alır geri kalan $\frac{1}{4}$ 'lük kısım sağ kalan eş kalır. (TMK m.499)

³⁷ Parantel sistem, zümre sistemi konusunda daha detaylı bilgi için bkz. **AYBAY** s.13; Parantel sözcüğü Latince'de "Parens" yani ebeveynin sözcüğünden türemiştir. Bu sistemde zümre üyeliği ön plandadır. Parantel sistem denilince bir asıl ve ondan inen kuşaklar anlaşılır. bkz. **AYİTER**, Nüşin; **KILIÇOĞLU**, Ahmet M., Miras Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 1989, s.44

³⁸ **KÖPRÜLÜ**, Bülent, Miras Hukuku Dersleri, Fakülteler Matbaası, İstanbul,1985, s.30

³⁹ **SEROZAN**, **ENGİN** s.160; **ÇABRİ** s.60

⁴⁰ **ÇABRİ** s.73

⁴¹ Furuğ, kişinin sulbünden gelen ve aşağı doğru akabildiğince akan çocuklar, torunlar, torun çocukları silsilesi demektir. Furuğda sınırlama yoktur, Bkz. **AYİTER** s.17; **EREN**, **YÜCER AKTÜRK** s.28; **GÖKTÜRK** s.11

İkinci zümre mirasçıları ise mirasbırakanın anne-babası ve onların soyundan gelenlerdir. Bu gruba mirasbırakanın kardeşleri, yeğenleri veya iki kuşak sonraki kardeş torunları bile dahildir. İkinci zümre mirasçılar, birinci zümre mirasçılar hayattayken mirasa hak sahibi olamazlar. İkinci zümrede zümre başı olan anne-baba taraflarına miras eşit olarak dağılır (TMK m.496). Ancak bir tarafta mirasçı bulunmadığı takdirde mirasın diğer kalan kısmı da diğer tarafa geçecektir. Böylelikle mirasın tamamı diğer tarafa kalacaktır (TMK 496/3). Örneğin, mirasbırakanın altsoyunun olmadığı takdirde ikinci zümre mirasçılardan da sadece anne hayatta ise; babanın tarafına kalacak olan miras kısmı da m.496/3 uyarınca anne tarafına geçecektir ve anne tarafı mirasın tamamına sahip olacaktır. Yine ikinci derece zümre başları hayatta olmasalar dahi yasanın 496/2. maddesi uyarınca anne-babanın yerini her derecede halefiyet yoluyla kendi altsoyu alacaktır.⁴²

İkinci zümre tek başına mirasçı olur ise mirasın tamamını alır. Ancak ikinci zümre sağ kalan eş ile beraber mirasa giriyorsa terekenin ½'sini sağ kalan eş, geri kalan ½'sini ikinci zümre mirasçılar alır. (TMK m.499/2) Bir ihtimalde ise, ikinci zümrede anne-baba ikisi hayattaysa ve sağ kalan eş ile mirasa giriyorlarsa, anne-baba ¼'er pay alır ve kalan kısım ½ olarak sağ kalan eşe intikal eder.⁴³

Üçüncü zümre mirasçılar da mirasbırakanın büyükanneleri-büyükbabaları ve onların soyundan gelenlerdir. Bu ihtimalde yani üçüncü zümre mirasçılığı gündeme gelirse öncelikle miras dörde bölünür. Bu zümre mirasçı grubundakiler

⁴² **GÖKTÜRK** s.12; **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.35 vd.; **ANTALYA, SAĞLAM** s.110; **Yargıtay** 14. HD, 2015/16774 E, 2016/5820 K, 12.05.2016; **Yargıtay** 14. HD., E. 2015/2268, K.2015/7200, T.29.06.2015, (legalbank.net), “...mirasçılık durumunda zümre sistemi kabul edilmiştir. Bu suretle kan hısımlığına dayanan kanuni mirasçılıkta zümreler sınırlıdır ve zümreler arası öncelik ilkesi benimsenmiştir. Zümre içinde halefiyet yoluyla sadece kan hısımları mirasçı olabilir. Bu sebeple birinci zümrede (altsoy) mirasçı bulunduğu takdirde ikinci zümreye (ana, baba ve kardeşler) miras intikal etmeyecektir...” E.T 23.02.2020; **Yargıtay** 14. HD. E. 2015/10655, K. 2016/411, T. 14.01.2016 (legalbank.net), “...altsoyu bulunmayan mirasbırakanın mirasçıları, anne ve babasıdır. Bunlar eşit olarak mirasçılardır. Mirasbırakandan önce ölmüş olan anne ve babanın yerlerini, her derecede halefiyet yoluyla kendi altsoyları alır. Bir tarafta hiç mirasçı bulunmadığı takdirde, bütün miras diğer taraftaki mirasçılara kalır. Murisin ana tarafında mirasçıları tespit edilmiş, baba tarafında ise altsoy mirasçı bulunmamıştır. Murisin babası kendisinden önce mirasçı bırakmadan öldüğünden TMK 496/3 maddesi gereğince bütün miras ana tarafına kalacaktır. Yani miras, babanın üstsoyuna geçmez, zümre sistemi gereğince halefiyet ilkesi yukarı doğru uygulama görmez...” E.T 23.02.2020

⁴³ **SEROZAN, ENGİN** s.201; **HATEMİ** (Miras Hukuku) s.37; **AYAN** s.64

de amcalar, halalar, teyzeler, dayılar veya bunların çocukları ve torunları olabilir. Üçüncü derece zümre mirasçıları ancak birinci ve ikinci derecede zümre mirasçısı olmaz ise mirasa hak kazanabilirler.⁴⁴

TMK m.497 uyarınca, bu zümredeki miras tarafları da mirasa eşit olarak sahip olurlar. Yine mirasbırakandan önce ölmüş olan büyükanne-büyükbabaların yerlerini hâlefiyet ilkesi gereğince altsoyları alır.⁴⁵ Mirasbırakanın anne ya da baba tarafından olan büyükanne-büyükbabalardan biri altsoyu bulunmaksızın mirasbırakandan önce ölmüş olursa bu durumda ona düşen miras payı aynı taraftaki mirasçılara kalır. (TMK m.497/3) Bir başka durumda ise, anne ya da baba tarafından bir taraftaki büyükanne-büyükbabaların altsoyları bulunmaksızın mirasbırakandan evvel ölmüşlerse onlara kalacak olan miras payı karşı tarafa geçecektir. (TMK m.497/4)⁴⁶

Üçüncü zümrenin mirasçılığı murisin eşinin sağ olup olmamasına göre ve birinci ve ikinci zümrede kimsenin olmamasına göre değişir. Birinci ve ikinci derece mirasçılar mevcut değilse, murisin eşi de bulunmuyorsa artık miras üçüncü zümreye kalır. Diğer bir ihtimalde murisin eşi hayatta ise üçüncü zümre mirası m.499 uyarınca paylaşır. Böyle bir ihtimalde eş mirasın $\frac{3}{4}$ 'ünü; üçüncü zümre ise mirasın $\frac{1}{4}$ 'ünü alır. Üçüncü zümre mirasçılar da kalan mirası eşitlik ve halefiyet ilkesi çerçevesinde paylaşırlar.⁴⁷

Üçüncü derece zümre mirasçılarında sonra yasal mirasçılar kesilince, mirasbırakanın büyükanne-büyükbabanın anne-babası veya altsoyları artık mirasbırakanın yasal mirasçısı olamazlar. Artık yasal mirasçı sıfatıyla devletin mirasçılığı gündeme gelir.⁴⁸

⁴⁴ HATEMİ (Miras Hukuku) s.20; ANTALYA, SAĞLAM s.111; AYAN s.65; ÇABRİ s.65

⁴⁵ EREN, YÜCER AKTÜRK s.31

⁴⁶ HATEMİ (Miras Hukuku) s.27; ANTALYA, SAĞLAM s.115

⁴⁷ Yargıtay 14. HD 2015/2268 E, 2015/7200 K, 29.06.2015 T.

⁴⁸ HATEMİ (Miras Hukuku) s.20; SEROZAN, ENGİN s.160

2. Eşin Mirasçılığı

4721 sayılı yasanın 499. maddesinde murisin gerisinde bıraktığı eşinin hukukî vaziyeti düzenlenmiştir. Karı koca aslında birbirinin hısımlı olmadığından, sağ kalan eş zümre mirasçıları arasında yani akraba mirasçıları arasında sayılmamıştır.⁴⁹ Sağ kalan eşin mirasçılığı bağımsız bir mirasçılıktır. Şartları mümkün olması dahilinde sağ kalan eş, zümre mirasçıları ile beraber mirasa girmektedir. Yasa koyucunun böyle bir hak tanımasının sebebi, onun murisin sağlığında aile yapısı etrafında elde etmiş olduğu ekonomik ve sosyal durumu, murisin öldükten sonra da sürdürme düşüncesine dayanmaktadır.⁵⁰

Sağ kalan eşin miras payı, geride kalan zümre mirasçılarından hangisiyle beraber mirasa giriyorsa ona göre miras payı farklılaşır. Murisin sağ kalan eşi eğer birinci zümre mirasçılarla (Altsoy) beraber mirasa giriyorsa yasal miras payı $\frac{1}{4}$ 'tür. Eş, eğer ikinci zümreyle (Anne-baba ve onlardan üreyenler) mirasa giriyorsa miras payı $\frac{1}{2}$ 'dir. Son ihtimalde ise eş, üçüncü zümreyle (Büyükanne-büyükbaba) mirasa giriyorsa miras payı $\frac{3}{4}$ 'tür. (m.499)

Sağ kalan eşin mirasçılığı sözleşmeye dayanan bir mirasçılıktır. Bu sözleşme ise evlilik sözleşmesidir.⁵¹ Bir başka söyleyişle eşin mirasçılığının kaynağı, dayanağı evlilik birliğinin kendisidir.⁵² Bu sebeple de bir kimsenin sağ kalan eş sıfatıyla mirasçı olabilmesi için geçerli evlilik sözleşmesinin kurulmuş olması gerekir. Bu sebeple yasal olmayan evlilik ilişkileri bu konunun dışında kalır. İmam nikahlı evlilikler, tamamlanamayan resmi nikahlar, nişanlılık veya fiilen aynı evde

⁴⁹ **BERKİ**, Şakir, Eski ve Yeni Hukukumuzda Miras Sistemleri, AÜHFDC.29 sa.3 1973, s.142; **ACAR**, Faruk, 4721 sayılı Yeni Türk Medeni Kanunu'nda Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi Bağlamında Eşin Yasal Miras Payının Belirlenmesi, Seçkin, 2. Baskı, Ankara, 2004, s.21

⁵⁰ **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.41

⁵¹ **AKINTÜRK**, Turgut, Aile Hukuku, İkinci Bası, Sevinç Matbaası, Ankara, 1975, s.53; **EREN, YÜCER AKTÜRK** S.40

⁵² **ÖZDİZLEKLİ**, Bahriye, Boşanma Davasının Eşin Mirasçılığına Etkisi, YL Tezi, (tez.yok.gov.tr) s.5; **ACAR**, s.21

aile gibi yaşama durumlarını, 4721 sayılı yasa resmi olarak evlilik saymadığından, bu gibi durumlarda sağ kalan eş sıfatıyla mirasçı olunamaz.⁵³

Öte yandan sağ kalan eşin mirasçı olabilmesinin diğer bir şartı da murisin ölümü sırasında hayatta olup evliliğin devam etmesidir. Boşanma, gaiplik, ölüm karinesi, butlan hali veya evliliğin feshi gibi sebepler varsa sağ kalan eş artık mirasçı olamaz.⁵⁴

Eşin mirasçılığında bir başka durum da, birden fazla evlilik halidir. Medeni kanunumuz uyarınca tek eşli evlilik emredici kuraldır. İslam hukukunda ise, bir erkeğin birden fazla kadınla evliliğine belli hallerde cevaz verilmiştir.⁵⁵ Öte yandan da şu zamanda evlilik devam ederken ikinci bir evlilik yapılmış olabilir. Bu gibi durumda da ikinci evliliğin butlanına⁵⁶ karar verilmeden evvel ilk evlilik ölüm sebebiyle sona erer ve ikinci evlilikteki eş iyiniyetli ise, mirasbırakan geride iki sağ kalan eş bırakmış olur.⁵⁷ Bu iki durumda sağ kalan eşler ve zümreleri göz önünde tutularak miras payları yarı yarıya paylaşılır.⁵⁸

3. Evlatlığın Mirasçılığı

Evlatlığın mirasçılığı aslında altsoyun mirasçılığına benzerdir. Altsoyda anne-baba ile ilişki doğum denemeleri ile doğrudan kurulurken burada bir hukukî işleme ihtiyaç duyularak hareket edilmektedir. Nitekim doktrinde bazı yazarlar da evlatlığın mirasçılığını mahkeme kararına dayanan yasal mirasçılık olarak nitelendirmektedir.⁵⁹

⁵³ HATEMİ (Miras Hukuku) s.38; SEROZAN, ENGİN s.198

⁵⁴ ACAR, s.22; ÇAKIR, Aytuğ Ceyhan, Sağ Kalan Eşin Mirasçılığı, Oniki Levha, İstanbul, 2018, s.83

⁵⁵ Çok eşliliğin belirli şartlarda mümkün olması konusunda detaylı bilgi için bkz. HATEMİ, Hüseyin; İslam Hukuku Dersleri, Sümer Kitabevi, 4. Bası, İstanbul, 2012, s.120

⁵⁶ Butlan davasının sağ kalan eşin mirasçılığına etkisi için bkz. EREN, YÜCER AKTÜRK s.41

⁵⁷ SEROZAN, ENGİN s.204; EREN, YÜCER AKTÜRK s.45; DURAL, ÖZ s.47

⁵⁸ ÇABRİ s.128; ÇAKIR s.183

⁵⁹ EREN, YÜCER AKTÜRK s.36

Evlatlık ile evlatlığın altsoyu, murise kan hısımları gibi mirasçı olur. (TMK m.500) Bu tür mirasçılıktan bahsedebilmek için evlat edinenin ölümü sırasında evlatlık ilişkisinin geçerli olarak kurulmuş olması ve evlatlık ilişkisinin devam ediyor olması gerekir.⁶⁰

Yasada, evlatlık ve evlatlığın altsoyunun evlat edinene kan hısımları gibi mirasçı olacağı düzenlemiştir. Dolayısıyla evlatlığın kendi altsoyu da evlat edinenin altsoyuna dahil olmakta ve birinci zümredeki mirasçılar gibi mirasa hak sahibi olmaktadır. Evlatlık ve evlatlığın altsoyu kan hısımları mirasçı olmayıp sadece kan hısımları mirasçılar gibi prensiplere tabidirler. Evlatlık ve altsoyu mirasbırakanın birinci zümre mirasçıları gibi mirasçı oldukları için bunlara da altsoy hükümleri uygulanır.⁶¹

Mirasbırakan gerisinde eşinin ve evlatlığını bırakarak vefat etmişse, eş mirasın ¼'ünü alırken evlatlık mirasın ¾'ünü alır. Veya bir başka örnekte, mirasbırakan gerisinde bir kızını, iki oğlunu ve evlatlığını bırakmışsa burada da mirasın tamamı altsoy mirasçılarına kalacağı için ve evlatlıkta altsoy mirasçı gibi mirasa hak sahibi olduğu için hepsi ¼'er pay alarak mirası paylaşırlar. Ve bir başka örnekte, mirasbırakan gerisinde sadece evlatlığının kızı kalmışsa tüm miras buna kalır ve miras geçişi sağlanmış olur.

Evlatlığın mirasçılığı yasanın m.500 hükmü uyarınca her iki koldan devam eder. Yani evlatlığın hem kendi ailesindeki mirasçılığı hem de evlat edinen ile arasında kurulan hukukî vaziyetten kaynaklanan mirasçılık devam eder. Diğer bir

⁶⁰ Evlat edinme kurumunda şekil ve usuller için bkz. TMK m.315. İslam miras hukukunda durum farklıdır. Kur'an'da da belirtildiği üzere (Azhab Suresi 4-5) “*Başkasına ait olan çocuklar sizin evladınız olamaz.*” Bu noktada evlatlık ilişkisi olmadığı varsayıldığından İslam Hukuku evlatlığa mirasçılık vermemektedir. Kapsamlı bilgi için bkz. **BERKİ**, Şakir, Eski ve Yeni Medeni Hukukumuzda Miras Sistemleri AÜHFD c.37 s.1, 1980, s.227; İslam dini atalar kültürünü önemsiz ve değersiz bulduğu için çocuğu olmayan ailelerin evlat edinerak ailelerini ve atalar kültürünü devam ettirmelerini lazım görmemiştir. Eşleri evlatlık müessesesine yönlendiren sebeplerin birisi de çocuklarının olmamasıdır. Çocuğu olmayan bu ailelerin ihtiyaçları boşanarak yeniden evlenmeye ya da birden fazla evliliğe izin verilmekle giderilmeye çalışılmıştır. İslam hukukunun evlatlık kurumunu onaylamamasının tabii bir sonucu olarak evlatlığın nesebi evlat edinene bağlanmaz, aralarında mahremiyet meydana gelmez ve bunların sonucunda mirasçılık ilişkisi oluşmaz. Bkz. **AYDIN**, Mehmet Akif, TDV İslam Ansiklopedisi, Evlat Edinme, C.11, 1995, İstanbul, s.528

⁶¹ **HATEMİ** (Miras Hukuku) s.34; **SEROZAN, ENGİN** s.191; **ÇABRİ** s.129

söyleyişle, evlat edinme ile evlatlık ilişkisi kurulduktan sonra evlatlığın kendi öz ailesi ile mirasçılık bağı kesilmez.⁶²

Yasanın m.500/2 hükmü uyarınca da evlat edinen ve evlat edinenin hısımları, evlatlığa mirasçı olamazlar. Kısacası evlatlık ilişkisine dayanan kanuni mirasçılık tek yönlüdür. Evlatlığın ve altsoyunun evlat edinene mirasçı olması doğal bir durumken, evlat edinen ve hısımları evlatlığın yasal mirasçısı değildir.⁶³ Tabi bu durum yasal mirasçılık için kuraldır. Mirasbırakanın bu yukarıda saydığımız kişiler lehine iradi olarak ölüme bağlı tasarrufta bulunmasında hukuken herhangi bir engel söz konusu değildir. Diğer taraftan da evlatlığın mirasçılığı sınırlı bir mirasçılıktır. Bu sınırlı mirasçılıktan maksat, evlatlığın sadece evlat edinene mirasçı olabilmesidir. Bu duruma göre de evlatlık, evlat edinenin hısımlarının mirasçısı olamaz. Öte yandan evlat edinenin hayatta iken miras yoluyla kazandığı malların mülkiyeti evlatlık tarafından miras yoluyla kazanılabilir.⁶⁴

4. Devletin Mirasçılığı

4721 sayılı yasanın 501. maddesi yasal mirasçıların sonuncusu olarak devletin mirasçılığını düzenlemiştir. Yasanın hükmünde belirtilen konu, mirasçı bırakmadan ölen mirasbırakanın mirasının devlete geçeceğidir. Bu durum aslında mirasçısız tereke olmaz ilkesinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Devlet yasanın 501. maddesi uyarınca burada özel hukuktan doğan bir hak ile yasal mirasçı sıfatını kazanmaktadır.⁶⁵

⁶² SEROZAN, ENGİN s.193; ANTALYA, SAĞLAM s.121

⁶³ Ayrıca, evlat edinen, evlatlığın yasal mirasçısı olmadığı için, kendisini evlat edinen kimseden başka hiçbir yakını bulunmayan evlatlığın ölümünde mirası, iradi mirasçısı yok ise son yasal mirasçı olarak hazineye (Devlete) kalacaktır. Bkz. SEROZAN, ENGİN s.194; ÇABRİ s.138

⁶⁴ EREN, YÜCER AKTÜRK s.36; AYAN s.70

⁶⁵ Devletin yasal mirasçılığı özel hukuktan doğan hakkıdır. Devlet burada sahipsiz terekeye kamu hukukuna dayanan egemenlik hakkı dolayısıyla el koymamaktadır. Bkz. HATEMİ (Miras Hukuku) s.43; Devletin egemenlik hakkına dayanarak miras intikalinden vergi alması durumu ile TMK m.501'de düzenlenen devletin mirasçılığı kurumları birbirinden farklıdır. Bkz. SEROZAN, ENGİN s.205; Veraset ve intikal vergisi, bir kişinin ölümünden sonra mirasının mirasçılara geçmesiyle ortaya çıkar. Bu verginin sorumlusu miras yoluyla mal elde eden kişilerdir.

Devletin mirasçılığının şartları ve hükümlerini çalışmamızın devam eden bölümlerinde ayrıntılı olarak ele alacağımızdan burada bu kadar açıklama ile yetiniyoruz.

B. İradi Mirasçılık

1. Genel Olarak

İradi mirasçılık Türk Medeni Kanunu'nun üçüncü kitabının birinci kısmında, ikinci bölümünde düzenlenmiştir. İradi mirasçılık, atanmış mirasçılık olarak da ifade edilir. İradi mirasçılık, murisin ölüme bağlı tasarrufuyla belirlediği mirasçılıktır. Yani iradi mirasçılık gündeme geldiğinde bununla beraber aslında ölüme bağlı tasarruf terimi gündeme gelir. Şöyle ki murisin kendi iradesine yönelik kendi malvarlığı için yapmak istediği tasarruflar aslında ölüme bağlı tasarruflardır.⁶⁶

Hukukumuzda yasa koyucunun iradesine dayanan mirasçılık ve murisin iradesine dayanan mirasçılık olarak iki türlü mirasçılık çeşidi vardır. Birbirinden farklı bu iki mirasçılık çeşidi arasında bir uzlaşma vardır. Nitekim murisin dokunamayacağı saklı paylı kısım haricinde muris tasarrufta bulunarak kendi iradesiyle ölüme bağlı tasarruf işlemi yapabilmektedir.⁶⁷ Bu durumda artık hem kanuni mirasçılara hem de iradi mirasçılara terekeden faydalanma imkânı olacaktır. Bu durumda yasal mirasçıların sahip olduğu haklara iradi mirasçılar da sahip olacaktır. TMK m.646 uyarınca da yasal mirasçılar atanmış mirasçılarla birlikte mirası aynı kurallara göre paylaşacaklardır.⁶⁸

Murisin ölüme bağlı tasarruflarına dayanan iradi mirasçılık, saklı pay sahibi mirasçıların yararına öngörölmüş olan kısmın dışında başlar. Nitekim murisin tasarruf edebileceği kısım saklı pay dışında kalan serbest bölgededir.⁶⁹

⁶⁶ ÖZTAN s.19; HATEMİ (Miras Hukuku) s.80; İNAN s.93; AYİTER s.30

⁶⁷ SEROZAN, ENGİN s.271

⁶⁸ EREN, YÜCER AKTÜRK s.49

⁶⁹ SEROZAN, ENGİN s.271

Ölüme bağlı tasarruflar geniş kapsamlı, yaygın etkili, ciddi ama aynı zamanda sorumsuzca gerçekleştirilemeyen ve üstelik sonradan telafi şansının bulunmadığı önemli, riskli ve serbestçe gerçekleştirilmesi gereken hukuksal işlem karşısında olduğumuzu gösterir. Bu durumda ölüme bağlı tasarruflar sıradan sağlar arası hukukî işlemlerden ayrı özel bir hukuksal rejime bağlanmıştır.⁷⁰ Bunun sonucunda sıkı şekilcilik, sıkı biçimde kişiye bağlılık, özel ehliyet durumları gibi hususlar göz önüne gelmektedir.

Mesela el yazılı vasiyetnamede metnin başından sonuna kadar el yazısı ile yazılması, tarih konulması ve imzalanması şarttır. Buradaki unsurlardan birinde eksiklik olması halinde veya birisinin yasanın öngördüğü gibi yapılmaması halinde vasiyetnamenin geçersizliği gündeme gelir. Ölüme bağlı tasarrufların kişiye sıkı biçimde bağlı olması durumunda ise, tasarrufta bulunmak isteyen muris bunu ancak kendisi kullanmalıdır.⁷¹

Eğer kişi ölüme bağlı tasarrufta bulunma ehliyetine sahip değilse böyle bir tasarrufu bizzat gerçekleştiremeyeceği gibi herhangi bir iradi temsilci veya kanuni temsilci ile de yapamaz. Başka bir anlatımla, iradede temsile izin verilmediği gibi beyanda temsile de izin verilmez.⁷²

Ölüme bağlı tasarruflarda özel ehliyet rejimi de benimsenmiştir. Vasiyetnameyi düzenleme ehliyeti ayırt etme gücüne sahip olmak ve on beş yaşını doldurmuş olmaktır. (m.502) Miras sözleşmesi yapabilme ehliyeti ise ergin olmak, ayırt etme gücüne sahip olmak ve kısıtlı olmamaktır. (m.503)⁷³

⁷⁰ **SEROZAN, ENGİN** s.294

⁷¹ **GÖNEN**, Doruk, El Yazılı Vasiyetname, Legal, İstanbul, 2007, s.45; Düzenleme tarihiyle, vasiyet edenin vasiyetnameyi düzenlerken ehliyetine sahip olup olmadığının tespitinde yararlanır. Ayrıca, vasiyet eden gerisinde birden çok vasiyetname bırakmışsa bunlar arasındaki öncelik sonralık ilişkisi de düzenleme tarihinden yola çıkılarak belirlenecektir. **BAĞCI**, Ömer, El Yazısı İle Vasiyetnamede Düzenleme Yeri Ve Tarihi, YL Tezi 2006, (tez.yok.gov.tr) s.8, s.58; **ARBEEK**, Ömer, Miras Hukukunda Ölüme Bağlı İşlemlerde İrade Serbestisi Sınırları Ve Müeyyidesi, Yetkin, Ankara, 2007, s.62

⁷² **SEROZAN, ENGİN** s.295

⁷³ Mirasbırakanın ölüme bağlı tasarruf yaptığı sırada fiil ehliyetinin olup olmadığı saptanmalıdır. Özellikle yaşlı kişilerin yaptığı ölüme bağlı tasarruflarda fiil ehliyetinin o anda olup olmadığı önem arz eden konudur. **Yargıtay** 2. HD, E.2005/17880, K.2006/2684, K.T.02.03.2006 (legalbank.net) “...Muris vasiyetnameyi düzenlediği zamanda seksen bir yaşındadır. Dosya tamamıyla ATK’ye gönderilerek murisin bu zamanda fiil ehliyetinin olup olmadığı konusunda ATK’den rapor alınıp sonucuna göre karar verilmesi gerekir...” E.T. 07.08.2020

Kıyası iradi mirasçılıkta, ölüme bağlı tasarruflarda bulunan murisin ölümden sonraki terekesi etkilenmektedir ve bunu kendi salt iradesi ile yapmaktadır. Bir başka anlatımla murisin hayattayken yaptığı iradesine dayanan kazandırma işlemi ancak kendisinin salt ölümünden sonra sonuç doğursun diye yapmış olduğu hukukî işlemlerdir. Muris bu işlemleri tamamen yasada belirtilen kriterler etrafında yapmalıdır.⁷⁴

Ölüme bağlı tasarruf serbestlik içeren bir alandır. Bu serbestliğin değişik anlamları vardır. Bu serbestlik en başta ölüme bağlı tasarrufu düzenleyip düzenlememe serbestliği anlamındadır. Başka bir durumda bu serbestlik, ölüme bağlı tasarrufun konusunu ve lehtarını belirleme serbestliği anlamındadır.⁷⁵

Muris pekâla ölüme bağlı tasarruflarında değişiklik yapabilir. Nitekim muris düzenlemiş olduğu el yazılı vasiyetnamesini bir başka el yazılı vasiyetname düzenleyerek geri alabilir. Dolayısıyla ölüme bağlı tasarruflarda geri alma serbestliği de bu serbestlik alanındadır.⁷⁶

Yine başka bir durumda ölüme bağlı tasarrufun biçimsel kalıbını ve türünü belirleme özgürlüğü de vardır.⁷⁷ Muris ölüme bağlı tasarruf işlemlerini serbestlik içerisinde ve yasal çerçeveye uyarak yapabilir. Mesela, muris şekli anlamda ölüme bağlı tasarruflarını TMK'ye göre numerus clausus (tahdidi) olarak belirlenen şekillerde yapabilir.⁷⁸ Bu da vasiyetname ve miras sözleşmesidir. Vasiyetnameyi de ancak TMK m. 532/538/539 uyarınca ancak el yazılı, resmî şekilde veya sözlü olarak yapabilir. Miras sözleşmesi ise olumlu, olumsuz ve ivazlı, ivazsız miras sözleşmesi

⁷⁴ **AYİTER** s.30

⁷⁵ Ölüme bağlı tasarrufun konusu olarak bir taşınmaz, otomobil, bağımsız bölüm, kütüphane vb. şeyler olabilir. Ölüme bağlı tasarruflarda lehtar olarak da murisin en yakın arkadaşı, murisin eşinin kardeşi veya murisin şoförü olabilir.

⁷⁶ Ölüme bağlı tasarruflarda geri alma konusu için bkz. **BAĞCI**, Ömer, Vasiyetnamenin Geri Alınması, Doktora Tezi, 2012, (tez.yok.gov.tr) s.75; **HATEMİ** (Miras Hukuku), s.112; **DURAL, ÖZ** s.109; **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.125

⁷⁷ **SEROZAN, ENGİN** s.273

⁷⁸ Türk Medeni Kanunu, Alman ve Avusturya Medeni Kanunlarında olduğu gibi, vasiyetname ve miras sözleşmesi arasında yer alan ortak vasiyetnameyi ölüme bağlı tasarruf şekli olarak kabul etmemiştir. Bkz. **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.50

şeklinde olabilir. Diğer taraftan maddi anlamda ölüme bağlı tasarrufları da serbestlik içinde yapar, muris dilerse belirli bir mal bırakabilir, vakıf kurabilir veya diğer maddi anlamda ölüme bağlı tasarruflara başvurabilir.⁷⁹

2. Ölüme Bağlı Tasarrufların Şekilleri

Ölüme bağlı tasarruflar yapıldıkları şekle göre ve tasarrufların içeriğine göre iki konuda karşımıza çıkar. Bunlar şekli ve maddi anlamda ölüme bağlı tasarruflardır.

a. Şekli Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruflar

Şekli anlamda ölüme bağlı tasarruflar, murisin irade beyanını kapsayan ve bu suretle ölümünden sonra yerine getirilmesini arzu ettiği hususları içeren hukukî işlemi ifade eder.⁸⁰ Yani bir başka ifade ile, murisin irade açıklamasında bulunurken seçtiği biçimi ifade eder.

Mirasbırakan ölmeden önce bazı arzularını şekli anlamda ölüme bağlı tasarruflarla dile getirebilir. Bunları vasiyetname⁸¹ veya miras sözleşmesi ile yapar.⁸² Mirasbırakanın şekli anlamda ölüme bağlı tasarruflarla son istek ve arzularıyla belirlediği mirasçılar murisin iradi mirasçılarıdır. Bu mirasçılar gerçek veya tüzel kişi

⁷⁹ **HATEMİ** (Miras Hukuku) s.81; **AYİTER** s.32

⁸⁰ **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.50

⁸¹ Vasiyetname, Arap dilinden vasiyyet (Bir kişinin ölümünden sonra gerçekleşmesini istediği son arzuları) ile Farsça'dan nâme (mektup, belge) kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşan vasiyetname terimi bir kişinin vefatından sonra yerine getirilmesini istediği son arzularının bulunduğu belge olarak tanımlanmaktadır. Daha ayrıntılı bilgi için bkz. **BAĞCI** (El Yazısı İle Vasiyetnamede Düzenleme Yeri Ve Tarihi) s.6; Ayrıca vasiyet ve vasiyetname kelimelerinin karıştırılmaması gerekir. Vasiyetname şekli anlamda ölüme bağlı tasarruf iken, vasiyet maddi anlamda ölüme bağlı tasarruftur. **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.51

⁸² Şekli anlamda ölüme bağlı tasarruf olarak, Roma Hukuku'nda vasiyetname (Testamentum); Türk Hukuku'nda ise vasiyetname ve miras sözleşmesi kabul edilmiştir. Her iki hukuk sisteminin arasındaki fark, temelleri Cermen Hukuku'nda atılan miras sözleşmesinin Türk Hukuku'nda uygulama alanı bulurken, Roma Hukuku'nda uygulama alanı bulmamasıdır. Şekli anlamda ölüme bağlı tasarruflarda her iki hukuk sistemi de numerus clausus ilkesine tabidir. Bkz. **KOCA, Ömerhan**, Roma Hukukunda Ve Türk Hukukunda Ölüme Bağlı Tasarruflar, Yetkin, Ankara, 2018, s.179

olabilir. Hatta mirasbırakan kendi yasal mirasçısını dahi iradi mirasçı olarak belirleyebilir, bunda bir engel yoktur.

(1.) Vasiyet

Vasiyet, niteliğine göre tek yanlı hukukî işlemdir. Kendisinden beklenen sonuçları doğurabilmesi için ve geçerli olması için yalnız murisin irade açıklaması yeterlidir. Lehtarın veya kendisine belirli mal bırakılanın irade açıklaması gerekli değildir.⁸³ Vasiyet şekilleri kanunumuzda resmi, yazılı ve sözlü olarak düzenlenmiştir. (TMK m.531)

(a.) Resmi Vasiyetname

Genellikle okuma ve yazma bilmeyen ya da fiziki özrü sebebiyle veyahut iradesini yeterli olarak açık şekilde ifade edemeyecek kimseler el yazılı vasiyetname yapma imkanına sahip değildir. Kanun koyucu bu gibi hallerden dolayı mirasbırakana resmi vasiyetname şekliyle vasiyet yapma hakkı vermiştir.⁸⁴

Resmi vasiyetname, TMK'nin öngördüğü usullere göre gerçekleştirilen, resmî memurun katılımıyla düzenlenen vasiyetnamedir. Buraya resmîyet kazandıran konu, hukuk düzeni tarafından yetkili kılınmış bir resmî memurun vasiyetnamenin hazırlanmasına katılmasıdır.⁸⁵

TMK m.532 uyarınca, resmi vasiyetname iki tanığın hazır bulunmasıyla resmi memur tarafından düzenlenir. Noter, sulh hâkimi ya da kanunla bu yetki kendisine verilmiş bir kimse resmi memur olabilir.

TMK m.534 ve m.535'e göre resmi vasiyetname okunarak ve imzalanarak ya da okunmadan ve imzalanmadan düzenlenebilir.

⁸³ AYAN s.103; ÇABRİ s.509

⁸⁴ İNAN, ERTAŞ, ALBAŞ s.188

⁸⁵ SEROZAN, ENGİN s.340; İNAN, ERTAŞ, ALBAŞ s.188; AYAN s.104

TMK m.534'e göre vasiyetname okunarak ve imzalanarak düzenlenir, sonrasında resmi vasiyetname noter tarafından imzalandıktan sonra tanıklar sonraki aşamaya katılır. Mirasbırakan tanıklara vasiyetnameyi okuduğunu ve son arzularının uygun olduğunu beyan eder. Sonrasında ise tanıklar bu beyanın kendi önlerinde yapıldığını ve mirasbırakanın tasarrufa ehil gördüklerini ifade ederler ve vasiyetnameyi imzalarlar.⁸⁶

TMK m.535'e göre ise mirasbırakan son isteklerini resmi memura arz eder. Bu istekleri resmi memur kendisi yazar veya yazdırır. Sonrasında ise okuma yazma bilmeyen mirasbırakanın vasiyetnameyi okuması söz konusu olmaz. Bundan dolayı mirasbırakanın yazdırdığı vasiyetname resmi memur tarafından tanıklar huzurunda okunur. Sonrasında mirasbırakan vasiyetnamenin son arzularına uygun olduğu tanıklar önünde açıklar. Bu aşamadan sonra da tanıklar, mirasbırakanı tasarrufa ehil gördüklerini, mirasbırakanın beyanının kendi önlerinde yapıldığını, vasiyetnamenin resmi memur tarafından kendi önlerinde mirasbırakana okunduğunu ve vasiyetnamenin mirasbırakanın son arzularına uygun olduğunu beyan ederler.⁸⁷

(b.) El Yazılı Vasiyetname

El yazılı vasiyetname, mirasbırakanın el yazısıyla yazılmış, imzalanmış ve üzerine yıl, ay ve gün olarak tarih konulmuş vasiyetnamedir. (m.538) Bu unsurların tamamı geçerlilik şartıdır. Maddenin ikinci fıkrası uyarınca da, el yazılı vasiyetname saklanmak üzere açık veya kapalı olarak sulh hakimine, notere veya yetkili memura verilebilir. Böylelikle bu vasiyetname türü kolay ve sadedir. Muris son arzularını bu şekilde gizli tutabilir ve istediği zamanda kolaylıkla ortadan kaldırabilir.⁸⁸

⁸⁶ **ÇABRİ** s.524

⁸⁷ **ÇABRİ** s.538

⁸⁸ Muris vasiyetnameyi geri alabilir, geri almayı geri alabilir veya vasiyet edilen malda tasarruf edebilir. Bu gibi değişik ihtimaller için bkz. **SEROZAN, ENGİN** s.357 vd.; **ÇABRİ** s.561; El yazılı vasiyetname, batı dillerinde bu vasiyetnameye "Bütün yazılı, baştan aşağı yazılı" vasiyetname manasına gelen holograf vasiyetname denir. El yazılı vasiyetname, Batı Roma İmparatoru III. Valentinianus'un 446 tarihli Novelleae'siyle kabul edilmiş, Fransız Coutûmes hukukunda gelişmiş, Fransız MK.970. maddesiyle ve Avusturya MK. 578 ile modern kanuni hükümler halinde ortaya çıktığına ilişkin ve İsviçre Medeni Kanununun kabulünden önce bazı kantonlarda el yazılı vasiyetname yapmaya cevaz olduğuna ilişkin Bkz. **AYİTER** s.40

El yazısı ile vasiyetnamede başkasına yazdırma yoluyla veya bilgisayar benzeri teknik sistemlere başvurulamayacaktır. Dolayısıyla el yazılı özel vasiyetnamede de ölüme bağlı tasarrufun geçerliliğini, ciddiliğini sağlayabilmek üzere bu konu sıkı tutulmuş, katı bir şekilcilik benimsenmiştir.⁸⁹

Mirasbırakanın el yazılı vasiyetname düzenleme ve imzalamasındaki zorunluluk kendisinin gerçek ve samimi iradesi saptanabilsin diye öngörülmüştür. Kişi baştan aşağı yazdığı metni daha fazla düşünür. Diğer taraftan başka birisi yazmış olsa kimi nüansları gözden kaçırabilir. Bu durumda bizzat yazma ve imzalama gerçeklik ve ciddiliğin kanıtıdır.⁹⁰

Vasiyetnamede düzenleme tarihinin bulunma zorunluluğu ise, vasiyetname düzenlenirken mirasbırakanın gerçek ve sağlıklı iradesini yansıtip yansıtmadığını denetlemeyi kolaylaştırma amacıyla öngörülmüştür. Nitekim ölüme bağlı tasarrufları iptal ettirmek isteyen mirasçıların en sık başvurdukları yol mirasbırakanın vasiyetnameyi düzenlediği tarihte ehliyetsiz olduğunu ileri sürmektir. Diğer taraftan tarihin önemi, birden fazla vasiyetname olması durumunda hangisinin sonra yazıldığına saptanmasına yarar.⁹¹

(c.) Sözlü Vasiyet

Sözlü vasiyet, bir diğer adlandırmayla şifahî vasiyetname iki tanık huzurunda şifahen beyanla olur. TMK m.539 uyarınca, muris yakın ölüm tehlikesi, ulaşımın kesilmesi, hastalık, savaş gibi olağanüstü durumlarda resmi veya el yazılı vasiyetname yapamıyorsa sözlü olarak yaptığı vasiyet şeklidir. Muris, bunun için iki tanığa son isteklerini söyler ve beyanına uygun bir vasiyetname yazmaları veya yazdırmaları görevini yükler. Dolayısıyla bu şekilde vasiyet yapmak için olağanüstü halin varlığı ve başka şekilde vasiyet yapma imkanının kalmamış olması gerekir.⁹²

⁸⁹ SEROZAN, ENGİN s.345

⁹⁰ SEROZAN, ENGİN s.346

⁹¹ SEROZAN, ENGİN s.346

⁹² GÖKTÜRK s.62; Murisin son arzuları tanıklar tarafından belgelenir. Tanıklar murisin son arzularını bizzat yazarak mahkemeye tevdi edebilirler. Bundan başka, tanıklar son arzuları yazmak yerine doğrudan mahkemeye başvurarak sözlü olarak mahkemeye bildirirler. Sözlü vasiyetname ve geçerlilik şartları için Bkz. KOYUNCU, Ferhat, Sözlü Vasiyetname, Seçkin, Ankara, 2014, s.72

Burada olağan vasiyetname düzenleme olanaklarının gerçekten olağanüstü nedenlerle kapanmış olması gerekir. Örnek olarak, ciddi ölümcül bir kanser hastası yatalakta olsa noteri evine çağırıp vasiyetname düzenletebileceğine göre bu gibi durumda sözlü vasiyetname düzenleme yolundan yararlanamaz.⁹³

(2.) Miras Sözleşmesi

Miras sözleşmesi, murisin mirasçısı veya üçüncü bir kişiyle yaptığı ölüme bağlı tasarruf içeren sözleşmedir. Nitelik itibariyle iki taraflı hukukî işlemdir. Geçerli olarak doğması için tarafların birbirine uygun karşılıklı irade açıklamasında bulunmaları gerekir. Bunların yanı sıra miras sözleşmesi el yazılı veya sözlü olmaz.⁹⁴ TMK m.545'e göre miras sözleşmesi sadece resmi vasiyetname şeklinde düzenlenebilir. Sözleşmede taraflar, arzularını resmi memura aynı zamanda aktarırlar ve hazırlanan sözleşmeyi iki tanığın ve resmi memurun önünde imzalarlar.

Miras sözleşmesi, olumlu - olumsuz veya tek taraflı - iki taraflı miras sözleşmesi şeklinde olabilir.

(a.) Olumlu Miras Sözleşmesi –Mirastan Feragat Sözleşmesi

TMK m.527'e göre olumlu miras sözleşmesi, murisin karşı taraf veya üçüncü bir kişi lehine terekesine yönelik olarak ölüme bağlı tasarrufta bulunduğu sözleşmedir. Böyle bir sözleşme ile muris mirasçı ataması yapar veya belirli mal bırakma vasiyetinde bulunur.⁹⁵ Yasanın ikinci fıkrası uyarınca, muris malvarlığında istediği gibi serbest olarak tasarruf edebilir. Fakat miras sözleşmesindeki yükümlülüğü ile bağdaşmayan ölüme bağlı tasarruflar olursa itiraz edilebilir.

⁹³ SEROZAN, ENGİN s.355

⁹⁴ SEROZAN, ENGİN s.354

⁹⁵ AYİTER, KILIÇOĞLU s.138; AYAN s.117; ÇABRİ s.456

TMK m.528 vd. uyarınca da mirastan feragat (Olumsuz miras sözleşmesi) düzenlenmiştir. Bu sözleşme ile kanuni mirasçı ileride gerçekleşmesi ihtimal dahilinde olan mirasçılık hakkından murise karşı vazgeçmektedir. Bu şekilde meydana gelen sözleşme olumsuz nitelikte olduğu için mirastan feragat sözleşmesi olarak da adlandırılır.⁹⁶

Olumsuz miras sözleşmesi ivazlı ya da ivazsız olarak yapılabilir. İvazlı olan olumsuz miras sözleşmesinde, feragatten mirasçının altsoyu da etkilenirken; ivazsız olan miras sözleşmesinde kök içinde halefiyet esası geçerlidir.⁹⁷

(b.) Tek Taraflı – İki Taraflı Miras Sözleşmesi

Tek taraflı miras sözleşmesinde taraflardan sadece birisi ölüme bağlı tasarrufta bulunur. Sözleşmenin diğer tarafı ise ölüme bağlı tasarrufta bulunmaz sadece sözleşmeye lehtar sıfatıyla katılır.⁹⁸

İki taraflı miras sözleşmesinde sözleşmeye taraf olanlar karşılıklı olarak ölüme bağlı tasarrufta bulunurlar. Miras sözleşmesinin iki taraflı olması için tarafların yaptığı tasarrufların da bağlayıcı olması gerekir. Karı-kocanın birbirlerine mirasçı olarak atamaları bu şekilde miras sözleşmesine örnek olarak verilebilir. Ayrıca taraflardan birinin yaptığı tasarruf miras sözleşmesinin bağlayıcı olmayan içeriğini oluşturuyorsa, miras sözleşmesi her ne kadar şeklen iki taraflı görünse de tek taraflı olur. Taraflardan biri belirli mal bırakma tasarrufunda bulunurken diğer taraf vakıf kurma tasarrufunda bulunursa burada tek taraflı miras sözleşmesi olur. Çünkü vakıf kurma tek taraflı hukukî işlem ile yapıldığından dolayı miras sözleşmesinde bağlayıcı olmaz.⁹⁹

⁹⁶ **AYAN** s.118; **ÇABRİ** s.470

⁹⁷ **HATEMİ** (Miras Hukuku), s.110; **AYAN** s.118; **ÇABRİ** s.479

⁹⁸ Tek taraflı miras sözleşmesinde diğer tarafın sağlararası bir edim taahhüdünde bulunup bulunmamasına göre sözleşme ivazlı veya ivazsız olarak ikiye ayrılır. Detaylı bilgi için bkz. **AYAN** s.118; **ÇABRİ** s.453

⁹⁹ **AYAN** s.119; **ÇABRİ** (Miras Hukuku Şerhi) s.454

b. Maddi Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruflar

Maddi anlamda ölüme bağlı tasarruflar mirisin ölümünden sonra gerçekleşmesini istediği arzularıdır. Öte yandan maddi anlamda ölüme bağlı tasarruflar, şekli anlamda ölüme bağlı tasarrufların içeriğini oluşturur. Bu tasarruf türleri de maddi anlamda değişik görünümlere bürünebilirler.¹⁰⁰

Maddi anlamda ölüme bağlı tasarrufların bazıları vasiyetnameyle, bazıları hem vasiyetname hem miras sözleşmesiyle, bazıları da yalnız miras sözleşmesi ile yapılabilir.

(1.) Hem Vasiyet Hem de Miras Sözleşmesi İle Yapılabilen Ölüme Bağlı Tasarruflar

(a.) Mirasçı Atama

Mirasbırakanın bir veya birden çok kişiyi terekenin tümü ya da bir kısmı için külli halef sıfatıyla kendisine mirasçı olarak tayin etmesi mirasçı atama olarak nitelendirilir. (TMK m.516) Bu şekilde mirasçı olarak tayin edilen kişi atanmış mirasçı (mansup mirasçı) olarak adlandırılır.¹⁰¹

Mirasçı atama işlemi vasiyetname ya da miras sözleşmesiyle yapılabilir. Burada mirasçılık sıfatının kazanılması açısından ölüme bağlı tasarrufun şekli önemli değildir. Atanmış mirasçı gerçek ya da tüzel kişi olabilir. Mirasbırakan kendi yasal mirasçısını dahi mirasçı olarak atayabilir. Atanmış mirasçının hukukî durumu kanuni mirasçının hukukî durumu gibidir. Mirasbırakanın ölümü ile atanmış mirasçı onun külli halefi olur. Terekede bulunan aktifler ve pasifler re'sen atanmış mirasçıya geçer.¹⁰²

¹⁰⁰ EREN, YÜCER AKTÜRK s.132; AYAN s.124

¹⁰¹ SEROZAN, ENGİN s.386; EREN, YÜCER AKTÜRK s.138; AYAN s.125

¹⁰² ÇABRİ s.343

(b.) Vasiyet (Belirli Mal Bırakma)

TMK m.517'ye göre muris, bir kişiyi mirasçı olarak atamadan ona belirli bir mal bırakarak kazandırmada bulunabilir. Bu husus belirli mal bırakma olarak değerlendirilir. Bu şekilde kendisine terekeden değer bırakılan kişiye de vasiyet alacaklısı denir.¹⁰³

Vasiyet, ölüme bağlı tasarrufla bir kişiye terekedeki herhangi bir malın mülkiyetinin ya da terekenin tamamı veya bir kısmı üzerinde intifa hakkını kazandırılmasına yönelik olabilir. Bunun yanında vasiyet, herhangi bir kişinin lehine tereke değeri üzerinden bir edimin yerine getirilmesi suretiyle ya da kişinin borçtan kurtulmasının mirasçılar ya da belirli mal bırakılanlara yükletilmesi şeklinde de olabilir (TMK m.517/1).

Yasa metninden de anlaşıldığı gibi belirli mal bırakmanın iki ayırıcı unsuru vardır. Bunlardan biri, bir kişiye mamelek üzerinde bir kısım değerlerin bırakılmasıdır. İvazsız olması kuralken ivazlı da olabilir. Ancak ivazlı olması halinde miras sözleşmesi ile yapılırlar. Diğer unsur ise, bırakılan değerler için mirasçı atamayı gerektiren durum yoktur. Nitekim m.517'de bu durum “‘mirasçı atamaksızın’” olarak vurgulanmıştır. Dolayısıyla belirli mal bırakılan vasiyet alacaklısının mirasçı sıfatı yoktur. Mirasçı sıfatı olmadığından da mirasçılığa ilişkin haklardan mahrumdur.¹⁰⁴

Belirli mal bırakmada, lehine ölüme bağlı tasarruf yapılan kimse gerçek ya da tüzel kişi olabilir. Bunun yanında vasiyet alacaklısı kanuni veya iradi mirasçı da olabilir.¹⁰⁵

Maddenin son fıkrasında ise, bırakılan belirli bir malın terekede olmaması halinde, tasarrufun aksi anlaşılmadığı müddetçe bu tasarrufu yerine getirmekle yükümlü olanların borçtan kurtulacağı vurgulanmıştır.

¹⁰³ EREN, YÜCER AKTÜRK s.141

¹⁰⁴ SEROZAN, ENGİN s.389; AYAN s.128

¹⁰⁵ AYAN s.129

(c.) Yükleme

Yükleme, mirasbırakan tarafından kanuni ya da iradi mirasçıya yüklenen ve her ilgili tarafından yerine getirilmesi istenebilen fakat yararlanıcısı için gerçek anlamda alacak hakkı olmayan bir ödevdir. Bu ödev yapma, yapmama veya verme şeklinde olabilir.¹⁰⁶

Yükleme, mirasbırakanın ölümünden sonra emir ve isteklerinin yerine getirilmesini sağlar. Mesela, mirasbırakan terekede yer alan bir malın nasıl ve ne şekilde kullanılacağına yönelik hüküm getirebilir.¹⁰⁷

Borç konusu olabilecek her olumlu ve olumsuz edimler yüklemenin konusu olabilir. Mesela, kütüphanenin fakülte öğrencilerine açık tutulması, belirli bir hayvana bakılması, mevlit okutulması, mezara bakılması gibi yararlanma sınırları yükleme konularıdır. Örneklerden de anlaşıldığı üzere yüklemenin gerçek anlamda belirli bir yararlanıcısı olmayabilir.¹⁰⁸

(d.) Şart (Koşul)

Koşul da yüklemelerle beraber TMK m.515'te ele alınmıştır. Koşul yüklemeye benzeyen bir kavramdır. Ancak aralarındaki fark şudur: Koşul, yükleme gibi kazandırma değildir; kazandırmayı askıya alan bir hukuksal kurumdur. Koşulla, bir hukukî işlemin sonuçlarının bağlandığı durumun gelecekte gerçekleşip gerçekleşmeyeceği kuşkulu olaydır. Hukukî işlemin koşula bağlanması bir kimsenin iradesi ile pek çok hukukî işlemde tasarrufta bulunabileceğini gösterir.¹⁰⁹

¹⁰⁶ SEROZAN, ENGİN s.398; AYAN s.132

¹⁰⁷ ÇABRİ s.332

¹⁰⁸ SEROZAN, ENGİN s.399; AYAN s.134

¹⁰⁹ SEROZAN, ENGİN s.406; ÇABRİ s.318

Ölüme bağlı tasarruf burada koşula bağlanmıştır. Mesela, “Roma’daki evimi kardeşime mimar olması koşuluyla vasiyet ediyorum.” şeklinde bir vasiyet şarta bağlanmıştır.

(e.) Yedek Mirasçı Atama

TMK m.520 uyarınca muris, atadığı mirasçının kendisinden evvel ölmesi ya da mirası reddetmesi halinde onun yerine geçmek üzere bir ya da birden çok kimseyi yedek mirasçı olarak atayabilir.

Mirasbırakan, bir kişinin kendisinden önce ölüm, mirası ret, mirastan yoksunluk, çıkarma, geri alma veya bozucu şartın gerçekleşmesi gibi ihtimallerde mirasçı olamaması durumunda onun yerinde geçecek yedek bir veya birden fazla kişiyi iradi mirasçısı olarak öngörür. Bir başka söyleyişle mirasbırakan, herhangi bir sebeple mirastan yararlanma imkânı kalmayan kişinin yerine ortada bulunan sakıncayı bertaraf etmek için tedbir olarak yedek mirasçı atayabilir.¹¹⁰

Örnek olarak, “Ölümümde kardeşim herhangi bir sebeple mirasçım olamayacaksa, onun yerinde kardeşimin karısı mirasçım olsun. Yeter ki serbest tasarrufumdaki kısım için oğlum mirasçı olmasın.” verilebilir.

(f.) Art Mirasçı Atama

Art mirasçı atama, mirasbırakanın ölüme bağlı tasarrufunda birden çok kimseyi lehtar olarak tayin etmesiyle önceki lehtara mirası ya da belirli bir malı sonraki lehtara geçirme borcu yüklemesidir. Yasanın deyimi ile mirasbırakan ön mirasçı olarak atadığı kişiye mirası art mirasçıya devretme ödevi yüklemektedir. (TMK m.521) Burada yedek mirasçılıktan farklı olarak, mirastan yararlanma olanağını hem ön mirasçıya hem de art mirasçıya verilmektedir.¹¹¹

¹¹⁰ SEROZAN, ENGİN s.412; AYİTER s.73; AYAN s.136; ÇABRİ s.398

¹¹¹ HATEMİ (Miras Hukuku) s.117, SEROZAN, ENGİN s.414; AYAN s.137

Yedek mirasçı atamadan farklı olarak artmirasçı atama sadece bir dereceli olur. Mirasbırakan burada mirasın artmirasçı tarafından da üçüncü bir kişiye geçirme borcunu yükleyemez.¹¹²

Örnek olarak, “Ben öldükten sonra mirasımın tamamı yeni doğacak yeğenime kalsın fakat yeğenim doğana dek mirasçım teyzem olsun” verilebilir.

(2.) Sadece Vasiyetname İle Yapılabilen Ölüme Bağlı Tasarruflar

(a.) Vakıf Kurma

Mirasbırakan, terekesinin tasarruf edilebilir kısmının tamamını veya bir bölümünü özgülemek amacıyla vakıf kurabilir. Vakıflar TMK m.102 uyarınca resmi senetle ya da ölüme bağlı tasarrufla açıklanabilir. Vakıf kurma tek yanlı hukukî işlemdir. Dolayısıyla mirasbırakan vasiyetname düzenleyerek vakıf kurma iradesini ortaya koyabilir.¹¹³

Mirasbırakan yükleme ve koşul ile ölümü sonrasında da bir süre daha mirasına hükmetmektedir. Bunların haricinde mirasbırakan vakıf kurma iradesiyle geride bıraktığı mirasa daha uzun süre hükmedebilir. Bu mirasbırakanın amacına daha iyi hizmet eder. Bu şekilde mirasbırakan adını ve varlığını kalıcı kılabilir.¹¹⁴

(b.) Tanıma

Tanıma, TMK m.295 uyarınca, evlilik birliğinin dışında doğan bir çocuğun baba tarafından tek taraflı irade açıklaması ile tanınmasıdır. Yasa uyarınca tanıma, babanın nüfus memuruna başvurusuyla, mahkemeye başvurusuyla veya resmi senetle ya da

¹¹² HATEMİ (Miras Hukuku) s.118

¹¹³ İNAN s.169; EREN, YÜCER AKTÜRK s.176; ÇABRİ s.441

¹¹⁴ SEROZAN, ENGİN s.423

vasiyetname ile yapacağı beyanla olur. Çocuğun başka bir erkekle soybağı bulunuyorsa, bu bağ geçersiz kılınmadıkça tanınmaz.¹¹⁵

Tanıma ile baba ile evlilik dışı doğan çocuk arasında soybağı kurulur. Soybağı kurulduktan sonra tanımadan dönülmez. Ancak TMK m.297 uyarınca yanılma, aldatma veya korkutma gibi iradeyi sakatlayan hallerin varlığında iptal davası açılabilir.

(c.) Vasiyeti Yerine Getirme Görevlisi Atama

Mirasbırakan, yapacağı bir ölüme bağlı tasarrufla belirli bir kişiyi veya makamı son arzularını yerine getirmek amacıyla tek taraflı hukukî işlem ile görevlendirebilir. Bu amaca yönelik görevlendirilen kişi vasiyeti yerine getirme görevlisidir. Daha çok mirasın paylaşılması aşamasında kendisini gösterir.¹¹⁶

Vasiyeti yerine getirme görevlisi birden çok olabilir. Vasiyeti yerine getirme görevlisinin görevleri ve yetkileri de TMK m.552 de düzenlenmiştir. Bu görevlerinden bazıları ise, terekenin paylaşılması için planlar hazırlanması, vasiyeti yerine getirmesi, tereke alacaklarının tahsil edilmesi ve borçların ödenmesidir.¹¹⁷

(3.) Sadece Miras Sözleşmesi ile Yapılan Ölüme Bağlı Tasarruflar

(a.) Olumlu Miras Sözleşmesi

Olumlu miras sözleşmesine ilişkin daha detaylı açıklamayı yukarıda yapmıştık. Yasaya göre olumlu miras sözleşmesiyle, mirasbırakan mirasını ya da belirli malını sözleşme yaptığı kişiye veya üçüncü bir kişiye bırakma yükümü altına girebilir. Burada miras sözleşmesinin konusu mirasbırakanın mirasçı ataması veya

¹¹⁵ AKINTÜRK s.325

¹¹⁶ ÖZTRAK s.74; SEROZAN, ENGİN s.443; AYAN s.142

¹¹⁷ Vasiyeti yerine getirme görevlisinin görev ve yetkileri için detaylı bkz. TMK m.552

mirasbırakanın belirli mal bırakmasıdır. Bunların yanında yükleme ve paylaşma kurallarını belirleme gibi hususlar da miras sözleşmesine konu olabilir.¹¹⁸

(b.) Mirastan Feragat Sözleşmesi

Mirastan feragat sözleşmesine ilişkin açıklamalarımızı da yukarı da yapmıştık. Mirastan feragat, doktrinde olumsuz miras sözleşmesi olarak da nitelendirilmektedir. Mirasbırakan, mirasçısıyla karşılıksız ya da bir karşılık sağlanarak mirastan feragat sözleşmesi yapabilir. (TMK m.528) Yasa hükmüne uyarınca, mirastan feragat edenin mirasçılık sıfatı sona erer. Karşılık sağlanarak yapılan feragat, aksi belirtilmedikçe feragat edenin kendi altsoyu için de hüküm ifade eder.¹¹⁹

¹¹⁸ İNAN, ERTAŞ, ALBAŞ s.265

¹¹⁹ Miras sözleşmesiyle ilgili ve olumlu/olumsuz miras sözleşmesi için yukarıda miras sözleşmesi başlığında açıklama yapıldı. Bkz s.26 vd.

İKİNCİ BÖLÜM

DEVLETİN MİRASÇILIĞI

I. DEVLETİN MİRASÇILIK SIFATINI KAZANMASI

Bilindiği üzere yasal mirasçılarının belli bir sınıra kadar mirasçılıkları söz konusu olduktan sonra, son basamakta devletin mirasçılık olayı gündeme gelir. Eskiden aileye düşen birçok hizmetler bugün devlet tarafından yapılmaktadır. Tahsil, terbiye, hastalara ve fakirlere yardım, vesayet işlemleri devletin bünyesinde yapılmaktadır. Ayrıca bugünlerde de aile ve hısımlık kavramlarının da sınırları iyice daralmıştır. Bu nedenledir ki, miras konusunun uzak kan hısımlarına kadar götürülmesi fikri rağbet görmemektedir.¹²⁰

Konumuz itibariyle etraflıca üzerinde duracağımız konu devletin mirasçılığıdır. Çalışmamızın bu bölümünde devlet kavramını ele alarak giriş yaptıktan sonra devletin yasal mirasçılığını, iradi mirasçılığını ele alacağız. Sonrasında devletin mirasçılığının uluslararası hukuktaki görünümü hakkında açıklama yaptıktan sonra devletin mirasçılığının istisnalarına değineceğiz.

A. Devlet Kavramı

Devlet¹²¹ toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal olarak örgütlenmiş bir tüzel kişiliktir. Bununla beraber devlet, uluslararası hukukun önde gelen süjesi olarak nitelendirilir.

¹²⁰ İMRE, Zahit, Türk Miras Hukuku, Yenilik Basımevi, İstanbul, 1968 s.56

¹²¹ Devlet kelimesi Türkçe'ye Arapça "Devle" kelimesinden geçmiştir. Devlet kavramının Eski Yunan'da, Roma'da Latince'deki durumları için bkz. GÖZLER, Kemal, Devletin Genel Teorisi, anayasa.gen.tr, s.4

Devlet teriminin bir sınırlı bir de geniş anlamı vardır. Geniş anlamda devlet, milli bir topluluk olup, tarihiyle, geçmişiyile ve belli bir birliği ile özgünleşir. Sınırlı anlamda ise, bu topluluğun çeşitli zorlama araçları ile yegâne yönetim aygıtını ifade eder. Bir toplumda yöneten-yönetilen grupların ayrışması dolayısıyla devlet, bir toplumu yöneten kısımda yer alır. Böylelikle devlet, toplumun dışından toplumu idare eden bir zeminde varlık bulur.¹²²

Devlet denilince aklımıza bir taraftan da, belirli bir coğrafi alanda yerleşen, siyasal otorite tarafından yönetilen, insan topluluğunun yaşadığı sürekli egemen bir varlık gelmektedir.¹²³ Bu çerçevede devletin genellikle üç unsuru olduğu söylenir: Ülke, insan topluluğu, egemenlik. Kısacası, devleti tanımlamak gerekirse; belirli toprak parçası üzerinde egemen olan insan topluluğunun oluşturduğu bir varlıktır.¹²⁴

Devlet ve devletin kurucu unsurları dikkate alındığında, iç hukukun ve özellikle anayasa hukuku ile genel kamu hukukunun inceleme konusudur.¹²⁵ Devletin ülke unsuru, insanların üzerinde yaşamını sürdürdüğü maddi çevreyi ifade etmektedir. Nitekim bu maddi çevre devletin kara parçasıdır. Devletin insan topluluğu unsuru, nüfus bakımından az veya çok olması değil, süreklilik göstererek varlığını korumasıyla ilgilidir. Devletin meydana gelmesi için her şeyden evvel bir insan toplumunun varlığına ihtiyaç vardır. Devletin bir insan

¹²² **SALİHPAŞAOĞLU**, Yaşar, Din ve Devlet Arasındaki İktidar Mücadelesi: Avrupa Örneği, Adalet, 4. Baskı, Ankara, 2018, s.14; Fransa'da kamu hukukçuları, devleti açıklarken farklı görüşler öne sürüyorlardı. L. Duguit, devleti, yönetenler ve yönetilenler arasındaki farklılaşmanın bir sonucu olarak görmektedir. Bir toplulukta böyle bir farklılaşma olunca ortaya devlet çıkmaktadır. 19. YY. Alman hukukçusu Jellenik, hukukun temeli ile devletin temel probleminin aynı olduğunu düşünmekte. Fransa'da Carreê de Melberg, devletin varlığını bir anayasaya sahip olmaya dayandırıyor. **TEZİÇ**, Erdoğan, Anayasa Hukuku, Beta,17. Bası, İstanbul, 2014, s.128; Ahmet Cevdet Paşa'ya göre devlet, sosyal bir hayatın gereği ve doğal bir zarurettir. Bkz. **ŞAHİN**, Semra, Ahmet Cevdet Paşa'nın Toplum ve Devlet Anlayışı, YL Tezi, Kocaeli, 2004, s.69

¹²³ **SUR**, Melda, Uluslararası Hukukun Esasları, Beta Yayınları, 9. Baskı, İstanbul, 2015, s.104; **GÖZLER**, Kemal; **KAPLAN**, Gürsel; İdare Hukuku Dersleri, Ekin Basın Yayın Dağıtım, Bursa, 2012, s.88

¹²⁴ **BOZKURT**, Enver; **KÜTÜKÇÜ**, M. Akif; **POYRAZ**, Yasin, Devletler Hukuku, Yetkin Yayınları, 8. Baskı, Ankara, 2015, s.97; **GÖZLER** s.4; **AKSAR**, Yusuf, Uluslararası Hukuk I, Seçkin, 4. Baskı, Ankara, 2017, s.202**GÖZLER** s.4

¹²⁵ **CELİK**, Edip F., Milletlerarası Hukuk II. cilt, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1968, s.7; **AYBAY**, Rona; Genel Kamu Hukuku, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2017, s.24

topluluğu olmadan varlık kazanması mümkün olamaz.¹²⁶ Diğer unsur ise egemenliktir. Egemenlikle de, hukukî ve siyasi bir otorite ile insan topluluğunun yönetilmesidir.¹²⁷

Devletin özel hukuk bağlamındaki yer ise tüzel kişiliği neticesinde meydana gelen konumudur. Konumuz itibariyle devletin mirasçılıkla ilişkilendirilen yeri, daha doğrusu konumuzu ilgilendiren kısmı TMK'nin 501. maddesidir. İlgili maddede mirasçı bırakmadan ölen kişinin mirasının devlete geçeceği düzenlenmiştir.¹²⁸ Buradaki devletten kasıt şüphesiz Türkiye Cumhuriyeti'dir. Devlet kavramının buradaki karşılığı da hazinedir. Nitekim eski Türk Medeni Kanunu m.448'de maddenin kenar başlığı "Hazine" şeklindedir. Burada devlet sözcüğü yerine hazine kavramına yer verilmiştir. Burada hazineden kastedilen Türk Devleti'nin hazinesidir. Dolayısıyla TMK m.501' deki devlet kavramı Türk Devleti'nin hazinesini karşılamaktadır. Hazine de devletin malvarlığının adıdır.

B. Devletin Yasal Mirasçılığının Koşulları

Mirasbırakanın mirasının devlete kalabilmesi için bazı koşulların varlığı gerekir. Bu konuda en önemli nokta şüphesiz terekenin mirasçısız olduğunun belirlenmesidir.¹²⁹ Devletin mirasa doğrudan yasal mirasçı sıfatıyla sahip olabilmesi için de mirasbırakanın mirasçı bırakmadan ölmesinin yanı sıra, iradi mirasçının olmaması ve sulh hukuk hakiminin çağrısı gibi konuların tamamlanmış olması gerekmektedir.¹³⁰ Aşağıda sırasıyla bu konular üzerinde durularak devletin mirasçılığının koşulları ele alınacaktır.

¹²⁶ OKANDAN, Recai G., Umumi Amme Hukuku, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1968, s.677

¹²⁷ Devletin detaylı unsurları için, deniz ülkesi, hava ülkesi ve kara ülkesi için bkz. **BOZKURT, KÜTÜKÇÜ, POYRAZ** s.96 vd.

¹²⁸ eTMK, Mirasçı bırakmaksızın vefat eden kimsenin mirası devlete intikal eder, şeklindedir.

¹²⁹ SAĞLAM, İpek, Devletin Yasal Mirasçılığı, Cevdet Yavuz'a Armağan, Özel Sayı, MÜHF-HAD, C.22, S.3, İstanbul, 2016, s.2479

¹³⁰ Muris, mirasçısını mirastan çıkarmışsa veya mirasçı mirası reddetmişse ve terekeye sahip olacak başka kimse kalmayacaksa tereke üzerinde devletin hak sahipliği olacaktır.

1. Zümre Mirasçılarının Bulunmaması

Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere mirasbırakan öldükten sonra gerisinde bıraktığı yasal mirasçılarında ilki zümre mirasçılardır. TMK'ye göre de yasal mirasçı olarak kabul edilen zümre mirasçıları üç tanedir. Birinci zümrede murisin altsoyu, ikinci zümrede anne-baba ve onların soyundan gelenler, üçüncü zümrede ise büyükanne-büyükbaba ve onların soyundan gelenler vardır.¹³¹

Birinci zümrede mirasbırakanın mirasçısının bulunmaması halinde ikinci zümre mirasçılarının miras hakkı doğmaktadır. Bu demektir ki birinci zümre varken ikinci zümre mirastan pay alamaz. Murisin altsoyu, kendi çocukları veya bu altsoy silsilesi ile devam eden evlatlar, torunlardır. Bu çocuklar anne yönünden kendi doğurduğu çocuklarıdır. Baba yönünden ise kendi biyolojik çocuklarıdır. Babanın tanıma yoluyla kendi ailesine kattığı çocuğu da yine kendi çocuğudur ve altsoy grubuna dahildir.¹³²

Birinci zümrede bulunan altsoy, muristen önce ölmüş ise ikinci zümrenin varlığına bakılır. Bu konuda ölüm haricinde dışındaki birtakım hususlarda, aslında mirasçı var ama sanki o yokmuş gibi hareket edilerek mirasçı belirlenebilmektedir. Bunlardan mirastan yoksunluk halleri, mirastan çıkarma, mirastan feragat, mirası red kurumlarıdır. Bu gibi durumlarda mirasçılık sıfatı yitirilmiş veya kaybedilmiştir. Bu konular ilk üç zümredeki yasal mirasçılar için geçerlidir.¹³³

Ancak yukarıda da ifade ettiğimiz üzere zümre içinde sınır yoktur. Altsoyun çocuklardan ibaret olmadığını yukarıda ifade etmiştik. Torun, torun çocukları, torunun torunları gibi bir altsoy silsilesi durumunda, altsoy bulunana dek hâlefiyet devam eder.¹³⁴

¹³¹ Bkz. Tez s.12 vd.

¹³² **KÖPRÜLÜ**, s.32

¹³³ Mirasın reddi ve mirastan çıkarılma konularını tezimizin ilerleyen bölümlerinde ayrı ayrı ilgili konu başlıklarında değerlendirdik. Bkz. s.98-101

¹³⁴ Bkz. Tez s.12 vd.

İkinci zümrede bulunan anne-babanın mirasa hak sahibi olabilmesi için yukarıda ifade ettiğimiz gibi birinci zümrede mirasçının bulunmaması gerekir. Murisin çocuğunun olmaması durumunda, çocuğunun çocuğuna yani torununa, o da yoksa bir sonraki altsoya geçerek devam eder. Nihayet son silsilede altsoy mevcut ise terekeye hak sahibi olacağı kuşkusuzdur. Ancak bu silsile devam etmiş lakin sonuçta bir altsoy bulunamamış ise artık ikinci zümreye mirasçılık konusunda hak doğacaktır.

İkinci zümrede mirasçı olmaması durumunda yani ikinci zümre mirasçılarının ölüm veya mirasçılık ehliyetini ortadan kaldıran sebeplerden mirası ret, mirastan çıkarılma, mirastan feragat, mirastan yoksunluk hallerinin varlığında mirasçı olarak bulunmamaları ile artık üçüncü zümre mirasçılarının tereke üzerinde mirasçılık hakkı doğacaktır. Ezcümle üçüncü zümre, ikinci zümre varken mirasta hak sahibi olamayacaktır.¹³⁵

Üçüncü zümrede bulunan büyükanne-büyükbabalar ve onların soyundan gelenler, yine zümre sisteminde kan bağı esas alınarak belirlenen son zümre mirasçılardır. Bu mirasçılarının da ölüm veya mirasçılık ehliyetini ortadan kaldıran sebeplerden mirası ret, mirastan çıkarılma, mirastan feragat, mirastan yoksunluk hallerinin varlığında mirasçılık sıfatları olmayacaktır. Artık yasal olarak dördüncü zümreye miras geçmeyecektir. Dolayısıyla ilk üç zümrede mirasçı bulunmaması halinde artık devletin mirasçılığı için gerçekleşmesi gereken ilk şart tamamlanmış olacaktır.¹³⁶

¹³⁵ GÖKTÜRK s.12; EREN, YÜCER AKTÜRK s.35 vd.; ANTALYA, SAĞLAM s.110

¹³⁶ GÖKTÜRK s.31; SEROZAN, ENGİN s.181, s.206; EREN, YÜCER AKTÜRK s.38; İNAN, ERTAŞ, ALBAŞ s.159; Yargıtay 8. HD. E. 2013//16343, K. 2014/10552, T. 26.05.2014 (legalbank.net), “...Davacının: F.. A.. davalının hasımsız istemin: murisin verasetinin verilmesine ilişkin olduğu, Mahkemece murisin, birinci, ikinci ve üçüncü zümreden ... olmadığı için TMK m. 501. uyarınca son mirasçı Devlet olduğuna karar verilmiştir. Belirtilen tüm olgular tarafların ve mahkemenin bilgisi dahilindedir. Uyuşmazlık, yukarıda doğum ve ölüm tarihiyle kimlik bilgileri yazılı bulunan bekar ve çocuksuz ölen Muris İ.G'nin ilk üç derecede mirasçısı bulunmadığından son mirasçısının Devlet olduğu yukarıda belirtilen kararlarla belirlendiğine...” E.T. 20.02.2020

2. Murisin Sağ Kalan Eşinin Bulunmaması

Murisin gerisinde bıraktığı terekenin devlete geçmesi için sadece ilk üç zümrede mirasçının olmaması yeterli değildir. Murisin ölümünden sonra zümre mirasçısının bulunmamasının yanında sağ kalan eşin de bulunmaması gerekir.¹³⁷

Sağ kalan eş, mirasbırakan öldükten sonra gerisinde bıraktığı resmi nikahlı eşidir. Sağ kalan eş, zümre mirasçılarıyla beraber miras hakkına sahip olabilir. Eş, birinci zümre olması halinde birinci zümre ile, birinci zümre olamaması halinde ikinci zümre ile, ikinci zümre olamaması halinde ise üçüncü zümre ile mirasa girebilir. Ancak zümre mirasçısı olmadığında eş artık mirasın tamamına tek başına sahip olacaktır.¹³⁸

Devletin yasal mirasçılığının önünün açılması için ortadan kaldırılması gereken diğer nokta da sağ kalan eşin varlığıdır. Devletin tereke üzerinde hak sahibi olabilmesi için eşin olmaması, boşanma, eşin muristen önce ölmüş olması ya da mirasçılık ehliyetini ortadan kaldıran sebeplerden mirası ret, mirastan çıkarılma, mirastan feragat, mirastan yoksunluk hallerinin varlığı gerekir. Netice itibariyle mirasbırakanın terekesinin devlete kanuni mirasçı olarak geçebilmesi için, ilk üç zümrede murisin mirasçısının olmaması gerektiği gibi bunun yanında sağ kalan eşin de mirasçılık sıfatının bulunmaması gerekir. Aksi takdirde, devlet tereke üzerinde yasal mirasçı olarak hak sahibi olamayacaktır.¹³⁹

Mirasbırakan öldükten sonra sağ kalan eşi ile devam eden bir boşanma davası veya butlan davası olması ihtimalinde bu konuların açıklığa kavuşturulması gerekir.

¹³⁷ GÖKTÜRK s.31; İNAN, ERTAŞ, ALBAŞ s.159; EREN, YÜCER AKTÜRK s.38; HATEMİ (Miras Hukuku) s.42

¹³⁸ Sağ kalan eşin mirasçılığına yönelik yukarıda detaylı açıklama yaptık. Bkz. s.15 vd.

¹³⁹ SAĞLAM s.2481; ÇABRİ s.96; AYİTER s.29

Sağ kalan eş, evlilik hakkında bir butlan sebebi bulursa da yasal mirasçılık sıfatına sahiptir. Çünkü butlan sebebini içeren bir evlilik ancak hâkimin kararıyla son bulur. Açılmış bir butlan davasında hâkimin vereceği karar kesinleşinceye dek geçerli bir evlenmenin tüm hükümlerini doğurur. Dolayısıyla hâkimin kararının kesinleşmesinden önce eşlerden birinin ölümü ile evlilik ilişkisi sona ererse sağ kalan eş yasal mirasçılık sıfatını kazanacaktır.¹⁴⁰

Öte yandan TMK m.159'da açılmış bir butlan davasına mirasçılarının devam edebileceği öngörülmüştür. Maddeye göre evlenmenin butlanını dava etme hakkı mirasçılara geçmez fakat mirasçılar açılmış olan davayı sürdürebilirler. Davanın sonucunda sağ kalan eşin, evlenme sırasında iyiniyetli olmadığı anlaşılırsa artık yasal mirasçı olamayacaktır. Bunun yanında, sağ kalan eş lehine daha önce ölüme bağlı tasarruflarda bulunmuş ise sağ kalan eş bu hakları da kaybedecektir.¹⁴¹

TMK m.159'da belirtilen mirasçılarının yasal ve iradi mirasçıları kapsar nitelikte olduğunun kanaatindeyiz. Mirasbırakan öldükten sonra sadece mirasçısı olarak devlet kalmışsa, devletin açılmış bir butlan davasını sürdürebileceğini düşünmekteyiz. Devlet butlan davasına mirasçı sıfatıyla dahil olduktan sonra davanın sonucunda da sağ kalan eşin evlenme sırasında iyiniyetli olmadığı anlaşılırsa artık sağ kalan eş mirasbırakanın terekesi üzerinde hak sahibi olamayacaktır. Bu halde mirasbırakanın devletten başka mirasçısı olmadığı için de tereke üzerinde hak sahibi devlet olacaktır.

Bir diğer husus ise, TMK m.181/1'e göre boşanan eşler birbirinin yasal mirasçısı olamayacağıdır. Bunun yanında boşanmadan evvel yapılmış olan ölüme bağlı tasarruflar var ise aksi kararlaştırılmadıkça bunlar da kaybedilir. Ancak

¹⁴⁰ HATEMİ (Miras Hukuku) s.40; SEROZAN, ENGİN s.200; EREN, YÜCER AKTÜRK s.41

¹⁴¹ SEROZAN, ENGİN s.201; EREN, YÜCER AKTÜRK s.42; ÇABRİ s.121

boşanma davası devam ederken mirasbırakanın ölmesi halinde dul kalan eş mirasçı olur. Nitekim böyle bir halde evlilik ilişkisi ölümlle sona ermiştir.¹⁴²

Öte yandan 181/2'ye göre, boşanma davası devam ederken mirasbırakanın ölmesi halinde onun mirasçılarında birisi davaya devam ederse, sağ kalan eşin kusurlu olduğunu ispatlanırsa ve hüküm kesinleşirse sağ kalan eş mirasbırakana mirasçı olamaz ve kendi lehine yapılan ölüme bağlı tasarruflar da geçersiz olur.¹⁴³

Öğretide TMK m.181/2'de belirtilen mirasçılarının yasal ve iradi mirasçıları kapsar nitelikte olduğu düşünülmektedir.¹⁴⁴ Mirasbırakan öldükten sonra sadece mirasçısı olarak devlet kalmışsa, devletin de böyle bir davaya devam edebileceği kanaatindeyiz. TMK m.181/2'ye göre devam eden boşanma davasında ölen eşin mirasçısı olarak devlet davaya devam ettiğinde, diğer eşin de dava sonucunda kusurunun ispat edilmesi halinde maddenin birinci fıkrası uyarınca sağ kalan eş mirasçılık hakkını kaybedecektir. Bu durumda da ölen kişinin devletten başka mirasçısı olmadığından, tereke üzerinde devletin hak sahipliğinin mümkün olacağını düşünmekteyiz.

3. Evlatlığın Bulunmaması

Evlatlık müessesesi, evlat edinme sonucunda evlatlık ve evlat edinen arasında meydana gelen bir nesep ilişkisidir. Bu ilişki taraflar arasında doğumla

¹⁴² SEROZAN, ENGİN s.199; EREN, YÜCER AKTÜRK s.43; ÇABRİ s.99; TOPUZ, Gökçen, Boşanma Davası Sırasında Eşlerden Birinin Ölmesi Halinde Mirasçılarının Davaya Devam Etmelerinin Usul Hukuku Bakımından Yol Açtığı Sorunlar, TAAD, Y.3, S.10, Temmuz 2012, s.71

¹⁴³ HATEMİ (Miras Hukuku) s.41; SEROZAN, ENGİN s.199; EREN, YÜCER AKTÜRK s.42; ÇABRİ s.115; ŞİPKA, Şükran; ÇELİKEL, Ali Yaşar, Boşanma Davası Devam Ederken Taraflardan Birinin Ölmesinin Maddi Hukuk Bakımından Sonuçları, Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.5, S.1, Haziran 2017, s.178

¹⁴⁴ ÇABRİ s.110; TOPUZ s.78; TAŞ KORKMAZ, Hülya, Boşanma Davasında Sağ Kalan Eşin Bu Sıfatla Mirasçılığına Son Vermek Amacıyla Mirasçılar Tarafından Davaya Devam Edilmesi, Prof. Dr. Hakan PEKCANİTEZ'e Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, Özel Sayı, 2014, s.1449

değil de, aslında bir evlatlık sözleşmesine dayanmaktadır. Bu sebeple akdi nesep olarak ifade edilebilir.¹⁴⁵

Evlatlık ilişkisinin kurulması ile artık doğumla denk tutulan bir altsoy kurumu ortaya çıkmaktadır. Nitekim 4721 sayılı yasanın 500/1 maddesinde de, evlatlık ve altsoyunun evlat edinene kan hısmını gibi mirasçı olmasıyla bu durum belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkeme hükmüyle kurulan bu soybağı ilişkisi, kan bağı ilişkisine denk tutulan bir durumdur. Muris gerisinde evlatlığını bıraktığında birinci zümre mirasçısı gibi kanuni mirasçı bırakmış olacaktır.¹⁴⁶

Muris gerisinde kanuni mirasçı olarak evlatlığını bırakmış ise bu durumda terekesi üzerinde devletin mirasçılığı gündeme gelmez. Ezcümle, bu durumda da yine altsoydaki ihtimaller aynen geçerlidir. Devletin yasal mirasçı sıfatıyla tereke üzerinde hak sahibi olabilmesi için evlatlığında bulunmaması gerekir.¹⁴⁷

4. İradî Mirasçının Bulunmaması

Kanuni mirasçılığa yukarıda değinmiş, kanuni mirasçıların kimler olduğunu belirtmiştik.¹⁴⁸ Mirasın yasal mirasçılık sıfatıyla devlete kalabilmesi için kanuni mirasçıların yanı sıra iradi mirasçıların da bulunmaması gerekir. Gerçek kişi olsun tüzel kişi olsun iradi mirasçı bulunmamalıdır.¹⁴⁹

İradî mirasçılık, mirasbırakanın iradesi ile tayin edilmiş mirasçılıktır. İradî mirasçı belirleme ölüme bağlı tasarruflarla yapılır. Mirasbırakan bu tasarruflarını vasiyetname veya miras sözleşmesi ile yapabilir. Esas itibarıyla iradi mirasçılık atanmış mirasçı olarak terekenin üzerinde hak kazanmayı ifade eder. Tereke üzerinde tamamen veya kısmen sonuç doğuracak şekilde mirasbırakanın iradi

¹⁴⁵ AKINTÜRK, Turgut, Aile Hukuku, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları no:424, Ankara, 1978, s.275; Evlat Edinmeden doğan hısımlık için ayrıca bkz. OĞUZMAN, M. Kemal; SELİÇİ, Özer, Kişiler Hukuku Dersleri, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1988, s.73

¹⁴⁶ HATEMİ (Miras Hukuku) s.34; SEROZAN, ENGİN s.191; ÇABRİ s.129; SAĞLAM s.2480

¹⁴⁷ GÖKTÜRK s.31; İNAN, ERTAŞ, ALBAŞ s.159; EREN, YÜCER AKTÜRK s.38; HATEMİ (Miras Hukuku) s.42

¹⁴⁸ Bkz. Tez s.10 vd.

¹⁴⁹ KOCAYUSUFPAŞAOĞLU s.118; ÇABRİ s.139; SEROZAN, ENGİN s.206; AYAN s.90

mirasçı ataması, tereke üzerinde hak kazandırmış olur. Terekenin ¼ 'ü üzerinde A'yı mirasçı olarak atamak buna örnek olarak gösterilebilir.¹⁵⁰

Mirasbırakanın gerisinde zümre mirasçısı ve sağ kalan eşi olmayabilir. Ancak mirasbırakan terekenin bir kısmı için iradi mirasçı belirlemiş olabilir. Böyle bir durumda terekenin kalan diğer kısmı için artık devletin mirasçılığı gündeme gelecektir. Bu ihtimalde devlet iradi mirasçı ile beraber mirası paylaşacaktır.¹⁵¹

Mirasbırakan öldükten sonra, gerisinde zümre mirasçısı ve sağ kalan eşi olmayabilir. Bunların olmadığı durumda mirasbırakan ölüme bağlı tasarruf ile iradi mirasçı belirlemiş olabilir. Böyle bir durumda devlet mirasa hak kazanamaz. Çünkü devlet her ne kadar yasal mirasçılar arasında sayılmış olsa da saklı paya sahip mirasçı da olmadığından devlet mirastan hak elde edemez.¹⁵²

Mirasbırakanın gerisinde zümre mirasçısı olmaması, evlatlığın olmaması ve sağ kalan eşin bulunmamasıyla beraber, terekesinin tamamı üzerinde tasarruf yapabilecek, geçerli mirasçılar atayabilecek, terekede olan malvarlığı değerlerini belirli mal bırakma tasarrufuna konu edebilecektir.¹⁵³

Muris terekesinin tamamına bir ya da birden çok kimseyi iradi mirasçı olarak ataması halinde, terekede hak sahipliği onlar üzerinde olacaktır. Devlette saklı paya sahip yasal mirasçı olmadığından dolayı iradi mirasçılara karşı tenkis davası açamayacaktır.¹⁵⁴

¹⁵⁰ ÖZTAN s.19; HATEMİ (Miras Hukuku) s.80; İNAN s.93; AYİTER s.30

¹⁵¹ EREN, YÜCER AKTÜRK s.38

¹⁵² SEROZAN, ENGİN s.206

¹⁵³ KOCAYUSUFPAŞAOĞLU s.118; SAĞLAM s.2481

¹⁵⁴ AYİTER s.29; ÇABRİ s.141; SAĞLAM s.2482

Netice itibariyle devletin yasal mirasçı olarak mirasbırakanın terekesi üzerinde hak sahibi olabilmesi için yasal mirasçıların olmamasının yanı sıra iradi mirasçıların da olmaması gerekir.¹⁵⁵

5. Vatandaşlık¹⁵⁶

Devletin yasal mirasçı olabilmesinin bir diğer önemli şartı, mirasbırakanın öldüğü sırada Türk vatandaşlığının bulunmasıdır. Anayasa m.66'ya göre vatandaşlık bağı ile Türk Devleti'ne bağı olan herkes Türk'tür. Eğer mirasbırakan öldüğü sırada Türk vatandaşlığını kaybetmişse devlet onun mirasçısı olamaz. Dolayısıyla mirasbırakan öldüğü sırada Türk vatandaşlığından çıkmış veya çıkarılmışsa, devlet artık mirasçısı olamayacaktır. Burada devletin mirasçı olmasında belirleyici olan vatandaşlık bağıdır.¹⁵⁷

Anayasa m.66'da belirtilen vatandaşlık, Türk hukukunda iç hukuk bakımından belirlenen ve aynı zamanda milletlerarası alanda devletler hukuku anlamında da bir vatandaşlığı ortaya koymaktadır.¹⁵⁸

Mirasbırakanın vatandaşlığı kazanması doğumla veya sonradan olabilir. Sonradan kazanması da yetkili makam kararı ile, evlat edinme ile veya seçme hakkının kullanılması ile gerçekleşebilir. Başka bir anlatımla, kişi burada yabancı bir vatandaşlığa sahip iken sonradan yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığına geçmiş olabilir, Türk bir birey tarafından geçerli bir evlatlık ilişkisiyle evlat

¹⁵⁵ **GÖKTÜRK** s.31; **AYİTER** s.29; **İNAN, ERTAŞ, ALBAŞ** s.159; **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.38; **HATEMİ** (Miras Hukuku) s.42

¹⁵⁶ Vatandaşlık, kişinin belli bir devlete ait olduğunu ifade buyuran kavramdır. Yeryüzünde birden fazla toplum olması hasebiyle insan sahip olduğu vatandaşlık sıfatı dolayısıyla toplumlardan birinde yerini almaktadır. Bu durum aslında bir devlete aidiyeti nitelemektedir. Bu durumun neticesinde vatandaşlık, bir devletin insanlarını yabancılardan, yani başka bir devlete ait kişilerden veya vatansızlardan (Devleti olmayanlar) ayıran önemli bir kavramdır. bkz. **NOMER**, Ergin, Türk Vatandaşlık Hukuku 21. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2015, s.3; Vatandaşlık, ülkeyle birey arasındaki yasal bağı meydana getirir. Bkz. UNHCR (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği) Türkiye, unhcr.org/tr/vatansiz-kisiler

¹⁵⁷ **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.37; Vatandaşlıktan çıkarılma ve sebepleri için bkz. **NOMER** (Türk Vatandaşlık Hukuku) s.62; **İNAN, ERTAŞ, ALBAŞ** s.159

¹⁵⁸ **NOMER** (Türk Vatandaşlık Hukuku) s.25

edinilmiş olabilir veya kişi Türk vatandaşlığını seçmiş olabilir.¹⁵⁹ Bu durum sonucunda vatandaşlık her ne yolla kazanılmışsa kazanılsın artık Türk vatandaşlığına sahip olduğu için mirasbırakan ölüm anında Türk vatandaşı sayılmaktadır.

Buraya kadar yaptığımız açıklama Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan kişiler hakkındadır. Vatandaşlık kurumundan başka, vatandaş olmayan kişilerin durumu da son derece önem arz eden bir konudur. Vatandaş olmama halleri değişik tarzda karşımıza çıkabilir: Başka bir ülke vatandaşlığı, heimatloslar, mülteciler ve mavi kart sahipleri gibi. Bu statüdeki kimselerle Türk devleti arasında vatandaşlık bağı olmadığı için devlet bu kimselerin yasal mirasçısı olamaz. Ancak devlet egemenlik hakkına dayanarak bu kimselerin çeşitli ihtimallerde terekesi üzerinde hak sahibi olabilir. Çalışmamızda bu konuya ilişkin açıklamalarımızı devletin uluslararası hukukta mirasçılığı kısmında ele alacağız.¹⁶⁰

6. Sulh Hukuk Hakiminin Çağrısı

Devletin yasal mirasçı sıfatıyla tereke üzerinde hak sahibi olmasının şartlarından birisi de hak sahiplerinin mirasçılık sıfatlarını bildirmek üzere sulh hukuk hâkimi tarafından çağrılmalarıdır. TMK m. 594'e göre, mirasbırakanın mirasçısının bulunup bulunmadığı ya da mirasçıların tamamı bilinmiyorsa, sulh hukuk hâkimi uygun araçlarla ve bir ay ara ile iki defa ilan yapmak suretiyle hak sahiplerini son ilandan başlayarak en geç bir yıl içerisinde mirasçılık sıfatlarını bildirmeye çağrılırlar.¹⁶¹

¹⁵⁹ Anayasamıza göre; Türk baba veya Türk annenin çocuğu Türk'tür. Doğum sırasında ebeveyn ile böyle bir bağ olması durumunda doğan çocukta Türk olacaktır. Anayasanın buradaki hükmü aslında temel prensip olarak nesil yani soy esasını kabul etmiştir. Yetkili makamdan kasıt İçişleri Bakanlığıdır. Vatandaşlığa alınmada kişinin talebiyle ve devletin onayıyla mümkündür. Türk vatandaşlığından izinle çıkan ana-babaya bağlı olarak çocukları da Türk vatandaşlığını kaybetmiş olacaktır. Bu çocuklar Türk Vatandaşlığı Kanunu m.21 uyarınca, erginlikle beraber üç yıl içerisinde seçme hakkı kullanılarak Türk vatandaşlığını kazanabilir.

¹⁶⁰ Bkz. Tez. s.56 vd.

¹⁶¹ **SEROZAN, ENGİN** s.207; **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.38; TMK m.592 uyarınca, mirasçının mevcut olup olmadığı belli olmadığı dönemde terekeyi yönetmek üzere bir kimse görevlendirilir. Bu durumdan başka TMK m.592'de sayılan diğer durumların varlığında da hâkim, terekenin resmen

Sulh hukuk hâkimi hem yasal hem de iradi mirasçı olup olmadığını araştırır. Burada yasal mirasçının olmaması halinde iradi mirasçılar da araştırılmalıdır. Nitekim mirasbırakan ölmeden evvel iradi mirasçı veya mirasçılar atamış olabilir. Sulh hukuk hakiminin araştırma yollarına yönelik yasada herhangi bir açıklama olmamasına karşın Yargıtay'ın 2014 tarihinde verdiği bir kararda bu konuya açıklık getirilmiştir. İlgili karara göre, murisin kendisine ve yakınlarına ilişkin nüfus kayıt bilgileriyle adreslerinin araştırılması gereklidir. Buna ek olarak, zabıta aracılığıyla adresler ve nüfus bilgileri araştırılmalı ve mirasçıların kimlik bilgileriyle adreslerine ulaşarak hareket edilmelidir.¹⁶² İlanları yapan yetkili mahkeme murisin son yerleşim yeri olan mahkemedir. Görevli mahkeme ise sulh hukuk mahkemesidir.¹⁶³

İlanlar yasada belirtilen süreler içerisinde yapılır. Eğer belirtilen süreler içerisinde herhangi bir başvuru olmaz ise, sulh hukuk hâkimi de hiçbir mirasçı tespit edememişse artık miras devlete geçecektir. (TMK m.594) Ancak murisin ölümünden sonra ilânlar tamamlanıp beklenen bir yıllık süre dolduktan sonra terekenin sahipsiz kalacağı yönünde bir anlam çıkabilir. Ama burada mirasın

yönetilmesine karar verir. Yasa uyarınca, mirasçıların tamamının bilinmemesi, mirasçılık sıfatlarının ispatlanamaması, mirasçıdan uzun süre haber alınmaması hallerinde olduğu gibi.

¹⁶² **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.38; **SAĞLAM** s.2483; **Yargıtay 2. HD. E. 2005/8117, K. 2005/10519, T. 04.07.2005** (legalbank.net) “...Terekeyi resmen yöneten hâkimin resmen yönetme sebeplerinin ortadan kalkmasına veya paylaşmaya kadar, terekeyi özenle yönetmekle yükümlüdür. Sulh Hakimliğince murisin mirasçısı olup olmadığı uygun araçlarla bir ay ara ile ilan yapıp, son ilandan başlayarak en geç bir yıl içinde mirasçılık sıfatını bildirmeye çağrılır. Herhangi başvuru olmazsa, miras devlete kalır...” E.T. 10.01.2020; **Yargıtay 2. HD. E. 2003/14147, K. 2005/15429, T. 12.11.2003** (legalbank.net), “...Mirasçı bırakmadan vefat eden kişinin mirası devlete kalır. Mahkemece, TMK m.594 doğrultuda işlem yapılması, buna rağmen mirasçısının tespit olunmaması durumunda devletin mirasçılığına karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ile yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır...” E.T. 10.01.2020, **Yargıtay 14. HD. E. 2013/15198, K. 2014/2773, K.T. 03.03.2014.** (legalbank.net), “... Mirasın Devlete kalması mirasbırakanın ilk üç derecede mirasçısının olmamasına bağlıdır. Bunun için de tüm araştırma yolları tamamlanmalıdır. Davada sağlıklı bir sonuca ulaşılması için davalının nüfus kaydının, adresinin belirlenmesi bunun için tapu kaydına esas akit tablosunun getirilmesi, buradaki nüfus kayıt bilgileriyle adresinin Tapu Müdürlüğü'nden sorulması gerekir....Ayrıca zabıta ile adres ve nüfus bilgileri araştırılmalı, mirasçıların kimlik bilgileriyle adreslerine ulaşmaya çalışılmalı, murisin mirasçı bırakmadan öldüğü belirlendiği halde son mirasçısının devlet olduğu düşünülmelidir...” E.T 23.01.2020

¹⁶³ Sulh hukuk mahkemesinin görevli olduğuna dair bkz. **Yargıtay 20. HD. E. 2015/10187, K. 2015/9063, T. 17.03.2015** (legalbank.net) E.T 21.01.2020

devlete intikali, geriye etkili olarak murisin ölümünden itibaren gerçekleşmiş sayılır.¹⁶⁴

İlanların ve bir yıllık sürenin sakin geçmesi halinde yani herhangi bir başvuru vs. olmaması halinde artık devletin belirsiz olan mirasçılık sıfatı belirli hale gelecektir. Bu hallerde artık tereke mirasçısız kalmaz denebilir. Benzer şekilde bir ceninin mirasçılığı durumunda olduğu gibi devletin nihai mirasçılığının koşullarının oluşması durumunda, mirasçılığının geriye etkili olarak murisin ölümü anında gerçekleşmiş olacaktır.¹⁶⁵

C. Devletin Yasal Mirasçılığının Sonuçları

Devlet, yukarıda saydığımız şartların varlığı halinde yasal olarak artık tereke üzerinde hak sahibi olacaktır. Devletin bu şekilde mirasçı olmasıyla beraber artık ilk önce sulh mahkemesi tarafından terekenin resmi defteri re'sen tutulur. (TMK m.631/1) Burada devletin herhangi bir talebi olmadan re'sen hareket edilir. Fakat diğer yasal ve iradi mirasçılar için talep halinde defter tutulmaktadır.¹⁶⁶

Devlet mirasçı olduğu vakit, sulh hâkimi defter tutmaya yönelik konuları yürütürken, murisin alacaklılarıyla borçlularını bildirimde bulunmaları için bir ay ara ile iki kere ilan yolu ile çağırır. Bu ilanda bildirimde yapmamanın alacaklılar açısından sonuçları belirtilir. TMK m.621'e göre bildirim süresi ikinci ilandan sonra en az bir aydır.¹⁶⁷

Bir diğer özellik, devlet mirasçı olduktan sonra murisin borçlarından dolayı sınırlı sorumluluğu gündeme gelecektir. Burada devlet, diğer mirasçılardan gibi borçlardan sınırsız ve kişisel sorumlu değildir. Nitekim yasaya uyarınca da devletin

¹⁶⁴ SAĞLAM s. 2483; SEROZAN, ENGİN s.207; DURAL, ÖZ s.48; ÖZÜĞÜR, Ali İhsan, Miras Hukuku, Adalet, 3. Baskı, Ankara, 2009, s.53

¹⁶⁵ SAĞLAM s.2483

¹⁶⁶ Tereke eğer devlet dışındaki diğer kanuni mirasçılara intikal etmişse bu halde TMK m.619 uygulanır. İNAN, ERTAŞ, ALBAŞ s.159; EREN, YÜCER AKTÜRK s.39; ÇABRİ s.144; SAĞLAM s.2483

¹⁶⁷ SAĞLAM s.2484

sorumluluğunun miras yoluyla edindiği değerle sınırlı olduğu belirtilmiştir.¹⁶⁸ Biz bu konuyu tezimizin devamında “Devletin Terekeden Sorumluluğu” başlığı altında detaylı olarak inceleyeceğiz.

Bir diğer özellikte devlet, diğer yasal mirasçılardan farklı bir muameleye tabi olduğundan mirastan çıkarılamaz ve mirastan yoksun bırakılamaz. Nitekim Türk Medeni Kanunu’nda yer alan bu kurumlarla, yasa koyucunun gerçek kişi mirasçıları odak noktasına aldığını ve ilgili hükümlerde sınırlı sayıda sayılan konulara sadece gerçek kişilerin yol açacağını görmekteyiz.¹⁶⁹ Devletin mirastan yoksun olamama konusunda açıklamamızı tezin devamında “Devletin Mirasçılıktan Çıkarılması” başlığı altında aşağıda değerlendireceğiz.

D. Devletin İradi Mirasçılığı

1. Genel Olarak

Mirasbırakan ölüme bağlı tasarruflarla mirasçı belirleme yoluna gidebilir. Zira mirasbırakanın yasal mirasçısı olsun veya olmasın kendi malvarlığı üzerinde tasarruf etme hakkı vardır. Ancak murisin saklı paya sahip yasal mirasçısının olması halinde, mirasçının saklı payına müdahale etmeden iradi mirasçı belirleme yoluna gidebilecektir. Bu gibi hallerde muris, devleti iradi mirasçı atayabilecektir.¹⁷⁰

Mirasbırakan iradi tasarrufları ile gerçek kişileri mirasçı olarak belirleyebilir. Bunun haricince mirasbırakan herhangi bir tüzel kişiliği de mirasçı olarak belirleyebilir. Tüzel kişinin kimliği burada önemsizdir. Mirasçı olarak belirlenen tüzel kişi bir limited şirket olabilir, bir anonim şirket olabilir, bir vakıf olabilir veya aksine hüküm bulunmadıkça yabancı bir devlette bulunan dernek dahi olabilir. Bunun haricinde mirasbırakan herhangi bir devlet kurumunu da

¹⁶⁸ İNAN, ERTAŞ, ALBAŞ s.159; AYİTER s.29; ÇABRİ s.145; EREN, YÜCER AKTÜRK s.39

¹⁶⁹ SAĞLAM s.2485

¹⁷⁰ KOCAYUSUFPAŞAOĞLU s.118; SEROZAN, ENGİN s.207; AYAN s.90; ÇABRİ s.141

mirasçı olarak belirleyebilir. Örneğin, mirasbırakan; “Ben sağlığımda devlet demiryollarında uzun süre çalıştım ve bu kurumun ekmeğini yedim bunun için mirasımı bu kuruma bırakıyorum.” diyebilir. Veya mirasbırakan; “Mirasımın saklı pay haricinde kalan kısmını Türk Silahlı Kuvvetlerine bırakıyorum.” diyebilir. Örnekleri çoğaltacak olursak, mirasbırakan; “Ben öldükten sonra mirasımın tamamı Kültür ve Turizm Bakanlığı’na kalsın ve kütüphane kurulsun.” diyerek mirasçı olarak bakanlığı gösterebilir. Bu örneklerde karşımıza çıkan kurumların, devlet kurumları bünyesinde ayrı ayrı tüzel kişilikleri vardır.

Eğer mirasçı bir vasiyetname düzenleyerek; “Malvarlığım ben öldükten sonra devlete kalsın” derse artık burada devlet tüzel kişiliğine geçecek olan miras hazineye aktarılır. Hazine, devletin malvarlığının adıdır. Devletin yasal mirasçılığı gündeme gelmesi halinde hazine, yasal mirasçı sıfatıyla tereke üzerinde hak sahibi olmaktadır. Mesela bu gibi hallerde mirasın saklı pay sahibi olmayan mirasçıları, bu ölüme bağlı tasarruf için itiraz edemezler.¹⁷¹

Mirasbırakan vasiyetname düzenleyerek devleti mirasçı olarak belirlemiş olabilir. Eğer mirasbırakanın hiçbir yasal mirasçısı kalmamış ise ve ölüme bağlı tasarrufla da sadece devleti iradi mirasçı olarak belirlemişse terekenin tamamına devlet mirasçı sıfatıyla sahip olur. Bu durumda aslında mirasbırakan herhangi bir ölüme bağlı tasarruf işlemi yapmasaydı da devlet yasal mirasçı sıfatıyla yine mirasçı olacaktı. Sonuç olarak mirasbırakan ölüme bağlı tasarrufta bulunmuş ve devleti mirasçı göstermişse burada devletin mirasçılığının sadece sıfatı değişmiş olup, yasal mirasçı devlet değil de iradi mirasçı devlet olmuştur. Kanımızca, sonuç olarak her iki mirasçılıkta da devlet aynı konumda, aynı haklarda ve yükümlülüklerde mirasçı olmaktadır.

¹⁷¹ **Yargıtay** 14. HD. E. 2015/4310, K. 2015/ 11673, T. 16.12.2015, (legalbank.net), “...iradi mirasçının isteğiyle Devletin mirasçılığını gösteren mirasçılık belgesinin iptaline hakkında karar kurulmaz ve bu konuda yeni mirasçılık belgesi düzenlenemez. Mirasçılık belgesi talep etmek maddi bir olayın varlığını kabul ve kişiler arasındaki irs ilişkisini tespit ettirmekten ibarettir. İradi mirasçı, mirasbırakanın mirasçı bırakmaksızın vefat etmesi sebebiyle m.501’e göre devletin mirasçılığını gösteren mirasçılık belgesinin iptalini isteyemez...” E.T. 07.07.2020

Başka bir durumda mirasbırakan yasal mirasçı bırakarak ölmüş olabilir. Ayrıca ölüme bağlı tasarruf ile de mirasçı belirlemiş olabilir. Devleti burada iradi mirasçı olarak belirlemesi halinde, yasal mirasçılardan saklı paylarına müdahale edilmeden devleti mirasçı olarak göstermek gerekecektir. Eğer saklı paya müdahale edilerek devlet mirasçı belirlenmişse, yasal mirasçılardan saklı paylarına tecavüz edilen kısım için tenkis davası açabilecektir.¹⁷²

Mirasbırakan birden çok iradi mirasçı da atayabilir. Mirasbırakan devletle beraber başka kişileri de mirasçı olarak belirlemesi halinde, mirasbırakanın ölümüyle birlikte miras iradi mirasçılara geçecektir. Burada devlet diğer mirasçı kişilerle beraber tereke üzerinde miras ortağı olacaktır.¹⁷³ Bu miras ortaklığı kanun gereği kendiliğinden kurulur. Miras ortaklığı kurulmasıyla beraber tüm haklar ve borçlar miras ortaklığının konusunu oluşturur. Burada dikkat edilmesi gereken nokta ise, devlet artık burada iradi mirasçı olması dolayısıyla terekenin oranınca aktif ve pasiften nasıl sorumlu olacaktır. Nitekim devletin yasal mirasçılığında sorumluluğu terekenin aktifi ile sorumluluktur. Terekenin pasifi aktifinden fazla olması halinde devlet miras ortaklığı içinde olsa da, sınırlı sorumluluğu olacaktır.¹⁷⁴

Bu gibi ihtimaller dahilinde devlet iradi mirasçı sıfatıyla tereke üzerinde hak sahibi olacaktır. Mirasbırakan ölüme bağlı tasarrufla bir vasiyetname düzenleyerek metinde devlet ibaresine yer vermesi ihtimalinde bu açıklamalar geçerli olacaktır. Nitekim devlet kelimesinden, başka devlet veya devletin herhangi bir kurumu işaret edilerek o kurum mirasçı olarak belirlenmişse aksine düzenleme yoksa artık TMK bağlamında devletin iradi mirasçılığı gündeme gelmez, vasiyetnamedeki belirtilen devlet veya devlet kurumunun iradi mirasçılığı gündeme gelir. Mirasbırakan İçişleri Bakanlığını devlet olarak algılamış olabilir veya Cumhurbaşkanlığını devlet olarak algılamış olabilir. Ama burada artık ölüme

¹⁷² KOCAYUSUFPAŞAOĞLU s.118; HATEMİ (Miras Hukuku), s.53; AYAN s.90; ÇABRİ s.141

¹⁷³ SEROZAN, ENGİN s.207; Miras ortaklığının kurulması, temsili, sonlanması için bkz. TMK m.640 vd.

¹⁷⁴ Devletin iradi mirasçı olması halinde sınırsız sorumlu olacağına yönelik görüşler vardır. Tezimizin devamında “Devletin Terekeden Sorumluluğu” başlığı altında bu hususları da inceleyeceğiz.

bağlı tasarrufunda yorumu da gündeme gelebilir. Yani bir varsayımla mirasbırakan; “...tüm malvarlığım ben öldükten sonra devletime, Cumhurbaşkanlığına feda olsun.” şeklinde vasiyetname bırakmış olabilir. Bu gibi hallerde vasiyetnamenin yorumu gündemde olabilir. Konumuzu fazlaca dağıtmamak açısından bu tartışılması muhtemel konuyu ölüme bağlı tasarrufların yorumu ile ilgili çalışmalara yönlendirmekle yetiniyoruz.¹⁷⁵

2. Devletin Mirasçılığında Maddi Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruflar

Yukarıda açıkladığımız üzere ölüme bağlı tasarruflar şekli ve maddi anlamda olmak üzere ikiye ayrılırlar. Ölüme bağlı tasarruflara ilişkin yukarıda açıklama yaptık. Bu kısımda da devletin maddi anlamda ölüme bağlı tasarruflarda hak sahibi olma halini açıklayacağız.

Yukarıda detaylıca açıkladığımız üzere maddi anlamda ölüme bağlı tasarrufların bazıları vasiyetname ile bazıları ise miras sözleşmesi ile yapılır. Bazı maddi anlamda ölüme bağlı tasarruflar da her ikisi ile yapılabilmektedir.¹⁷⁶ Hem vasiyetname hem miras sözleşmesi ile yapılabilen mirasçı atama da devlette mirasbırakan tarafından mirasçı olarak atanmış olabilir. Burada mirasbırakan devleti terekesinin tamamı veya bir kısmı için külli halef sıfatıyla mirasçı olarak tayin edebilir. (TMK m.516)

Atanmış mirasçı gerçek kişi veya tüzel kişi olabileceği için devletin tüzel kişi olması halî de devletin mirasçı olarak atanmasına engel değildir. Devlet mirasbırakanın son aşamada yasal mirasçısı olduğu halde mirasbırakan kendi

¹⁷⁵ Ölüme bağlı tasarruflarda yorum özel önem taşır. Çünkü ölüme bağlı tasarruflar özellikle vasiyetname kapalı kapılar ardından kaleme alınır. Bu halde vasiyetnamede bazen içinden çıkılmaz ifadeler yer alır. Ölüme bağlı tasarrufların yorumu hakkında bkz. **SEROZAN, ENGİN** s.445; **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.198 vd.

¹⁷⁶ Vasiyetname ve miras sözleşmesi ile yapılan maddi anlamda ölüme bağlı tasarruflarda detaylı bilgi için tezimizin “Maddi Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruflar” başlığına bkz.

iradesiyle ayrıca yine de devleti mirasçı olarak atayabilir. Devlet mirasbırakanın ölümü ile beraber onun mirasçısı olur.¹⁷⁷

Bir başka durumda da mirasbırakan, devlete belirli mal bırakmış olabilir. Devlet bu durumda vasiyet alacaklısı konumunda olur. Ancak burada devlet mirasçı değildir. Sadece devletin lehine intifa hakkı gibi veya terekede bulunan bir değer kazandırılması şeklinde olur.¹⁷⁸

Mirasbırakan ölüme bağlı tasarruf ile devleti yükleme için muhatap kılabilir. Devlet yapma, yapamama veya verme şeklinde ödeve maruz kalabilir. Örnek olarak mirasbırakan kendi özel müzesini devlete bıraktığında müzenin tüm halka açık tutulması verilebilir.

Başka bir durumda mirasbırakan devlete yaptığı tasarrufu koşula bağlayabilir. Örnek olarak, mirasbırakan arazisini okul yapılması şartıyla devlete bırakabilir. Bu durumda mirasbırakanın vasiyeti şarta bağlanmış olur.

Devlet yedek mirasçı olarak da belirlenmiş olabilir. TMK m.520'ye göre mirastan yararlanma hakkı kalmayan kişilerin yerine ortada bulunan sakıncayı bertaraf etmek için yedek mirasçı atanabilir.¹⁷⁹ Örnek olarak, “Ben öldüğümde babam mirasçım olamayacaksa tüm malvarlığım devlete kalsın. Yeter ki amcamın torunu mirasımdan pay almasın.” verilebilir.

Mirasbırakan devleti artmirasçı da atayabilir. Mirasbırakanın ölüme bağlı tasarrufunda hem devleti hem de başka kişiyi lehtar olarak tayin edebilir. Mirasbırakanın önceki lehtara, mirası veya belirli bir malı sonraki lehtara geçirme borcu yükleyebilir. Yasanın deyimi ile mirasbırakan önmirasçı olarak atadığı kişiye mirası artmirasçıya devretme ödevi yüklemektedir. (TMK m.521) Burada devlet ön mirasçı veya art mirasçı olabilir. Örnek olarak, “Ben öldüğümde mirasımın tamamı

¹⁷⁷ İNAN, ERTAŞ, ALBAŞ s.160; SEROZAN, ENGİN s.207 EREN, YÜCER AKTÜRK s.39; ÇABRİ s.145

¹⁷⁸ SEROZAN, ENGİN s.207

¹⁷⁹ SEROZAN, ENGİN s.412; AYAN s.136

hayatta olduğu sürece arkadaşına kalsın. O öldükten sonra mirasım devletin olsun” veya bir başka örnek; “Ben öldüğümde mirasım yeğenime kalsın fakat yeğenim doğana kadar mirasçım devlet olsun.” verilebilir.

Mirasbırakan maddi anlamda ölüme bağı tasarruflardan vasiyeti yerine getirme görevlisi atayabilir. Bu konu TMK m.550 vd. düzenlenmiştir. Kural olarak bu kişi veya kişilerin görevi, mirasbırakanın son isteklerini yerine getirmek, terekeyi yönetmek ya da terekeyle ilgili davaları yürütmektir.¹⁸⁰ Devletin vasiyeti yerine getirme görevlisi olup olamayacağını düşündüğümüzde, devlet için bu maddi anlamda ölüme bağı tasarrufun uygun düşmeyeceği kanaatindeyiz. Şöyle ki öncelikle devletin mirasçılığında kasıt, mirasçısı bulunmadan vefat eden kimsenin terekesi üzerinde mirasçı olmasıdır. Devletin mirasçılığı tereke üzerinde hak sahipliğine yönelikken, vasiyetin yerine getirilmesine yönelik değildir. Devletin mirasçılığı gündeme geldiğinde de bununla beraber hazine kavramı gündeme gelir. Çünkü devletin mirasçılığında kasıt hazinenin mirasçılığıdır. Hazine devletin malvarlığının adıdır. Hazine bir bakıma terekenin doğrudan aktarıldığı yerdir. Kanımızca böyle bir kurumun vasiyeti yerine getirme görevlisi atanması yerinde olmayacaktır.

TMK m.550/2 uyarınca vasiyeti yerine getirme görevlisi fiil ehliyetine sahip kimse olmalıdır. Bu fıkra hükmünü dikkate aldığımızda gerçek ve tüzel kişiler vasiyeti yerine getirme görevlisi olabilir.¹⁸¹ Fakat devletin tüzel kişiliğini dikkate alsak da amaca uygun düşmeyeceği kanaatindeyiz. Devletin malvarlığı olan hazinenin değil de, devletin farklı bir kurumu vasiyeti yerine getirme görevlisi atanabilir. Bu şekilde TMK m.550 vd. uyarınca amaca uygun hareket edilmiş olunabilir. Mesela mirasbırakan bulunduğu ilçenin kaymakamını vasiyeti yerine getirme görevlisi olarak atamasında bir sakınca yoktur.

¹⁸⁰ SEROZAN, ENGİN s.444

¹⁸¹ EREN, YÜCER AKTÜRK s.166

E. Devletin İradi Mirasçılığının Sonuçları

Devletin iradi mirasçılığının sonuçları da yasal mirasçılığının sonuçlarıyla aynı paraleldir. Yasal mirasçılıkta olduğu gibi iradi mirasçılıkta da sulh hukuk mahkemesi tarafından re'sen terekenin resmi defteri tutulur.¹⁸²

TMK m.631 çerçevesinde değerlendirme yaptığımızda bu hüküm devletin mirasçılığını iradi veya yasal mirasçı olarak ayırmamıştır. Söz konusunu hüküm mirasın devlete geçmesi olarak nitelenmiştir. Dolayısıyla, TMK m.619 ve m.631 çerçevesinde değerlendirme yaptığımızda devletin mirası ret hakkının olmadığını da düşündüğümüzde, devletin iradi mirasçılığında da TMK m.631 uyarınca re'sen defter tutma işlemi yapılır.¹⁸³

Devletin iradi mirasçı olduğu vakit, yasal mirasçılıkta da olduğu gibi sulh hukuk hâkimi murisin alacaklılarını ve borçlularını belli zaman içerisinde bildirimde yapmaları için çağırır. (TMK m.621)

Bu aşamalardan sonra devlet mirasçı olduğu vakit mirasbırakanın borçlarından da sınırlı sorumlu olacaktır. Devlet terekedeki aktifler kadar pasiflerden sorumlu olacaktır. Dolayısıyla buradaki sınırlı sorumluluk da devletin yasal mirasçı sıfatıyla mirasçı olduğundaki gibidir. Fakat doktrinde bazı yazarlarca, devlet iradi mirasçı olduğunda buradaki sorumluluğunun sınırlı olmayacağı ve müteselsil sorumluluğunun gündeme geleceği görüşü savunulmaktadır.¹⁸⁴

Devlet, diğer mirasçılarla beraber miras ortağı olduktan sonra en kısa zamanda bu geçici nitelikteki ortaklıktan terekenin paylaşılmasıyla beraber ayrılır. Nitekim miras ortaklığı geçici nitelikteki bir topluluktur ve tüzel kişiliği yoktur. Bundan başka, iradi mirasçı devlet tereke üzerinde diğer mirasçılarla beraber

¹⁸² İNAN, ERTAŞ, ALBAŞ s.159; EREN, YÜCER AKTÜRK s.39; SAĞLAM s.2483

¹⁸³ Devletin mirası reddedip reddedemeyeceğine ilişkin çalışmamızın üçüncü bölümünde “Devletin Mirası Reddi” başlığında yer verdik.

¹⁸⁴ SAĞLAM s.2493; ÇABRİ s.142

elbirliği ile hak sahibi olurlar. Terekenin paylaşılması konusunda devlet açısından özel bir hüküm yoktur. Bu hususta miras ortaklığının tasfiyesi usulü uygulanır.

II. DEVLETİN MİRASÇILIĞININ ULUSLARARASI HUKUKTA GÖRÜNÜMÜ

Günümüz şartları göz önünde alındığında turizmin oldukça artması, ulaşım sektörünün hızla büyümesiyle bir yerden bir yere gitmenin oldukça kolaylaşması ve kişilerin birden fazla mülk sahibi olma arzusu sebepleri kişilerin farklı ülkelerde de mülk edinmesini kolaylaştırmaktadır. Bunların yanında bazı devletlerin, yabancı vatandaşlara kendi ülkesinin vatandaşlığını verme konusunda kolaylıkları vardır. Bu kolaylıklardan bazıları da ülkeye yatırım yapma şartlarından oluşmaktadır. Bu şartlar bazen ülkede gayrimenkul satın almakla beraber yerine gelmektedir.¹⁸⁵

Bazen de ülkeler arasındaki göçmen iş hareketi, yabancı bir ülkede ikinci ikamet arzusu ve iki ayrı vatandaşın evliliği gibi hukukî veya sosyal olaylar ve olgular insanların bir başka ülkede bulunmasına sebep olmaktadır.¹⁸⁶ Bu gibi durumların devamı, daha sonraları miras olaylarının temelini oluşturmaktadır. Daha sonraları miras olayının gündeme geldiğinde ise bazen bir ülkede mirasçısız tereke kalabilmektedir. Terekenin mirasçısız kalmasıyla beraber artık devletin mirasçılığı söz konusu olmaktadır.

Devletlerin lkelerinde bulunan mirasçısız terekeyi kazanmalarında iki yol vardır; birincisi, devletin ülkesindeki mirasçısız terekeye egemenlik hakkına dayanarak el koyması, ikincisi ise terekeyi en son mirasçı sıfatıyla

¹⁸⁵ Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik m.20 uyarınca iki yüz bin USD ya da karşılığı döviz veya karşılığı TL tutarında taşınmaz satın alınıp ve tapu kaydına üç yıl satışı yapılmaması için şerh koyulmak şartıyla yapılan işlemler ile istisnai olarak Türk vatandaşlığı kazanılmaktadır; İngiltere, ülkesine en az 2.000.000 GBP yatırım yapma şartı ile vatandaşlık vermektedir. Bu konu hakkında bkz. Tier 1 www.gov.uk; İspanya kendi ülkesinde 500.000 Euro karşılığında on yıl ikamet şartı ile vatandaşlık vermektedir. Bu konu hakkında bkz. Golden Visa www.exteriores.gob.es

¹⁸⁶ ÜNAL, Şeref, Miras Hukuku Konusundaki Uluslararası Gelişmeler, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, C.7, S.1, s.27

kazanmasıdır.¹⁸⁷ Devletin yasal mirasçı sıfatıyla tereke üzerinde hak sahibi olamadığı durumlarda sahipsiz mala el koyma çerçevesinde terekeyi kazanma faaliyeti gündeme gelmektedir.

Devlet kendi vatandaşının veya yabancı bir vatandaşın terekesi üzerinde hak sahibi olabilir. Hatta devletin vatansız veya mülteci kimselerin terekesi üzerinde de hak sahipliği gündeme gelebilir. Bu konuya ilişkin açıklamalarımızı aşağıda detaylı olarak yapacağız.

A. Türk Vatandaşının Mirası

Türkiye Devleti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan bir Türk vatandaşı öldükten sonra, Türkiye'de ve başka bir yabancı ülkede tereke bırakmış olabilir. Böyle bir durumda terekenin ne olacağı hususu milletlerarası özel hukuk alanında değerlendirilen meselelerdir.

Hukumumuzda devletin miras üzerinde hak sahibi olabilmesi için, muris ölünce gerisinde yasal mirasçısı olarak zümre, eş, evlatlık olmaması halinde ve iradi mirasçısı da olmaması halinde devletin yasal mirasçılığı söz konusu olacaktır.

MÖHUK'ta ise miras ile ilgili hükümler madde 20'de ele alınmıştır. Söz konusu yasa metnine göre, muris Türk vatandaşı olduğu takdirde, Türkiye'de ve yurtdışında bulunan tüm terekesine Türk hukuku uygulanır.¹⁸⁸ MÖHUK m.20'de karma bir sistemden bahsedildiği görülmektedir. Madde 20/2'e göre iki farklı hukuk sisteminin uygulanabilme ihtimali görünmektedir.¹⁸⁹ Yasaya göre kural, miras hukukunu ilgilendiren uyuşmazlıklarda murisin milli hukukunun

¹⁸⁷ GÖĞER, Erdoğan; Devletler Hususî Hukuku, Şenyuva Matbaası, 2. Bası, Ankara, 1971, s.266; EKŞİ, Nuray; Yargıtay Kararları Işığında Milletlerarası Miras Hukuku, Beta, 2013, İstanbul, s.85

¹⁸⁸ ÇELİKEL, Ayşe; ERDEM, B. Bahadır; Milletlerarası Özel Hukuk, Beta, 15. Bası, İstanbul, 2017, s.335

¹⁸⁹ MÖHUK m.20/2'ye göre, mirasın açılması sebepleri, kazanılması ve paylaşılması hususlarında da terekenin bulunduğu yer hukukunun yetkili olacağı düzenlenmiştir. Söz konusu yasa metni şu şekildedir: Mirasın açılma sebeplerine, iktisabına ve taksimine ilişkin hükümler terekenin bulunduğu ülke hukukuna tabidir. Burada artık ölenin milli hukukuna istisna getirilmiştir. Bkz. SAĞLAM s.2477

uygulanmasıdır. Fakat terekede taşınmaz varsa ve taşınmaz Türkiye’de bulunuyorsa bu taşınmaza yönelik Türk hukuku uygulanır. Diğer taraftan eğer taşınmaz farklı ülkedeysen, bu durumda taşınmazın bulunduğu ülke hukuku değil, ölenin milli hukuku uygulanacaktır. Dolayısıyla mirasbırakan bir Türk vatandaşı ise, Türkiye’de ve yurt dışında olan bütün terekesine yönelik Türk Hukuku uygulanacaktır.¹⁹⁰

Kural olarak bir devlet, kendi vatandaşına ait olan ve diğer bir yabancı devlette bulunan mirasçısız tereke için hak iddia edemez. Ancak iki taraflı konsolosluk anlaşmalarıyla bu kurala istisna getirilebilir. Getirilen istisnalar da gayrimenkul terekeyi kapsamamaktadır. İki taraflı konsolosluk anlaşmalarında devlete sadece menkul mallar üzerinde hak iddia etme yetkisi tanınmıştır.¹⁹¹

B. Yabancı Ülke Vatandaşının Mirası

Bir yabancı Türkiye’de yaşayıp vefat etmiş mirasçısız tereke bırakmış olabilir. Bir başka durumda da muris yabancı mirasçı bırakmış olabilir. Ancak bir yabancının mirasçı olarak Türkiye’deki mallar için mirasa ehil olabilmesi için yabancılar hukuku kurallarına göre de o mal üzerinde miras hakkının bulunması gerekir. Buna göre yabancı mirasçıların terekede yer alan Türkiye’deki taşınmaz malları için yabancılar hukuku mevzuatına göre iktisap edip edemeyecekleri mirasçılık belgesinde belirtilmektedir.¹⁹² Bu iki halin varlığında yabancının mirasçısız terekesi söz konusu ise artık MÖHUK m.20/3 ve uluslararası anlaşmalar uygulanacaktır. Buna ek olarak yabancı kimselerin mirası kazanmalarında Tapu Kanunu ve AYBGBK dikkate alınır.

1. MÖHUK m.20/3

5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkındaki Kanun m.20/3 uyarınca Türkiye’de bulunan mirasçısız tereke devlete kalır. Yine burada

¹⁹⁰ SAĞLAM s.2476; NOMER, Ergin; Devletler Hususi Hukuku, Beta, 22. Bası, İstanbul, 2017, s.293

¹⁹¹ EKŞİ s.86

¹⁹² ÇELİKEL, ERDEM s.36

‘‘Devlet’’ denilince Türk Devleti kastedilmektedir.¹⁹³ Bir yabancı Türkiye’de yaşayıp ölmüş olması ihtimalinde gerisinde mirasçısı kalmamışsa ve Türkiye’de de terekesi varsa bunun için Türk Devleti mirasçı olur. Yabancı devlet kanuni veya atanmış mirasçı olsa dahi Türkiye’de bulunan terekeye sahip olamaz. Dolayısıyla, düzenlenen tek yanlı hüküm ile Türkiye’deki terekenin Türk Devleti’ne kalacağı öngörülmüştür.¹⁹⁴

Mirasa uygulanan yabancı ülke hukuku, taşınır terekenin son mirasçısı olarak yabancı devlete kalmasını öngörse veya muris ölüme bağlı tasarrufla kendi devletini mirasçı olarak belirlese de MÖHUK m. 20/3 uyarınca, yabancı devletin menkul mallarda dahi mirasçılığını engellemektedir.¹⁹⁵

¹⁹³ EKŞİ s.86; ÇELİKEL, ERDEM s.349

¹⁹⁴ ŞANLI, Cemal; ESEN, Emre; ATAMAN-FİĞANMEŞE, İnci; Milletlerarası Özel Hukuk, Beta, 7. Bası, İstanbul, 2019, s.237; TEKİNALP, Gülgören, Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları, Vedat Kitapçılık, 10. Bası, İstanbul, 2009, s.291; NOMER (Devletler Hususi Hukuku) s.293; CAN, Hacı; TOKER, Ali Gümrah, Milletlerarası Özel Hukuk, Adalet, 2. Baskı, Ankara, 2016, s.246; Yargıtay 2. HD. E.2010/9420, K.2010/13123, T.30.06.2010 tarihli bir kararında; ‘‘...5718 sayılı MÖHUK döneminde İstanbul Beyoğlu semtinde bulunan taşınmaz devletın miras yoluyla kazanmasına ilişkindir. İlgili olayda, Beyoğlu’nda taşınmaz bulunan Yunan vatandaşı Virginia ölmüştür. Gerisinde mirasçısı olarak Türk vatandaşı olan evlatlığı Eleni’yi bırakmıştır. Ama Eleni’nin de ölümü ile mirasın tamamı Yunan vatandaşı olan kardeşi davacı Charalampos’ a kalmıştır. Müteveffanın kardeşi Charalampos, Virginia’nın Eleni’yi evlatlık edindiğine ilişkin Atina Mahkemesi’nin 08.02.1976 tarihli kararının tanınması için dava açmıştır. Nitekim kendisinin mirasçı olabilmesi için Eleni’nin mirasçı olduğunun ve onun ölmesi sebebiyle mirasın kendisine kaldığının tespiti gerekliydi. Ancak mahkeme kararlarının icrasında öngörülen on yıllık sürenin dolması nedeniyle dava reddedilmiştir. Nitekim tanınmamış yabancı mahkeme kararları Türkiye’de mahkeme kararı olarak sonuç doğurmazlar. Atina mahkemesi tarafından verilen karar reddedildiği için Virginia ve Eleni arasındaki mirasçılık ilişkisi ortaya konulamamıştır. Bu gibi durumlarda da tereke mirasçısız olduğundan MÖHUK m.20/3 uyarınca tereke son mirasçı olarak devlete geçecektir...’’ Bkz. EKŞİ s.88; AYM, Başvuru Numarası 2015/9880, K.T. 08/05./2019, İoanis Maditinos Başvurusu, (anayasa.gov.tr) ‘‘...Maliye Hazinesi tarafından1997 yılında ... Mahkemesinden F.M’nin mirası konusunda mirasçılık belgesi istenmiştir. Mahkeme 1998 yılında mirasbırakanın vefatıyla gerisinde sadece mirasçısı olarak başvuruçuyu bıraktığını, onun da Türk vatandaşlığını kaybettiğini belirtmiş ve murisin son mirasçısının devlet olduğu sebebiyle bu talebi kabul etmiş ve F.M’nin mirasının tamamının devlete ait olduğuna karar vermiştir.....Başvuruçucu ... 1999 yılında ... Mahkemesinden devlete verilen mirasçılık belgesinin iptalini istemiştir. Hazinesinin de davalı olarak dâhil edildiği yargılama sonucunda Mahkeme 2000 yılında bu talebin reddi yönünde hüküm vermiştir. Kararın gerekçesiye, başvuruçunun Türk vatandaşlığını yitirdiği ve Yunan vatandaşı olduğudur. Mahkemece murisin vefat zamanı itibarıyla taşınmaz malların tasarrufu ve intikali yönünden karşılıklılık olmadığından talebin reddi gerekmektedir. Başvuruçucu kararı temyiz etmiş ve karar Yargıtayca ... 2001 yılında onanmıştır.... Başvuruçucu Anayasa Mahkemesi’ne bireysel başvuruda bulunmuştur.... Mahkeme, başvuruçunun dava konusu taşınmaz yönünden yargı makamlarınca mirasçılık hakkının tanınmaması sebebiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır...’’ E.T. 08.06.2020

¹⁹⁵ EKŞİ s.86

MÖHUK m. 20/3 mirasçısız terekenin akıbetini düzenleyen bir maddi hukuk kuralıdır. Bu maddede belirtilen hüküm tipik kanunlar ihtilafı kuralı olmamakla birlikte hangi ülke hukukunun uygulanacağını düzenlememektedir. Doktrinde bu fıkra için müdahaleci norm niteliği vurgulanmaktadır.¹⁹⁶ Mirasçısız terekenin Türk devletine kalmasını müdahaleci norm olarak düzenleyen bu maddenin, Türkiye’de bulunan tereke için vatandaş ve yabancı ayrımı yapılmaksızın doğrudan uygulanması gerektiği belirtilmiştir.¹⁹⁷

Kısacası MÖHUK m.20/3’ü ele aldığımızda, Türkiye’de bulunan mirasçısız terekelere yönelik, mirisin milli hukuku devreye girmeyecektir. Mirasçısı olmayan tereke artık devlete yani Türkiye Cumhuriyeti Devletine kalacaktır.¹⁹⁸ Ancak burada Türk devleti yabancı bir kimsenin mirasçısı sıfatıyla değil; devletin egemenlik hakkına dayanarak sahipsiz terekeyi iktisap etmektedir.¹⁹⁹

Çifte vatandaşlığın söz konusu olması durumunda terekede bulunan taşınmazlarla taşınırlar hangi devlet hudutlarında ise, terekeye dahil o mallar, o devlete ait olacaktır.²⁰⁰ Nitekim MÖHUK m.20/3 uyarınca mirasçısız tereke ifade edilirken taşınır ve taşınmaz ayrımı yapılmamıştır. Örneğin, Türkiye’de yaşayıp mirasçısız ölen bir yabancıların Türkiye’de bulunan terekesi Türk devletine, diğer ülkede bulunan terekesi de bulunduğu ülkeye ait olacaktır.

Türkiye’de bulunan mirasçısız tereke üzerinde yabancı devletin hak iddia edip edemeyeceğine ilişkin 1330 (1915) Muvakkat Kanunu döneminde Yargıtay 2.Hukuk Dairesi 24.05.1945 tarihli kararına göre bir Yunan vatandaşın gerisinde mirasçı bırakmaksızın Türkiye’de ölmüştür. Yunan vatandaşının terekesi de sadece menkul mallardan oluşmaktadır. Yargıtay, Yunan Devleti’nin menkul tereke üzerinde hak iddiasını Muvakkat Kanunu m.4 uyarınca ölenin milli hukuku olan Yunanistan hukukuna göre değerlendirmiştir. Yunanistan hukukuna göre,

¹⁹⁶ ÇELİKEL, ERDEM s.349,350; EKŞİ s.86

¹⁹⁷ EKŞİ s.86; ÇELİKEL, ERDEM s.341

¹⁹⁸ SAĞLAM s.2477; CAN, TOKER s.246

¹⁹⁹ SEVİĞ, Vedat Raşit, Kanunlar İhtilafı, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları no.349, İstanbul, 1971, s.73

²⁰⁰ KILIÇOĞLU, Ahmet M., Miras Hukuku, Turhan Kitabevi, 5. Baskı. Ankara, 2013, s.41

devlet mirasçısız terekeye egemenlik, hakkına dayanarak el koyma hakkına sahiptir. Fakat Yargıtay, Yunan hukukundaki bu düzenleme uyarınca Türk Devleti'nin son mirasçı olarak değil ama egemenlik hakkına istinaden menkul terekeyi iktisap edebileceğine karar vermiştir.²⁰¹

2. Uluslararası Antlaşmalar

Türkiye ile bazı devletler arasında konsolosluk antlaşmaları yapılmıştır. Bu antlaşmalarda, bir âkit devletin vatandaşının başka bir akit devlette ölmesi halinde konsolosluk tarafından yapılacak işlemlerle ilgili hükümlere de yer verilmektedir. Mesela, 1994'te Türkiye ile Türkmenistan arasında imzalanan konsolosluk anlaşmasının²⁰² 46/5 maddesine göre konsolosluk memurunun görevleri arasında, değeri önemsiz miras mallarının kendisine teslimini isteyebileceği öngörülmüştür. Yine aynı maddede konsolosluk memurunun bununla ilgili malları ilgili kişilere gönderme hakkına sahip olduğu vurgulanmıştır.²⁰³

Bir başka sözleşme ise Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi'dir. Bu sözleşmenin 5/g maddesinde, gönderen devletin vatandaşı gerçek veya tüzel kişilerin mirasla ilgili çıkarlarını korumanın konsolosluğun görevleri içinde olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mirasçısız terekenin Türk Devleti'ne intikal etmesine karar verilmeden evvel konsolosluk anlaşmalarındaki mirasla ilgili hükümlerin de nazara alınması gerekmektedir. Nitekim Yargıtay bir kararında devletin son mirasçı sıfatıyla yabancı ülke vatandaşına ait terekeyi iktisap etmesinden önce iki taraflı konsolosluk anlaşmalarında yer alan mirasla ilgili hükümlerin dikkate alınması gerektiğinin vurgulamıştır.²⁰⁴

²⁰¹ **EKŞİ** s.87; **BELBEZ**, Hikmet, Devletler Hususi Hukukunda Medeni Haklardan İstifade Ehliyeti ve Gaiplik, AÜHFD, C.6, S.1, Haziran, 1949, s.78

²⁰² 23061 s., 16.07.1997 tarihinde resmî gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren antlaşmadır.

²⁰³ **EKŞİ** s.87

²⁰⁴ **EKŞİ** s.87, **Yargıtay** 2. HD, E. 2009/16487, K. 2010/20342, T. 06.12.2010, (hukukturk.com) "...Türkiye'nin de taraf olduğu BM "Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi"ne Türkmenistan'ın da taraf olduğu, söz konusu sözleşmenin "Konsolosluk görevleri" başlıklı 5. maddesinin (g) bendinde ise, kabul edilen ülkenin kanun ve düzenlemeleri uyarınca, gönderen ülkenin uyruğu bulunan kimselerin bu ülkede mirasla ilgili çıkarlarını korumanın konsolosluğun görevleri içinde olduğunun hüküm altına alındığı, Türkiye ile Türkmenistan arasında 1994'te

3. Tapu Kanunu

Tapu Kanunu'nun 6302 sayılı ve 3.5.2012 tarihli kanun ile yeniden düzenlenen 35. maddesine göre yabancı gerçek kişilerin miras yoluyla taşınmaz mal iktisabı için bazı sınırlamalar getirilmiştir. Bu bakımdan satın alma ve miras yoluyla edinme arasında fark yoktur. Miras yoluyla edinimin, yasal miras veya iradi miras olup olmaması arasında da herhangi bir fark gözetilmemiştir. Yasanın 35/1 maddesi uyarınca milletlerarası iki taraflı ilişkiler yönünden ve devlet menfaatlerinin gerektirdiği sınırdaki cumhurbaşkanınca belirlenen devletlerin vatandaşı olan gerçek kişiler Türkiye sınırları içinde taşınmaz ve sınırlı ayni hak elde edebilirler. Yabancı uyruklu gerçek kişilerin edindikleri taşınmazlar ile bağımsız hakların toplam alanı için sınırlama getirilmiştir. Bu sınırlama özel mülkiyette ilçe yüz ölçümünün yüzde onunu ve kişi başına ülke genelinde otuz hektarı geçmemektedir.²⁰⁵

Bu yasada daha çok gerçek kişi mirasçılar ön plana çıkmıştır. Mirasçılardan tüzel kişi olması halinde de aynı kuralların geçerli olacağı kanısındayız. Muris ölümüne bağlı tasarruf ile başka bir devlet tüzel kişiliğini, yabancı bir devletin silahlı kuvvetlerini veya yabancı istihbarat servisini mirasçı olarak belirlemek isteyebilir. Veya mirasbırakanın gerisinde bıraktığı taşınmaz bir askeri bölgeye komşu dahi olabilir. Bu gibi durumlarda devletin güvenlik gerekçeleri ön plana çıkar ve bu sebeple yabancı tüzel kişilerin de mirasçılığı engellenir. Dolayısıyla MÖHUK m.20/3'ten başka, Tapu Kanunu m.35 uyarınca da yukarıda saydığımız durumlar sebebiyle yabancı gerçek ve tüzel kişiler Türkiye'de mirasçı olamayacaktır.²⁰⁶

imzalanmış olup, 12/11/1997 tarih ve 23168 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Türkiye Cumhuriyeti ile Türkmenistan Arasında Konsolosluk Antlaşması"nın 46/5. maddesi ile mirasın değeri önemsiz ise, konsolosluk memurunun miras mallarının kendisine teslimini isteyebileceği ve bu takdirde terekeyi ilgili şahıslara gönderme hakkına sahip olduğunun hükme bağlandığı, Bu kapsamda anılan uluslararası sözleşme ve antlaşma içeriği dikkate alınarak hüküm kurulması gerekirken, terekenin "hazineye devir ve teslimine" şeklinde karar verilmesi doğru görülmemiştir...'' E.T.02.02.2020

²⁰⁵ Tapu Kanunu m.35 çerçevesindeki diğer usul ve esas değerlendirmeleri için bkz. **EKŞİ** s.169

²⁰⁶ **TEKİNALP** s.291, **NOMER** (Devletler Hususi Hukuku) s.296

Kısacası Tapu Kanunu uyarınca belli şartlar dahilinde mal iktisabı mümkündür. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi yüz ölçümü sınırlamasına tabi olmak, cumhurbaşkanı tarafından belirlenen ülkelerden birinin vatandaşı olmak ve AYBGBK hükümlerine uymak kaydıyla taşınmaz mal iktisabı mümkündür.²⁰⁷ Bu şartların mevcut olmaması halinde miras yoluyla mal iktisabı gerçekleşmez ve kanımızca devlet egemenlik hakkına dayanarak güvenlik gerekçesi sebebiyle bu malları bedenini ödeyerek alabilir. Devlet bedelini ödemedi el koymak isterse mülkiyet hakkının ihlali gündeme gelir.

4. Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu

Yabancı vatandaşın mirası hakkında yukarıda MÖHUK m.20/3, uluslararası antlaşmalar ve Tapu Kanunu m.35 çerçevesinde açıklamalar yaptık. Bunlara ek olarak 2656 sayılı Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu etrafında değerlendirme yapacağız.

Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu'nun amacı, yurt savunması açısından hayati önemi olan askeri tesisler ve bölgelerle hudutların güvenlik ve gizliliğini sağlamak için bunların etrafında güvenlik bölgelerinin kurulması, kaldırılması ve gerektiğinde genişletilmesine ilişkin esasların ve yöntemlerin düzenlenmesidir. Kanuna göre de yabancıların taşınmaz mal edinmelerine ilişkin yasaklar vardır.²⁰⁸

Yabancı vatandaşın miras kazanması veya taşınmaz satın alması konusunda gerçek kişiler için öngörülen yasaklar ve kısıtlamaların tüzel kişiler için de geçerli olduğu kanısındayız. Şöyle ki, en başta ülke menfaatini dikkate aldığımızda murisin afaki boyutta bir ölüme bağlı tasarruf yapması kamu yararı üzerinde olumsuz etki yaratabilecek ve belki de ülkenin güvenliği üzerinde olumsuz etki doğurabilecektir.

²⁰⁷ EKŞİ s.170

²⁰⁸ Bkz. Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu m.9

Nitekim bu gibi durumlarda yurt savunması bakımından hayati önemi haiz askeri tesisler ve bölgelerin güvenliği ve gizliliği yüksek derecede önem arz etmektedir. Askeri bölge çevresinde yabancıların mülk edinimine ilişkin AYBGBK uyarınca değerlendirme yapılabilir. Bu yasaya göre askeri yasak bölgeler birinci ve ikinci derece askeri yasak bölgeler olarak ikiye ayrılmıştır. Yasanın 5. maddesine göre birinci derece askeri yasak bölgeler, yurt savunması bakımından hayati önem arz eden askeri tesis ve bölgelerdir. Bu bölgeler hakkında uygulanacak esaslar da yasanın 7. maddesinde ele alınmıştır.

İkinci derece askeri yasak bölgeler ise birinci derece kara askeri yasak bölgeler çevresinde veya yurt savunması bakımından gerekli görülen diğer bölgelerde tesis edilen alanlardır. İkinci derece askeri yasak bölgeler için uygulanacak esaslarda yine aynı yasanın 9. maddesinde ele alınmıştır. Bu maddenin b fıkrası uyarınca, yabancı gerçek veya tüzel kişiler bu bölgelerde taşınmaz mal edinemeyecektir. Yabancılar a ait bölgedeki taşınmaz malların tasfiyesine karar vermeye, tasfiye şekil ve şartlarını tespiti Cumhurbaşkanını yetkilidir (9/b). Maddenin c fıkrasında da, yabancıların izin almadan geçici dahi olsa bölgeye giremeyecekleri, oturamayacakları, çalışamayacakları ve taşınmaz mal kiralamayacakları belirtilmiştir (9/c).

Hal böyle olunca güvenlik sebebiyle, ülke menfaati dolayısıyla stratejik önemi haiz her türlü yerlere müdahale meşru olmaktadır. Diğer taraftan yasanın çeşitli hükümler başlığı altında madde 28 uyarınca, askeri yasak bölgelere yakınlığı veya diğer stratejik nedenlerle tespit edilecek bölgelerde yabancıların taşınmaz mal edinemeyecekleri ve yabancıların izin almadan bu gibi yerleri kiralamayacakları belirtilmiştir. Kanunun 29. maddesinde de 28. madde kapsamında olan bölgeler içinde taşınmaz malı bulunan yabancı uyruklu gerçek veya tüzel kişilere ait taşınmaz malların tasfiyesine karar vermeye, tasfiye şekli ve şartlarını belirlemeye Cumhurbaşkanını yetkilidir.²⁰⁹

²⁰⁹ Konu ile ilgili kapsamlı bilgiler için bkz. Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu; Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Yönetmeliği

Hem Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu hem de Tapu Kanunu uyarınca yabancı gerçek kişiler ve tüzel kişilerin stratejik önemi haiz bölgeler etrafında bulunamayacakları ve taşınmaz mal edinemeyecekleri söylenebilir. Tüzel kişiliği haiz bir yabancı devletinde yine evleviyetle bu gibi bölgelerde bulunması mümkün değildir. Kısacası mirasbırakanın ölmeden evvel hazırlamış olduğu bir ölüme bağlı tasarruf ile, ülke menfaatinin korunması gereken, stratejik önemi bulunan, yurt savunmasının dikkate alınacağı yerler çevresinde bir terekesi mevcut ise bunu yabancı bir devlete bırakamayacaktır.

C. Heimatlos Statüsündeki Kimselerin Mirası

Vatandaşlık bağı ile ilişkilendirilmeyen kurumlardan birisi heimatloslar yani vatansızlardır. Heimatloslar, hiçbir devletle uyrukluk bağı olmayan kimselerdir. Bir başka ifade ile hiçbir devlet tarafından vatandaş olarak kabul edilmeyen kimse anlamına gelir. Heimatlosluk bir kimsenin herhangi bir devlet vatandaşı olarak addedilmediği durumlarda ortaya çıkar.²¹⁰

Heimatlosların hukukî statüleri göz önüne alındığında bu kişilerin nasıl bir hukukî uygulamaya tabi olacağı konusu gündeme gelecektir. 2014 yılında Türkiye'nin de kabul ettiği Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 7. Maddesi "Bu sözleşmede yer alan elverişli hükümler saklı kalmak üzere bir sözleşmeci devlet genel olarak yabancılara gösterdiği muamelenin aynısını vatansız kişilere gösterir" şeklindedir. Dolayısıyla Türkiye'de bir yabancıнын miras hakkı nasıl ise, vatansız kişilerin de miras hakkı aynı şekilde olacaktır. MÖHUK m.20'de belirtilen konuların vatansız kişilere de evleviyetle uygulanacağı düşüncesindeyiz.²¹¹

²¹⁰ **NOMER** (Türk Vatandaşlık Hukuku) s.42; **BOZKURT, KÜTÜKÇÜ, POYRAZ**, s.172; Vatansızların hukukî statüsü ve daha fazlası için bkz. 06.06.1960 yürürlük tarihli Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme, Türkiye'nin kabul tarihi 1/7/2014; Vatansızlık/Heimatlos, wikipedia.org; unhcr.org/tr/vatansiz-kisiler

²¹¹ Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme kabul edilmeden önceki hukukî olaylara ise bu kimselerin hukukî vaziyetleri mülteciler gibi değerlendirilerek belirtilen akdin ilgili maddesiyle aynı minvalde hüküm içeren "Mültecilerin Hukukî Durumuna İlişkin Sözleşme"nin 7/1 hükmü esas alınmaktaydı. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Yabancı İşler Dairesi Başkanlığı'nın, Adalet Bakanlığına

Heimatlos statüsünde olanlar Türkiye’de yaşamış ve mirasçı bırakmadan ölmüş olabilir. İfade ettiğimiz gibi bu kişilerin Türkiye ve herhangi bir ülkeyle hukukî bağı yoktur. Dolayısıyla Türk devleti bu kişilerin yasal mirasçısı olamayacaktır. Fakat, bu kişilerin terekesi Türkiye sınırları içerisindeyse, Türk devleti egemenlik hakkına dayanarak tereke üzerinde hak sahibi olur düşüncesindeyiz. Çünkü MÖHUK m.20/3 çerçevesinde değerlendirme yaptığımızda ortada mirasçısız bir tereke vardır ve tereke Türk devletine kalacaktır.

D. Mülteci Statüsündeki Kimselerin Mirası

Mülteciler, kendi ülkelerinden başka bir ülkeye çeşitli sebeplerle sığınan kimselerdir.²¹² Mültecilerin Hukukî Durumuna İlişkin Sözleşme’nin 7. maddesi uyarınca bu kimselere, yabancı uyruklu kişilere uygulanan muamele uygulanmaktadır. Bu kişiler Türk vatandaşı olmadığı için Türk devleti yasal mirasçı sıfatı ile bu kişilere mirasçı olamaz. Ancak mülteci kimseler Türkiye’de yaşayıp mirasçısız ölmesi durumunda Türk devleti, egemenlik hakkına dayanarak bu kişilerin terekesi üzerinde Türkiye sınırları içerisinde kalmak şartıyla hak sahibi olur. Burada yabancı kimselere uygulanan MÖHUK m.20’nin evleviyetle de mültecilere uygulanabileceği düşüncesindeyiz.

E. Mavi Kart Sahiplerinin Mirası

Yukarıda vatandaşlık bağı ile ilişkilendirilmeyen kurumlardan bahsettik. Mavi kart ise yukarıda belirttiğimiz kurumlardan farklı bir hukukî statüde olan bir

(Uluslararası Hukuk Ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü) vermiş olduğu görüş/hukukî mütalaa. Sayı: 36189470- 010.07.01[125.01.04] / 503519, Konu: Vatansız Kişilerin Miras Yolu ile Taşınmaz Edinimleri, Yıl: 10.06.2015, tkgm.gov.tr, E.T. 07.06.2020

²¹² ÇİÇEKLİ, Bülent, Yabancılar ve Mülteciler Hukuku, Seçkin, 6. Bası, Ankara, 2016, s.233; BOZKURT, KÜTÜKÇÜ, POYRAZ, s.171; Mülteciler: Irk, din, tabiiyet vb. durumlar sebebiyle, zulüm görmekten haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı bulunduğu ülkenin hudutları dışında olan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan veya korku sebebiyle, yararlanmak istemeyen kişilerdir. Mülteciler ve hukukî statüleri hakkında detaylı bilgi için bkz. 1951 tarihinde imzalanan Mültecilerin Hukukî Durumuna Dair Sözleşme

haktır. Mavi kart, doğumla Türk vatandaşı olup da sonradan çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybetmiş kişilere talepleri halinde verilen karttır.²¹³

Mavi kart sahipleri, millî güvenlik ve kamu düzenine yönelik hükümler saklı kalmak kaydıyla askerlik, seçme ve seçilme, kamu görevlerine girme ve muafin araç ya da ev eşyası ithal etme hakları dışında, sosyal güvenliğe yönelik kazanılmış hakları saklı kalmak ve bu hakların kullanımında ilgili kanunlardaki hükümlere tabi olmak şartıyla Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam ederler. (TVK m.28)

Böylece mavi kart sahipleri, yabancı statüsünde olmalarına rağmen yasada saklı kalan konular dışında Türk vatandaşlarına tanınan miras haklarından da aynen yararlanırlar. Ancak milli güvenliğe ve kamu düzenine yönelik hükümler saklıdır.²¹⁴

Mavi kart sahipleri Türk vatandaşı olduktan sonra çıkma izni alarak vatandaşlıklarını kaybettikleri için artık yabancı statüsünde olmaktadır. Bundan dolayıdır ki kanaatimizce devletin TMK m.501 çerçevesinde yasal mirasçılığı söz konusu olmayacaktır.

Gerisinde mirasçı bırakmaksızın vefat eden mavi kart sahibi mirasbırakan Türk vatandaşlığını kaybettiği için Türk devleti bu kişilere yasal mirasçı olamaz. Ancak bu kişiler Türkiye’de yaşayıp ve gerisinde mirasçı bırakmadan ölmüş olması halinde geride kalan terekesine, Türk devleti egemenlik hakkına dayanarak sahip olur. Mavi kart sahibi kişiler Türk vatandaşlığından çıktıktan sonra başka ülke vatandaşı olduktan sonra artık bu kişiler MÖHUK m.20 miras hükümlerine tabi olur düşüncesindeyiz.

²¹³ **NOMER** (Türk Vatandaşlık Hukuku) s.130

²¹⁴ **TERECİ**, Hayal, Vatandaşlığını Kaybeden Kişilerin Mülkiyet ve Miras Hakları, Terazi Hukuk Dergisi, Y.8, S.74, 2013, S.47; **NOMER** (Türk Vatandaşlık Hukuku) s.131; **GANIYEVA**, Salimya, Mavi Kartlıların Türkiye’de Görülen Boşanma Davalarında Uygulanacak Hukuk, MÜHF-HAD, C.23, S.2, s.368

III. DEVLETİN MİRASÇILIĞININ İSTİSNALARI

Yukarıda ifade ettiğimiz üzere devletin mirasçılığına ilişkin yasal düzenleme TMK m.501’de kaleme alınmıştır. Ancak bu madde dışında devletin istisnai olarak bazı hallerde mirasçı olamayacağı haller söz konusudur. Bu gibi hallerde mirasçı bırakmaksızın ölen kişinin mirası devlete geçmeyip başka kurumlara geçmektedir.²¹⁵

A. 5737 sayılı Vakıflar Kanunu

Eski Vakıflar Kanunu’nun yerine yürürlüğe giren 5737 sayılı, 20/02/2008 tarihli Vakıflar Kanunu’nun amacı; vakıfların yönetimi, faaliyetleri ve denetimine, yurt içi ve yurt dışındaki taşınır ve taşınmaz vakıf kültür varlıklarının tescili, muhafazası, onarımı ve yaşatılmasına ilişkin usûl ve esasların belirlenmesidir.

Vakıflar Kanunu’nun 17. maddesinde de vakıfların vakfına dönmesi konusu yer almıştır. Yasa metni uyarınca; “Tasarruf edenlerin ya da maliklerin mirasçı bırakmaksızın ölmeleri, kaybolmaları, terk veya mübadil olmaları gibi hallerde düşmeleri durumunda icareteynli ve mukataalı taşınmaz malların mülkiyeti vakıf adına tescil edilir.”²¹⁶

²¹⁵ SAĞLAM s.2493

²¹⁶ 2762 sayılı, 05.06.1935 kabul tarihli mülga Vakıflar Kanunu 29. Maddesi 22.09.1983 tarihinde 2888 sayılı yasanın 2. maddesiyle değiştirilmiştir. Buna göre, “... mülkiyeti mutasarrıfına geçmiş olan ... taşınmazların mahlulen vakfına rücu edeceği.” kuralı getirilmişti. Mülga kanun hükmüne göre bahsedilen taşınmazların maliklerinin devletten başka mirasçı bırakmaksızın ölmeleri halinde, mukataalı ya da icareteynli vakıf mallarının mülkiyeti mahlulen vakfa geçecekti. Bkz. **KOCAYUSUFPAŞAĞLU** s.205; **SEROZAN, ENGİN** s.205; **SAĞLAM** s.2493; **ERİŞGİN**, Nuri, Mirasçılık Belgesi, Turhan, Ankara, 2013, s.59; **Yargıtay 2. HD. E. 2006/9932, K. 2006/18234, K.T 25.12.2006** (legalbank.net); “...ilk derece mahkemesinin yaptığı muhakeme sonucunda verilen karar temyiz edilmiş, ... Taşınmazın tapuda kayıt suretinde “Nevi Hanesinde M... A... Kilisesi Vakfından icareli” olduğu belirtilmiştir. Bundan dolayı; ihbar edilen İ... Vakıflar Bölge Müdürlüğü’nün hükmü temyiz etmekte hukukî yararı bulunduğu kabul edilerek işin esasının incelenmesine geçilmiştir. 2762 sayılı Vakıflar Kanunu’nun 29/son maddesinde “bu madde gereğince mülkiyeti mutasarrıflarına geçmiş olan gayrimenkullerde maliklerin Hazine’den başka varis bırakmadan ölümleri halinde, mülkiyet mahlulen vakfına rücu eder. Bu kanunun yayımı tarihine kadar maliklerin ölümleri üzerine son mirasçı sıfatıyla Hazine’ye intikal edip de, bu husus tapu kaydına işlenmemiş bulunan gayrimenkuller de yukarıdaki fıkra hükmüne tabidir.” hükmü mevcuttur. Bu hüküm dikkate alınmadan Hazineye yönelik tescil kararı verilmesi doğru değildir...” E.T 25.02.2020; **Yargıtay 1. HD. E. 2005/7073, K. 2005/8554, K.T 07.07.2005**, (legalbank.net); “...Vakıflar Yasasının tasfiye hükümlerinin işlemesinden önce vakıf malın kuru mülkiyetinin mutasarrıfa geçtiğinden, mutasarrıfın tam malik sıfatını kazandığından söz edilemez. Anılan yasanın 29. Maddesinde açıklanan koşullar gerçekleşmeden, mirasçı bırakmadan vefat eden kimse malik olamayacağı gibi tasarruf hakkı dahi sona ereceğinden

Vakıflar Kanunu m.3 uyarınca mukataalı vakıf, zemini vakfa, üzerindeki yapı ve ağaçlar tasarruf edene ait olan ve kirası yıllık olarak alınan vakıf taşınmazlarını ifade eder. İcareteynli vakıf ise, değerine yakın peşin ücret ve ayrıca yıllık kira alınmak suretiyle süresiz olarak kiralanan vakıf taşınmazlarını ifade eder. Başka bir anlatımla icâreteyn, biri peşin, diğeri veresiye olmak üzere vakıf akarlarda uygulanan çift kira bedelli uzun süreli kira akdidir.²¹⁷

Mukataalı veya icareteynli vakıf malları üzerinde hak sahibi olan bir mirasbırakan, gerisinde mirasçısı olmaksızın vefat ettiğinde terekesindeki icareteynli veya mukataalı vakıf malı olarak ne varsa bunlar devlete geçmeyecek ilgili vakıf adına tescil edilecektir.²¹⁸

taşınmazın mülkiyetinin Hazineye geçtiği ileri sürülemez. Aynı şekilde mutasarrıfı kaçak ve kayıp kişi durumuna düşen taşınmazların mülkiyetinin de metruken vakfına dönmesi asıldır ve hiçbir surette Hazineye geçmesine yasal olanak yoktur...” E.T. 25.02.2020; **Yargıtay** 1. HD. E. 2012/7845, K. 2012/12395, T.06.11.2012, (legalbank.net); “...Mahkeme tarafından, tapu kaydında yazılı malik (mutasarrıf) M kızı H'nin mirasçılarının olmaması sebebiyle Vakıflar Kanununun 17. Maddesinde yazılı koşulların bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir...” E.T. 21.02.2020; **Yargıtay** 2. HD. E. 2014/11356, K.2014/18999, T.04.12.2014, (legalbank.net), “...Öncelikle çekişme konusu 9 parsel sayılı taşınmazın kadastro tespit tutanağı, tespiti dayanak olan bütün belge suretleri ile yarım payın M. A. P. 'a tesciline ilişkin evrakların mercüinden temini, temin edilecek evraklardaki verilerden de yararlanmak suretiyle kayıt malikinin mirasçısı bulunup bulunmadığının Nüfus Müdürlüğünden sorulması, gaiplik iddiası konusunda hükme yeterli araştırma yapılması, icareteynli vakıf taşınmazı iddiasının dayanak belgelerden denetlenmesi ve anılan yasal düzenleme çerçevesinde değerlendirilme yapılarak hasıl olacak sonuca göre karar verilmesi gerekirken, açıklanan hususlar göz ardı edilerek eksik inceleme ile yetinilerek karar verilmesi doğru değildir.... Bilindiği üzere; 5737 Sayılı Yasanın 17. Maddesinde; “Tasarruf edenlerin veya maliklerin mirasçılarını bırakmadan ölümleri, kaybolmaları, terk veya mübadil gibi durumlara düşmeleri halinde icareteynli ve mukataalı taşınmaz malların mülkiyeti vakfı adına tescil edilir.” Anlaşıldığı üzere taşınmazın ilgili vakıf adına tescil edilebilmesi için öncelikle malikin mirasçısız vefat etmesi veya gaip olması gerekir. Ayrıca taşınmazın icareteynli veya mukataalı vakıf taşınmazı olması hususlarının kanıtlanması gerekir...” E.T. 22.02.2020

²¹⁷ **AKGÜNDÜZ**, Ahmet, TDV İslam Ansiklopedisi, İcareteyn, C.21, 2000, İstanbul, s.389

²¹⁸ **Yargıtay** 1.HD, E.2014/21603, K.2015/4268, T. 26.03.2015, (lexpera.com.tr) “...Davacı, Ayasofyayı Kebir ve Haremeyn Vakıflarından icareli olan 4 parsel sayılı taşınmazın ... payı Pavli oğlu Kosti adına kayıtlı iken, Fatih 3. Asliye Hukuk Mahkemesinin ... Esas, ... sayılı kararı ile adı geçenin gaipliğine ve taşınmazın Hazine adına tesciline karar verildiğini ve ... tarihinde tescil edildiğini, taşınmazın aslının vakıf olduğunu ileri sürerek 5737 Sayılı Yasanın 17. Maddesine göre davalı Hazine adına olan tapu kaydının iptaliyle beraber vakfı adına tesciline karar verilmesini istemiştir. Davalı, davanın reddini savunmuştur. ... Davalı Hazine adına kayıtlı ... pay yönünden, 5737 sayılı Yasanın 17. maddesindeki koşulların gerçekleştiği saptanmak suretiyle tapunun iptali ile vakfı adına tesciline karar verilmiş olmasında bir isabetsizlik yoktur; davalı Hazinesinin temyiz itirazı yerinde değildir.... Hüküm onanarak karar verilmiştir...” E.T. 08.07.2020

B. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu

2828 sayılı yasanın amacı korunmaya, bakıma ya da yardıma ihtiyacı olan aile, çocuk, engelli, yaşlı ve diğer kimselere götürülen sosyal hizmetlere ve bu hizmetleri yürütmek üzere kurulan teşkilatın kuruluş, görev, yetki ve sorumlulukları ile faaliyet ve gelirlerine ait esas ve usulleri düzenlemektir. (SHK m.1)

Yasanın 28. maddesinde ise devletin mirasçılığına getirilen istisnalardan bir diğeri düzenlenmiştir. Yasa metni uyarınca; “Kuruma bağlı kuruluşlarda bakılmakta iken mirasçı bırakmaksızın ölen kimselerin mirası kuruma geçer. Kurum terekenin borcundan ancak, kendisine geçen mallar ölçüsünde sorumlu olur.”²¹⁹

Sosyal hizmetler kanunu kapsamındaki kurumlarda bakılmaktayken mirasçısız vefat eden bir mirasbırakanın terekesi üzerinde devletin hak sahipliği mümkün olmayacaktır. Burada devletin yerine Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tereke üzerinde hak sahibi olacaktır. Yasa uyarınca kurumun sorumluluğu da devletin sorumluluğuna benzerdir. Burada kurumun tereke borcundan sorumluluğu da kendisine geçen mallarla sınırlıdır. Terekenin pasifi aktifinden fazla olması durumunda kurumun fazla kısım için sorumluluğu yoktur.²²⁰

²¹⁹ Yasada adı geçen kurum, yasanın 3/g maddesine uyarınca Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Müdürlüğüdür.

²²⁰ SEROZAN, ENGİN s.205; ANTALYA, SAĞLAM s.143; SAĞLAM s.2495

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEVLETİN TEREKEDEN SORUMLULUĞUNUN TABİ OLDUĞU ESASLAR

I. DEVLETİN TEREKEDEN SORUMLULUĞU

Hukumumuzda, mirasbırakanın ölümüyle mirasçılarının mirası kendiliğinden bir bütün olarak kazanması sonucunu doğuran külli halefiyet ilkesi kabul edilmiştir. Söz konusu ilke yasanın 599. maddesinde ele alınmıştır. Buna göre; “Mirasçılar, murisin ölümüyle beraber mirası bir bütün olarak kanun gereği kazanırlar. Yasada belirtilen ayırık durumlar saklı kalmak kaydıyla mirasçılar, murisin aynı haklarını, alacaklarını, diğer malvarlığı haklarını, taşınır ve taşınmazlar üzerindeki zilyetliklerini doğrudan doğruya kazanırlar ve murisin borçlarından kişisel olarak sorumlu olurlar.” Söz konusu bu hüküm göz önüne alınırsa, külli halefiyet ilkesi yasal mirasçılar ve atanmış mirasçılar için geçerlidir.²²¹

A. Genel Olarak

Halefiyet ilkesi gereği mirasçılar mirası bir bütün olarak kazanırlar. Her bir mirasçı murisin ölümü veya ölüm yerine geçen olgunun gerçekleşmesiyle beraber, onun malvarlığında bulunan ve miras yoluyla geçmeye elverişli tüm hak ve borçlarını bir bütün olarak kazanır. Külli halefiyet gereği malvarlığı tek tek, ayrı ayrı birimlere ayrılmadan mirasçılara veya mirasçıya geçer. Burada artık mirasbırakanın ölümüyle beraber tereke malvarlığı tüm aktif ve pasif ile mirasçılara geçmiş olur.²²² Burada külli halefiyette tek sahip ve tek intikal olur.

²²¹ ÖZTRAK s.14; EREN, YÜCER AKTÜRK s.443,444; AKİPEK, AKINTÜRK, ATEŞ, s.247

²²² DURAL, ÖZ s.403; AYAN s.269; SEROZAN, ENGİN s.542; EREN, YÜCER AKTÜRK s.444

Devletin de mirasçı olduğu hâllerde ister tek başına ister başka mirasçılarla beraber mirasçı olsun, tek mirasçı varmışçasına hareket edilir.²²³

Halefiyet ilkesinin bir başka özelliği ise mirasçılarının, mirası kendiliğinden kanun gereğince kazanmalarıdır. Bu durumda mirasçılarının iradeleri aranmaksızın, mirasbırakanın ölüm anındaki malvarlığı değerleri aktif ve pasifiyle beraber mirasçılara geçer. Hatta burada mirasçılarının murisin ölümünden veya mirasçılık sıfatlarından haberleri olmasa dahi bu geçiş kendiliğinden gerçekleşir.²²⁴ Bir başka anlatımla, mirasın kazanılması için herhangi bir kabul beyanına gerek olmadığı gibi herhangi bir resmi makamın aracılık etmesine de lüzum yoktur. Sözün özü, mirasın kazanılması için ne istek ne de bilinç aranır. Devletin bu durumda mirası kazanması da kendiliğinden olur. Burada devlet kimliği altında, hazinenin mirasın geçmesi için iradesi aranmaz. Ölüm olayı gerçekleştiğinde devlet mirasçı olması halinde, haberi olmasa dahi miras geçmiş olmuştur.²²⁵

Mirasçılarının mirası doğrudan kazanması durumu da halefiyet ilkesinin gereğidir. Murisin aynı haklarını, alacak haklarını, diğer malvarlığı haklarını, taşınır ve taşınmazlar üzerindeki haklarını doğrudan doğruya mirasçı kazanır. Devletin buradaki mirası doğrudan doğruya kazanması murisin öldüğü andaki miras yoluyla geçmeye elverişli tüm hak ve borçlarını devre gerek olmaksızın geçişini ifade eder.²²⁶ Herhangi bir zilyetliğin devri, borcun nakli veya alacağın temlik söz konusu olmadan bir geçiş söz konusudur. Başka bir anlatımla, mirasbırakanın malvarlığı teslimsiz, tescilsiz ve temliksiz el değişerek gizli ve büyümlü olarak hak sahiplerine ulaşmaktadır. Bu yolda mallar salt kağıt üzerinde sahip değiştirir ve kimse de bunun ayırına varmaz.²²⁷ Burada mirasbırakanın ölümüyle yani mirasın açılmasıyla mirasın kazanılması arasında varsayımlı bir an

²²³ SEROZAN, ENGİN s.543; DURAL, ÖZ s.403

²²⁴ AYAN s.269; EREN, YÜCER AKTÜRK s.445

²²⁵ SEROZAN, ENGİN s.539; EREN, Lütfi, Tatbiki Miras Hukuku Külliyatı, Malatya-Bozkurt Matbaası, 1953, s.55

²²⁶ EREN, YÜCER AKTÜRK s.446

²²⁷ SEROZAN, ENGİN s.543

için bile tereke sahipsiz kalmamaktadır.²²⁸ Geçiş doğrudan gerçekleştiğinden terekenin sahipsiz kalma ihtimali olmamaktadır.

B. Devletin Sınırlı Sorumluluğu

Halefiyet ilkesi gereği, mirasçılarının tereke borçlarından kişisel sorumluluğu mevcuttur. Tabii ki burada devletin kişisel sorumluluğu gibi bir durumda olması söz konusu değildir. TMK m.641 ve m.681 de düzenlenen hükümlerde mirasçılarının tereke borçlarından sorumluluğu müteselsil ve kişisel olarak tüm malvarlıkları iledir.²²⁹ Muris öldüğünde gerisinde kalan mirasçılar aktif ve pasifiyle terekenin tamamına sahip olduklarında, pasifi fazla olması halinde kendi sorumlulukları nedeniyle bu pasifi kendi malvarlıklarıyla öderler. Burada devletin kişisel sorumluluğu olmayacağından zaten devlet pasiften de aktif kadar sorumlu olduğundan bu ilkede devletin kişisel sorumluluğu değerlendirilmez. Devlet terekedeki aktif ve pasifin denk olduğu veya aktifin fazla olduğu hallerde ve ayrıca kendisiyle beraber başka mirasçılarının olması halinde müteselsil sorumluluğu olabilir.²³⁰

Mirasçılarının tereke borçlarından müteselsil ve kişisel sorumlu olmaları hali tereke aktifleri üzerindeki elbirliği ile hak sahipliğinin istisnasıdır. Yasa koyucu burada tereke borçları yönünden elbirliği ile sorumluluğu kabul etmeyerek alacaklıları korumayı amaçlamıştır.²³¹

Görüldüğü gibi miras, çoğu zaman sanıldığı gibi hep nimet olarak düşünülmemelidir. Her zaman ayrıcalık sağlamaz ve zenginleştirmez. Miras dolayısıyla bir külfet de olabilir. Bir yüke katlanma olabilir. Kişiyi pekâlâ düpedüz yoksullaştırabilir.²³² Burada kişisel ve sınırsız bir sorumluluk olduğundan kişi

²²⁸ SEROZAN, ENGİN s.539; ULUSU KARATAŞ, Ayşe Elif, Türk Miras Hukukunda Mirasın Kazanılmasında Halefiyet Türleri ve Türk Milletlerarası Özel Hukukunda Yansımaları, İÜHFM, C.73, S.2, 2015, s.358

²²⁹ EREN, YÜCER AKTÜRK s.447

²³⁰ AYİTER s.29; HATEMİ s.44; SEROZAN, ENGİN s.207; EREN, YÜCER AKTÜRK s.39; ÇABRİ s.141

²³¹ EREN, YÜCER AKTÜRK s.447

²³² SEROZAN, ENGİN s.553

cebinden para harcayarak pasifin aşan kısmını tamamlamaktadır. Ancak konu devlet açısından böyle değildir. Mirasın devlete kalması halinde, miras devlete külfet olamamaktadır. Devlet, mirastan dolayı kendi sorumluluğuyla yoksullaşmayacak, mirastan kalan aktif kadar pasifi tamamlayacaktır.

Kısacası mirisin ölümünden sonra gerisinde bıraktığı yasal ve iradi mirasçılardan devletin konumu farklılık göstermektedir. TMK m.631 uyarınca da devletin sorumluluğunun sınırlı olduğu belirtilmiştir. TMK m.631'in başlığı "Mirasın devlete geçmesi hali" olarak kaleme alınmış ve yasanın birinci fıkrasına göre; "Mirasın devlete geçmesi halinde sulh mahkemesi, re'sen yukarıdaki usuller uyarınca terekenin resmî defterini düzenler." denilmektedir.²³³

Yasanın ikinci fıkrası ve yukarıda yaptığımız açıklamaların yasal dayanağı TMK m.631'dir. Söz konusu hükme göre devlet deftere yazılan borçlardan yalnızca miras yoluyla edindiği değerlerle sorumludur. Sonuç itibariyle devlet, diğer mirasçılardan farklı bir konumdadır ve mirisin terekesinde gerisinde bıraktığı aktif ve pasif malvarlığından tamamıyla, sınırsız sorumluluğu söz konusu değildir.²³⁴

Devletin yasal mirasçılık halinde sorumluluğu ile iradi mirasçı halinde sorumluluğu söz konusu olabilir. Yukarıdaki açıklamalarımız yasal ve iradi mirasçılık için aynı doğrultuda yapılmıştır. Ancak doktrinde bazı yazarlar, devletin iradi mirasçılığı konusunda yasal mirasçılıktan farkı görüşe sahiptirler. Bazı yazarlarca ortaya çıkan görüş ayrılıkları, devletin iradi mirasçılıkla mirasçı olduğu durumlarda diğer mirasçılar gibi sınırsız sorumluluğu mu olmalı yoksa

²³³ Resmî defter tutulması, mirası reddetmeye hakkı olan her mirasçı tarafından istenebilir. Mirasın reddedilmesi ve devlet ve mirasın ret kurumunun değerlendirilmesi için tezin ilerleyen sayfalarında "Devletin Mirası Reddi" başlığına bkz s.98; Resmî defter tutulması konusu için bkz. TMK m.619 vd.; Devlete geçen mirasın usulü dairesinde sulh hâkimi tarafından doğrudan doğruya tutulur. Bkz. **ÖZUĞUR** s.53

²³⁴ **AYİTER** s.29; **HATEMİ** s.44; **SEROZAN, ENGİN** s.207; **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.39; **ÇABRİ** s.141

TMK m.631/2'deki gibi sınırlı sorumlu mu olmalı gibi düşüncelerden kaynaklanan değerlendirmeler vardır.

Bir görüşe göre, devlet iradi mirasçı ise diğer mirasçılar gibi terekeden tamamıyla sınırsız ve müteselsilen sorumludur.²³⁵ Bu görüşteki yazarlarca, devletin mirası reddedebileceğini savunarak, terekenin defteri tutulduktan sonra eğer pasifler aktiflerden fazla ise devlet mirası reddedebilir görüşündeler. Pratik bir ifadeyle, devlet iradi mirasçı olunca terekeden sınırsız sorumlu olur ama pasif fazlaysa devlet mirası reddederek kendini koruyabilir düşüncesi vardır.

Bu düşünceye göre devletin diğer mirasçılar gibi sınırsız ve müteselsil sorumluluğunu varsayarsak borca batık bir mirasbırakan pekâlâ devleti iradi mirasçı göstererek vefat edebilir. Bu durum zaten devlete külfet hali olarak yorumlanır. Devlet bu gibi durumlarda tabir yerindeyse, cebinden para harcayarak hazineden tüketim yapamaz. Her borçlu mirasbırakan devleti iradi mirasçı yapıp borçları devlete yükleyerek alacaklıların faydasına bir işlem yapamaz. Böyle bir durum varken zaten devletin mirası reddederek bu durumdan kurtulması mümkün gibi bir değerlendirmeye katılmıyoruz. Borçlu bir tereke olması halinde devlet mirası reddedebilir görüşüne karşılık böyle bir ret kurumuna gerek kalmaksızın zaten diğer tarafta devletin pasiften aktif kadar sorumlu olması durumu mevcuttur. Bu eleştirimizin hareket noktası devletin mirası reddedemeyeceği görüşüne dayanmaktadır.²³⁶

Bizim de katıldığımız diğer bir görüşe göre ise, devlet yasal mirasçılıkta olduğu gibi sınırlı sorumludur.²³⁷ Bu yazarlar TMK m.631/2'nin hem yasal mirasçılık için kural olduğunu hem de iradi mirasçılık için kural olduğunu

²³⁵ Bu görüşteki yazarlar; **BERKİ**, Şakir, Türk Medeni Kanunu'nda Devletin Mirasçılığı, AÜHFD, Cilt XX, S. 1-4, 1963, s.133; **AYAN** s.91; **ÇABRİ** s.142

²³⁶ Devletin mirası reddedip reddedemeyeceğine ilişkin değerlendirmemiz için başlığa bkz. Tez s.98 "Devletin Mirası Reddi"

²³⁷ Bu görüşteki yazarlar; **İMRE** s.57; **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.39; **AYİTER, KILIÇOĞLU** s.69

düşünmektedirler. Bu görüşe göre, ölüme bağlı tasarrufla iradi mirasçı olarak atanan devlet, terekenin aktifıyla pasifinden sorumludur.

II. GAİPLİK KARARININ MİRASA ETKİSİ

Sağ olup olmadığı bilinmeyen kimsenin terekesi üzerinde hak sahipliği iddia eden kimseler mahkemeden gaiplik kararı talep eder. Sağ olup olmadığı bilinmeyen kimse için gaiplik kararı verildikten sonra bu kimsenin terekesi için miras hükümleri uygulanır. Gaiplik kararı alındıktan sonra TMK m.584 ve m.585 çerçevesindeki şartların sağlanmasıyla tereke hak sahiplerine verilir.

A. Gaiplik Kavramı

Gaiplik kişinin kayıp olduğu bir haldir. Yani kişinin ölmüş olması kadar yaşıyor olması da olanak içindedir. Kişi ortadan kaybolabilir veya kendisinden uzun süre haber alınmayabilir. Uzun süreden haber alınmama, bir kimsenin mektup yazmaması, e-mail göndermemesi, telefon etmemesi anlamında değildir. Ölü veya sağ olduğuna dair bir bilgi, bir haber alınmaması anlamındadır.²³⁸

Nitekim, TMK m.32'ye göre, ölüm tehlikesi içinde kaybolan ya da kendisinden uzun süre haber alınamayan bir kişinin ölümü hakkında kuvvetli olasılık varsa ve hakları bu ölüme bağlı olan kimselerin başvurusu üzerine mahkemece bu kimsenin gaipliğine karar verir.

Gaiplik ölümle bir tutulan bir kurumdur. Kesin olarak öldüğü söylenmeyen bir şahsın ölü sayılması gereksiz veya anlamsız olduğu akla gelebilir. Lakin ortadan kaybolan veya yaşayıp yaşamadığı bilinmeyen, kendisinden uzun süredir haber alınamayan kimsenin ölmüş olup olmadığını bilmekte bazı kişilerin çıkarları vardır. Bu kişilerin, kaybolan kimsenin ölümüne yönelik haklarının ve hukuksal durumlarının geleceğinin belli edilebilmesi için kaybolan şahıs hakkında ölüme

²³⁸ HATEMİ (Kişiler Hukuku) s.72, ZEVLİLER s.370; OĞUZMAN, SELİÇİ s.14

eşdeğer sonuçlar doğurabilecek bir karineye işlerlik kazandırmak üzere başvurma hakkı tanınmıştır.²³⁹

B. Gaibin Mirasına Sahip Olma Şartları

Gaiplik, mirasın açılması bakımından ölüm olayıyla benzer hukukî sonuçlar doğurmaktadır. Ancak mirasın kazanılması açısından farklı hükümler, şartlar belirtilmiştir. Bunun nedeni ise, gaipliğine karar verilen kişinin bir gün çıkıp gelme ihtimalidir. Bu ihtimalden dolayıdır ki gaiplik kararının alınması haricinde, hak sahiplerinin mirası kazanmaları açısından güvence göstermeleri gerekmekte, gaibin çıkıp gelme durumunda geri verme yükümleri ortaya çıkabilmektedir.²⁴⁰

1. Gaiplik Kararının Alınması

Gaiplik kararı, öldüğü tam olarak ispatlanamayan kayıp bir kişi hakkında verilir. Bu durumda, kayıp olan kişi aksi ispat oluncaya dek ölmüş sayılır. TMK m.35 uyarınca da ölüme bağlı haklar aynen gaibin ölümü ispatlanmış gibi kullanılır. Dolayısıyla burada miras ölümle açılır kuralının istisnası gaiplik halidir.²⁴¹ Buna göre, gaiplik kararı, gaipliğine karar verilen kişinin mirasının açılmasına neden olur. Ancak bununla birlikte mirasın ölüm ile açılmasına nazaran gaiplikle açılması arasında bazı özellikler vardır.²⁴²

²³⁹ ZEVKLİLER s.371; İNAN, ERTAŞ, ALBAŞ s.455

²⁴⁰ KOCAYUSUFPAŞAOĞLU s.561; OĞUZMAN, SELİÇİ s.14; EREN, YÜCER AKTÜRK s.404; DURAL, ÖZ s.388

²⁴¹ İŞGÜZAR, DEMİR, YILMAZ, s.19

²⁴² Bu kararlardan birisi, gaiplik kararının geçmişe etkili olarak hüküm ifade etmesinden kaynaklanmaktadır. TMK m. 35/2'ye göre; gaiplik kararı ölüm tehlikesinin gerçekleştiği ya da son haberin alındığı andan itibaren hüküm doğurur. Bundan dolayıdır ki gaiplik kararı alınan kişinin mirasının açıldığı an olarak, ölüm tehlikesi içinde kaybolma ihtimaline dayanılarak hükmolunan gaipliklerde ölüm gerçekleştiği an, uzun zamandan beri haber alınmama ihtimaline dayanılarak hükmolunan gaipliklerde ise son haberin alındığı an kabul edilecektir. Bu halde gaipliğine karar verilen bir kişiye kimlerin mirasçı olacağıın tespitinde bu tarihler esas alınacağı gibi miras payları, saklı paylar ve tasarruf nisabına esas alınacak tereke değerleri de bu tarihlere göre tespit edilecektir. İkinci bir diğer özellik ise teminat konusudur. Bu konu için çalışmamızın teminat konusu başlığı altınca açıklamalar yapılmıştır. Ayrıca bu iki özellik için daha detaylı açıklama için bkz. SEROZAN, ENGİN s.495; YÜCER AKTÜRK, İpek; Gaipliğin Miras Hukukundaki Yeri, Yargıtay Dergisi, C.45, S.3, 2018, s.633 vd.

Gaiplik olayı gerçek kişiliği sona erdiren nedenler arasında yer alır. Gaiplik konusu TMK m.32 vd. düzenlenmiştir. Yasanın ilgili hükmü uyarınca, ölüm tehlikesi içinde kaybolan ve kendinden uzun zamandır haber alınamayan bir kişinin ölümü hakkında kuvvetli olasılık varsa, hakları ölüme bağlı olan kimselerin başvurusuyla mahkemece kişinin gaipliğine karar verebilir. (TMK m.32/1) Yasanın bir sonraki maddesinde de gaiplik konusunda yargılama usulü hakkında açıklama yapılarak şu bilgilere yer verilmiştir: Gaiplik kararının istenebilmesi için, ölüm tehlikesinin üzerinden en az bir yıl geçmiş olması gerekir ya da en son haber alınan tarihin üzerinden en az beş yıl geçmiş olması gerekir. (TMK m.33/1) Bu maddeden anlaşıldığı üzere de gaipliğe sebep olan olayın yanı sıra ayrıca m.33/1’de ki sürelerle de uyulması gerekir.

Gaipliğin hukuken kişiliği sonra erdirebilmesi için bu olguların gerçekleşmesi yanında kanunda öngörülen sürelerin geçmesi ve yetkili kişilerin başvurusu ile mahkemenin gaiplik kararı vermesi gerekir.²⁴³

Hakkında gaiplik kararı verilen kişi TMK m.35 uyarınca tıpkı ölmüş bir kişi gibi mirasbırakan sıfatı kazanır. Bunun sonucunda hakkında gaiplik kararı verilen kişinin mirası açılır. Gaibin terekesi bir bütün halinde mirasçılara geçer. Bu geçiş, terekedeki tüm aktif ve pasif malvarlığını kapsar.²⁴⁴

²⁴³ Gaiplik kararı talep edilen mahkeme, TMK m.33/2, TMK m.33/3 kapsamında, gaiplik kararı verilecek kişi hakkında bilgisi bulunanların bilgilerinden yararlanmak için iki kez ilan verir. Bu iki ilan arası en az altı aylık süre olmalıdır. İlanların yapılmasından sonra gaipliğine karar verilecek kişinin ölü veya sağ olduğuna yönelik hiç ya da hiçbir yeterli bilgi elde edilemezse, mahkeme bu kişi hakkında gaiplik kararı verir. İşte bu kararlar beraber gaiplik kişiliğinin sona ermesine yönelik hukukî sonuçlarını doğurur. Ama gaiplik kararının hukukî sonuçları geçmişe etkilidir. TMK m.35/2 uyarınca; ‘‘Gaiplik kararı ölüm tehlikesinin gerçekleştiği veya son haberin alındığı günden başlayarak hüküm doğurur.’’ O halde, gaipliğin kişiliğinin sona ermesi özellikle de miras hukukuna yönelik etkisi mahkemenin verdiği gaiplik kararı ile hükümlerini doğurmakta, ancak bu etki kararın verildiği tarih değil gaipliğe neden olan olguların gerçekleştiği ana kadar geriye yürümektedir. Daha detaylı bilgi için bkz. **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.404; **AYAN** s.244-246; **ŞAHİN**, Eda, Gaipliğin Miras Hukuku Bakımından Hüküm ve Sonuçları, TBBD, 144, 2019, s.254

²⁴⁴ **OGUZMAN, SELİÇİ** s.18; **AYAN** s.247; Mirasın açılması ve belirlenmesinde TMK m.35/2’ ye göre gaiplik için kararın verildiği an değil de, ölüm tehlikesinin gerçekleştiği ya da kişiden en son haber alınan gün esas alınır. Gaiplik kararı verilen kimsenin vefat ettiği daha sonra anlaşılırsa, tespit edilirse, mirasın açılmasında TMK m.35/2’ de öngörülen an değil, ölüm tarihi esas alınmalıdır. Detaylı bilgi için bkz. **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.404

2. Güvence Gösterilmesi

TMK m. 584'e göre, hakkında gaiplik kararı verilmiş bir kişinin mirasçıları ya da mirasında hak sahibi olan kimseler, tereke malları kendilerine teslim edilmeden evvel bu malları ileride ortaya çıkabilecek üstün hak sahiplerine ya da gaibin kendisine geri vereceklerine ilişkin güvence göstermek zorundadırlar.²⁴⁵

Ölümün aksine gaiplik konusunda gaip kimsenin yaşıyor olma ihtimali vardır. Öte yandan üstün hakka sahip olan başka bir kişinin de çıkıp gelmesi muhtemeldir. Bundan dolayı yasa koyucu gaibe mirasçı olacak kişilerin güvence göstermelerini istemiştir.²⁴⁶ Güvence gösterme zorunluluğunu yerine getirmeyen mirasçı veya vasiyet alacaklısına tereke malları teslim edilemez. Bu gibi durumlarda yasanın m.523/3 hükmü uygulama alanı bularak mirasın resmen yönetilmesine karar verilir.²⁴⁷ TMK m.584/2'de de güvence gösterme süreleri düzenlenmiştir. Güvence, ölüm tehlikesi içinde kaybolma durumunda beş yıl, uzun zamandan beri haber alınamama durumunda on beş yıl, her halde en çok gaibin yüz yaşına varmasına kadar geçecek süre için gösterilir.²⁴⁸ (TMK m.584/2) Diğer fıkrada ise sürenin nasıl başlayacağı düzenlenmiştir. Beş yıl tereke mallarının tesliminden; on beş yıl son haber tarihinden başlayarak hesaplanır. (TMK m.584/3)²⁴⁹

²⁴⁵ OĞUZMAN, SELİÇİ s.18; HATEMİ (Kişiler Hukuku) s.72; SEROZAN, ENGİN s.495; İNAN, ERTAŞ, ALBAŞ s.456

²⁴⁶ AYİTER s.140; AYAN s.247; Güvence ve teminat bahsi için bkz. SEROZAN, ENGİN s.495

²⁴⁷ Yargıtay 2. HD. E. 2002/2678, K. 2002/4148, T. 22.02.2002, (legalbank.net), ‘... Bir kimse hakkında gaipliğe hükmedilmiş ise mirasçısı kendilerine müreccah olan hak sahiplerine iade edeceklerine dair güvence göstermeye mecbur ... olarak tereke malına vaziyet edebilir gaip mirasçı hakkında gaiplik kararı alınmazsa resmi idare MK m.530 uyarınca Hazinesinin başvurusuna dek devam eder. O halde Hazinesinin başvurusu üzerine gaipliğe ve tereke malının hazineye intikaline karar verilir. Güvence alma ve resmen idareye son verme ve bu konunun şartlarını değerlendirme görevi MK m.531 vd. maddeleri uyarınca ihtiyati tedbirleri alan ilgili hakime aittir...’ E.T 10.01.2020

²⁴⁸ EREN, YÜCER AKTÜRK s.406

²⁴⁹ Yasa koyucu, bu hükümler ile güvence gösterme zorunluluğunun başlangıcı ve devamına ilişkin süreleri, gaipliğin nedenine göre farklı tayin etmiştir. Uzun zamandan beri haber alınamayan kişiye nazaran, ölüm tehlikesi içinde kaybolan gaibin çıkıp gelme ihtimali daha düşük ihtimal olduğundan, güvence süresi de daha kısa olarak belirlenmiştir. Oysa uzun zamandan beri haber alınamayan gaip, yine uzun bir süre sonra çıkıp gelebilir. Çünkü ölüm tehlikesi içinde kaybolmadığından sağ olma ihtimali ve bir gün çıkıp gelme ihtimali yüksektir. Detaylı bilgi için Bkz. EREN, YÜCER AKTÜRK s.406

Terekeyi elinde bulunduracak kişilerin göstereceği güvencenin türünü ve miktarını somut olaya göre hâkim belirler. Bu nedenle, güvence türü bakımından bir tahdit bulunmamaktadır. Kefalet, banka teminat mektubu, ipotek rehin gibi aynı veya şahsi güvence niteliği olabilir. Önemli olan konu, gösterilecek güvencenin gaibin veya üstün hak sahiplerinin bir gün ortaya çıkması halinde tereke mallarının onlara gereken şekilde iadesini sağlayacak miktar ve nitelikte olmasıdır.²⁵⁰

TMK m.584'te öngörülen süreler dolunca, verilmiş olan teminatlar terekeyi elinde bulunduranlara iade edilir. Bundan başka gaibin öldüğü kesin olarak tespit edilirse güvenceler de artık serbest kalır. Bu aşamadan sonra artık güvence göstermeden tereke mallarını ellerinde bulundurma imkanını elde ederler. Ama bununla beraber ne kadar süre geçerse geçsin, gaibin ortaya çıkıp gelmesi halinde, ellerinde bulunan tereke mallarını ona iade etme borçları her zaman devam edecektir.²⁵¹

Ölüme bağlı tasarruf yoluyla, güvence gösterme zorunluluğu da bertaraf edilememektedir. Güvence gösterme zorunluluğu gaibin terekesini elinde bulunduracak herkes için geçerlidir. Bu nedenle yasal mirasçılar, iradi mirasçılar veya vasiyet alacaklıları için güvence gösterme meselesi zorunludur.²⁵² Bu zorunluluğun istisnası şüphesiz devletin mirasçı olduğu hallerdir. Devletin bu gaiplik meselesiyle mirasçı olduğu hallerde güvence gösterme zorunluluğundan bahsedilemez. Bu konuya ilişkin açıklamaya aşağıda devletin gaiplik kararı talebinin hüküm ve sonuçları konusunda değineceğiz.

3. Geri Verme

TMK m.585 uyarınca geri verme yükümlülüğü düzenlenmiştir. İlgili hüküm uyarınca, gaibin ortaya çıkması halinde veya üstün hak sahibi olduklarını ileri

²⁵⁰ GÖNENSAY, BİRSEN s.189; EREN, YÜCER AKTÜRK s.406; AYAN s.247; İMRE, ERMAN s.316

²⁵¹ DURAL, ÖZ s.388; EREN, YÜCER AKTÜRK s.407; İNAN, ERTAŞ, ALBAŞ s.456

²⁵² EREN, YÜCER AKTÜRK s.405

sürenler bu sıfatlarını ispat etmeleri halinde, tereke mallarını teslim almış olanlar, bunları zilyetlik kuralları gereğince geri vermekle yükümlü olurlar. Yasa koyucu, gaibin ve üstün hak sahiplerinin haklarını esas alarak anılan hükümlerle korumaktadır.

Hakkında gaiplik kararı verilen kişi bir gün ortaya çıkarsa, bizzat kendisi veya menfaati olanlar, gaiplik kararının hükümsüzlüğünün tespitini talep edebilirler ve bu tespitle beraber TMK m.585'e göre tereke mallarının iadesini isteyebilirler. Bu halde de artık mirasın geçişi geçersiz hale gelmiş olacaktır.²⁵³

Dolayısıyla TMK m.585 uygulama alanı bulduğunda tereke mallarını elinde bulunduran kişiler, onların geçici zilyedidir. Tereke mallarını elinde bulunduran kişilerin o mallar üzerinde hak sahibi olup olmadıklarına ilişkin farklı görüşler vardır.²⁵⁴

Bir başka açıdan gaibin tereke mallarının halihazırdaki hak sahiplerine tesliminden sonra, üstün hak sahipleri ortaya çıkarak bu sıfatlarını da ispat edebilirler. Bu gibi hallerde de bu üstün hak sahipleri tereke mallarını elinde bulunduran kişilere karşı iade talebinde bulunabilirler.²⁵⁵

Gaiplik kararı verildikten sonra gaibin öldüğünün kesin olarak tespiti halinde de TMK m.584 uygulama alanı bulur. Mirasçılık sıfatı ölüm tarihine göre

²⁵³ANTALYA, SAĞLAM s.285; AYAN s.248; EREN, YÜCER AKTÜRK s.407; İNAN, ERTAŞ, ALBAŞ s.457

²⁵⁴ İMRE, ERMAN görüşüne göre; TMK m.585 uyarınca, geri verme yükümlülüğü dikkate alınır, tereke mallarını elinde bulunduranların hak sahipliği bozucu şarta bağlıdır. Gaip ne zaman dönerse geri verme yükümlülüğü nedeniyle hak sahipliği düşer ve bozucu şarta bağlı kazanımlar iade edilir. EREN, YÜCER AKTÜRK görüşüne göre; gaiplik kararına dayalı olarak tereke mallarını elinde bulunduranlar aslında mirasçı ve malik sıfatına sahip olamaz. Bunların zilyetliği söz konusudur ve bu da geçici niteliktedir. Bununla beraber, gaibin bir gün çıkıp gelme ihtimaline göre veya başka bir üstün hak sahibinin çıkıp gelmesi halinde geri verme yükümlülükleri vardır. Bunun sonucunda da zilyet oldukları tereke mallarından sorumludurlar. Tereke malları kaybedilebilirse, yok olabilirse burada sorumlulukları gündeme gelir. Gaibin ölü veya sağ olduğu kesin olarak bilinmemesi halinde tereke mallarını elinde bulunduranların geri verme yükümlülüğü dinamik haldedir. Bu sebeple de, gaiplik halinde tereke mallarını ellerinde bulunduran kişilerin onlar üzerinde mülkiyet hakkı sahibi olduğu kabul edilemez. Nitekim mülkiyet hakkı, hak sahibine en geniş yetkiler veren aynı haklardandır. Ama TMK m.585'te belirtilen husus, gaibin veya üstün hak sahibinin ortaya çıkması halinde geri verme yükümlülüğünü zilyetlik kurallarına göre değerlendirmektedir.

²⁵⁵ EREN, YÜCER AKTÜRK s.407

belirleneceğinden, üstün hak sahipleri tereke mallarını elinde bulunduranlardan bunların kendisine iadesini talep edebilir. ²⁵⁶

Yasa koyucu gaibin ortaya çıkması halinde, tereke mallarını ellerinde bulunduranlara karşı iade talebini herhangi bir süreye tabi tutmamıştır. Gaip ne zaman ortaya çıkarsa her zaman iade talebi ileri sürülebilir.²⁵⁷ Geri verme yükümlüğünün kapsamı ise zilyetlik kurallarına göre belirlenir. Burada da TMK m.993-995 uyarınca geri verme yükümlülüğünde zilyedin sorumluluğu onun iyiniyetli veya kötü niyetli olmasına göre değerlendirilir.²⁵⁸

Tereke mallarını ellerinde bulunduranların sonradan ortaya çıkan üstün hak sahiplerine karşı da geri verme yükümlülükleri vardır. Üstün hak sahiplerinin iade talepleri ise, sonradan ortaya çıkan gaipten farklı, miras sebebiyle istihkak davasına dayanır. Burada mirasın açılması ve kazanılmasında hükümsüzlük söz konusu değildir. Ama gaiplik kararının ardından tereke mallarını teslim alanlar, üstün hak sahiplerinin ortaya çıkmasından ötürü haksız zilyet olmuşlardır.²⁵⁹

Devletin gaip bir kimsenin tereke malları üzerinde hak sahibi olmasıyla beraber TMK m.585 çerçevesinde geri verme yükümlülüğü de diğer mirasçılar gibidir. Yukarıda ifade ettiğimiz üzere gaibin veya başka bir üstün hak sahibinin çıkıp gelmesi ihtimalinde artık devlet elinde bulunan terekeyi iade etmekle yükümlü olacaktır. Böyle bir durumda devlet tereke mallarını elinde bulundurduğu süre için geçici zilyet konumunda olmuştur. Devlet, iade talebinde bulunulmasıyla beraber zilyetlik kuralları uyarınca elinde bulunan terekeyi iade eder.

²⁵⁶ **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.407

²⁵⁷ **Yargıtay 1. HD. E. 2014/2961, K. 2015/1888, T. 11.02.2015, (legalbank.net), ‘‘... Belirtilmelidir ki, taşınmazın aynıyla ilgili ketmi verese olgusu sebebiyle açılan davalar herhangi bir zamanaşımı veya hak düşürücü süreye tabi olmaz. Bundan dolayıdır ki; davacının miras payı oranında davanın kabulüne hüküm kurulması gerekirken, yanılığlı değerlendirme ve kanuni olmayan gerekçe ile yazılı olduğu üzere karar verilmesi doğru görülmemiştir...’’ E.T. 22.12.2019**

²⁵⁸ İyiniyetli ve kötünüyetli zilyetlerin sorumluluğu için bkz; **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.409; **S. HELVACI** s.42

²⁵⁹ **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.410

C. Devletin Gaiplik Kararı Talebi

Kanun koyucu, hakkında gaiplik kararı alınmasını talep edecek kimsenin bulunmaması halinde hazineye bu kişi hakkında gaiplik kararı verilmesini isteme hakkı tanımaktadır. TMK m.588 uyarınca; ‘‘Sağ olup olmadığı bilinmeyen bir kimsenin malvarlığı ya da ona düşen miras payı on yıl resmen yönetilirse veya malvarlığı bu şekilde yönetilenin yüz yaşını dolduracağı süre geçerse, hazinenin istemi üzerine o kimsenin gaipliğine karar verilir.’’ Gaiplikle beraber kişi hukuken ölmüş sayılır ve miras yasal veya iradi mirasçılara (Üstün hak sahibi mirasçılara) yoksa devlete kalacaktır.²⁶⁰

TMK m.588 ve m.586’ya göre devletin gaiplik talebinde bulunması için üç tane şart olduğunu görüyoruz. Bu üç şarttan birinin mevcut olması halinde devlet gaiplik talebinde bulunabilir.²⁶¹

1. Sağ Olup Olmadığı Bilinmeyen Mirasçının Miras Payının Resmen Yönetilmesi

Devletin gaiplik talebinde bulunmasına imkân sağlayan hallerden ilki, sağ olup olmadığı bilinmeyen mirasçının mirasının Türk Medeni Kanunu m.586/1’e göre resmen yönetilmesidir.²⁶² Mirasbırakan öldüğünde bazı mirasçılarının bulunmaması mümkündür. Ortada bulunmayan kişinin öldüğü belli değilse veya gaiplik kararı da yoksa bu kişinin mirasçılık sıfatını kazandığı varsayılır. Dolayısıyla bu durumda olan kişinin menfaatlerini korumak üzere mirası resmen yönetilir. Resmen yönetim demek aslında, ortada olmayan kişinin mirasının, gaiplik kararı alınıncaya dek ya da miras pay edilinceye dek sulh mahkemesince

²⁶⁰ ANTALYA, SAĞLAM s.386; ÇABRİ, Sezer, Sağ Olup Olmadığı Bilinmeyen Kişinin Mirasının Devlete Kalması, Yargıtay Kararları Işığında Güncel Medeni Hukuk Problemleri Sempozyum Bildirileri, On İki Levha,2019, İstanbul, s.422; ÖZTAN s.358; ŞAHİN, Eda s.265

²⁶¹ ÇABRİ (makale) s.422

²⁶² TMK m.586/1, Kişinin ölümü üzerine bilinmeyen mirasçılarının miras payının resmen yönetilmesi ile ilgili hükümdür.

atanan kişi tarafından idare edilmesi demektir. Sulh hâkimi süreci bizzat yöneteceği gibi bir başkasını da resmen yönetim konusunda görevlendirebilir.²⁶³

TMK m.586’da belirtilen mirasçının payının yönetimi m.588/1’de belirtilen konu ile ilişkilidir. İlgili maddedeki hüküm şöyledir: ‘‘Sağ olup olmadığı bilinmeyen kimsenin ... miras payı on yıl resmen yönetilirse ... hazinenin istemi üzerine o kimsenin gaipliğine karar verilir.’’ (TMK m.588/1) Dolayısıyla sağ olup olmadığı bilinmeyen kimsenin miras payı on yıl resmen yönetilirse hazine gaiplik talebinde bulunabilir. Başka bir anlatımla, miras payı on yıl resmen yönetilmeden hazine gaiplik kararı talebinde bulunamaz.

Mirasçının ortaya çıkması halinde veya gaiplik kararı alınmasıyla resmen yönetim sona erer. Hak sahibi ortaya çıkarsa malvarlığı işin gereği ona ait olur. Mahkeme tarafından gaipliğe karar verilirse artık tereke mirasçılara, en son da devlete kalacaktır.²⁶⁴

2. Sağ Olup Olmadığı Bilinmeyen Kimsenin Malvarlığının Yönetimi

Devletin gaiplik kararı talep etmesine imkân sağlayan bir diğer durum ise, TMK m.588 uyarınca sağ olup olmadığı bilinmeyen mirasbırakanın terekesinin resmen yönetilmesidir.

TMK m.586’da bir kişinin ölümü üzerine onun mirasçılarının payının resmen yönetilmesi düzenlenmiş; TMK m.588’de ise sağ olup olmadığı bilinmeyen bir kimsenin malvarlığının yönetilmesi ele alınmıştır. Ancak sağ olup olmadığı bilinmeyen kişinin malvarlığının nasıl yönetileceğine ilişkin TMK’ de hüküm yoktur. Yargıtay kararlarını da göz önüne aldığımızda, TMK m.588’deki resmen yönetimden, TMK m.427/1’deki yönetim kayyımı kastedilmektedir.

²⁶³ DURAL, ÖZ s.395; İNAN, ERTAŞ, ALBAŞ s.458; SEROZAN, ENGİN s.498; ÇABRİ (makale) s.423; ŞAHİN, Eda, s.265

²⁶⁴ ÇABRİ (makale) s.413

Dolayısıyla TMK m.427/1'e göre bir kimsenin malvarlığı on yıl resmen yönetilirse hazine o kişinin gaipliğine karar verilmesini isteyebilir. Nitekim bu süre TMK m.588/1'de de on yıl olarak belirtilmiştir. Mirasbırakanın malvarlığı on yıl resmen yönetilmeden hazine gaiplik kararı talebinde bulunmaz.²⁶⁵

3. Sağ Olup Olmadığı Bilinmeyen Kimsenin Yüz Yaşını Doldurması

Hazinenin gaiplik kararı talep etmesine olanak sağlayan üçüncü hal ise, sağ olup olmadığı bilinmeyen kimsenin yüz yaşını doldurmuş olmasıdır. (TMK m.588/1)²⁶⁶ Kişi bu durumdaysa artık kendisinin malvarlığının veya miras hissesinin on yıl resmen yönetilmesine ihtiyaç yoktur. Bu durumda artık hazine doğrudan gaiplik kararı verilmesini talep edebilir.²⁶⁷

Yasa koyucunun resmen yönetim için yüz yaş sınırı belirlemesindeki amaç, hayatın olağan akışına göre bir kimsenin en fazla yüz yaşayabileceği, ortada olmayan ve yüz yaşını dolduran kişinin büyük ihtimalle ölmüş olacağını dikkate almasıdır.²⁶⁸

Kişi eğer yüz yaşını doldurmamışsa kendisinin malvarlığının ya da ona düşen miras payının on yıl resmen yönetilmesi gerekecektir. Kişinin yüz yaşını geçtiği durumda kendisinin malvarlığı ya da ona düşen miras payı on yıl resmen

²⁶⁵ SEROZAN, ENGİN s.495; EREN, YÜCER AKTÜRK s.416; İNAN, ERTAŞ, ALBAŞ s.455; ÇABRİ (makale) s.424; Yargıtay 2. HD. E. 2010/5599, K. 2010/8918, K.T. 04.05.2010 (legalbank.net) “...Kendisine kayyım atanan ... Payının ... zamanından beri kayyım tarafından idare edildiği toplanan deliller ve getirilen kayyımlık dosyasından anlaşılmıştır. Mahkeme tarafından gerekli ilanlar da yapılmış ve herhangi bir hak sahibi ortaya çıkmamıştır. Açıklanan bu sebeplerle davacı hazinenin TMK m.588'e göre gaiplik isteğinin kabulüne karar verilmesi gerektiğinden, yazılı şekilde hüküm kurulması doğru değildir...” E.T. 25.02.2020

²⁶⁶ ÇABRİ (makale) s.425, Yargıtay 2. HD. E. 2002/80, K. 2002/787, K.T. 29.01.2002, (legalbank.net), “...bilirkişi incelemesiyle anlaşılan söz konusu kimse ... yılında vardır ve sağdır. Fakat nüfus kaydının olmaması ya da bulunamaması MK m. 31 ve m.530 uyarınca gaipliğinin hüküm altına alınmasını engellemez. Yılından itibaren yüz yılı aşkın zamanda geçmiştir. Şu durumda istek etrafında karar verilmesi gereklidir...Dava konusu pay ... tarih ve ... numaralı kayıtlı ... adına hakkı karar yoluyla tescil edildiği tapu sicili üzerinde yapılan bilirkişi incelemesinden anlaşılmaktadır...Şu durumda istek çerçevesinde karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçelerle davanın reddi doğru değildir...” E.T. 25.02.2020

²⁶⁷ SEROZAN, ENGİN s.495; ÇABRİ (makale) s.424

²⁶⁸ ÇABRİ (makale) s.425

yönetilmeden, hazine doğrudan gaiplik kararı talep edilebilir.²⁶⁹ Örnek olarak, kişi yüz bir yaşında olduğu zaman hazine doğrudan gaiplik kararı talep edebilecektir.

D. Devletin Gaiplik Kararı Talebinin Hüküm ve Sonuçları

TMK m.588/2' ye göre, gaiplik kararı verilebilmesi için gerekli ilan süresinde herhangi bir hak sahibi ortaya çıkmazsa, aksine hüküm bulunmadıkça, gaibin mirası hazineye geçer. Bu hükme göre hazinenin gaiplik kararı alınması talebi halinde de TMK m.33 etrafında gerekli ilanlar yapılır.²⁷⁰ Bu ilanlar sonucunda gaibin sağ olduğuna ilişkin bir bilgiye ulaşılamaz ve hiçbir hak sahibi de ortaya çıkmaz ise, devlet gaibin yasal mirasçısı olur.²⁷¹

Gaiplik kararının verilmesiyle sağ olup olmadığı bilinmeyen kişi hukuken artık ölmüş varsayılır. Nitekim gaiplik kararı verilmeden devlet mirasın teslimini isteyemez, malvarlığının veya mirasın on yıldan uzun süre resmen yönetilmesi

²⁶⁹ ÇABRİ (Makale) s.423

²⁷⁰ Yargıtay 1. HD. E. 2015/18604, K. 2016/185, T. 12.01.2016, (legalbank.net), "...eldeki dava Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 588. m. uyarınca " -Sağ olup olmadığı bilinmeyen bir kimsenin malvarlığı veya ona düşen miras payı on yıl resmen yönetilirse ya da malvarlığı böyle yönetilenin yüz yaşını dolduracağı süre geçerse, Hazinenin istemi üzerine o kimsenin gaipliğine karar verilir. -Gaiplik kararı verilebilmesi için gerekli ilan süresinde hiçbir hak sahibi ortaya çıkmazsa, aksine hüküm bulunmadıkça, gaibin mirası Devlete geçer. -Devlet, gaibe veya üstün hak sahiplerine karşı, aynen gaibin mirasını teslim alanlar gibi geri vermekle yükümlüdür." Düzenlemesine yer verilmiş ve aynı Kanunun 33/2, 3.maddesi hükmünde de; "-Mahkeme gaipliğine karar verilecek kişi hakkında bilgisi bulunan kimseleri, belirli bir sürede bilgi vermeleri için usulüne göre yapılan ilanla çağırır. -Bu süre, ilk ilanın yapıldığı gündünden başlayarak en az altı aydır." Hükümü öngörülmüştür. Bu netice ile, yukarıda vurgulanan düzenlenmeler gözetildiğinde; bir kişi hakkında gaiplik kararının verilebilmesi için, diğer koşulların yanı sıra ilk ilan tarihinden itibaren altı aylık zamanın dolmuş olması da gerekir. İlgili olayda, ilk ilan süresinden sonra altı aylık süre geçmeden mahkeme tarafından hüküm verilmesi yerinde değildir. Ayrıca, davada kanuni ... Kayyım'a yargılama masrafı ve vekalet ücreti yüklenmesi de isabetsizdir ... " E.T 21.01.2020

²⁷¹ SEROZAN, ENGİN s.498; AYAN s.250; EREN, YÜCER AKTÜRK s.416, Yargıtay 1. HD. E. 2013/4537, K. 2013/7024, T. 01.05.2013, (legalbank.net), "...eldeki dava Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 588. Maddesine dayalı olarak gaiplik ile tapu iptali ve tescil isteklerine yöneliktir. Mahkeme tarafından çekışmeli taşınmazın on yılı aşkın süredir kayyım tarafından yönetildiği gerekçesiyle tapunun iptali ve tesciline yönelik hüküm kurulmuştur. karar verilmiştir. Tmk m.588 hükmü göz önüne alındığında ilgili düzenleme sebebiyle, tapu iptal ve tescil kararı için en az on yıl kayyımca yönetim sabit olmalı ve ayrıca, gaiplik yönünden de araştırma yapılması gereklidir. Durum böyle olunca, gaiplik tarafından lüzumlu araştırma ve ilanların yapılarak ve ondan sonra bir karar verilerek hareket edilmesi yerine, yazılı şekilde hüküm kurulması yerinde değildir. ... davada gaiplik talebi de bulunduğu halde bu konuda olumlu veya olumsuz bir kararın çıkmaması da uygun değildir. Davacı Hazinenin temyiz itirazı açıklanan nedenlerden ötürü yerindedir ... " E.T. 21.02.2020

veyahut kişinin yüz yaşını doldurmuş olması sonucu değiştirmez. Dolayısıyla mirasçılık sıfatını belirleyecek olan kişinin ölmüş sayılmasıdır.

Devlet son yasal mirasçı sıfatıyla gaip bir kimsenin terekesi üzerinde pekâlâ hak sahibi olabilir. Bu gibi durumda mirasbırakanın gerisinde zümre mirasçıları, eşi, evlatlığı yok demektir. Gaip olan kimsenin terekesi üzerinde devletin yasal mirasçı sıfatıyla hak sahipliği doğduktan sonra devletin terekeyi kazanması için bir güvence gösterme durumu olmayacaktır. Devlet zaten sürekli bir tüzel kişiliğe sahip bir varlıktır. Nitekim, Gönensay- Birsen bu durumu şöyle açıklamaktadır: “Devletin mali itibarı, bu malların icabı halinde iadesi için kâfi bir teminattır.” Bu netice ile devletin teminat göstermeye lüzumu yoktur.²⁷²

Devletin güvence göstererek terekeye sahip olma ihtimalini düşünürsek devlete külfet olacak güvenceler de mümkün olabilir. Zaten devletin yasal mirasçılığında mirasbırakanın aktif ve pasif malvarlığından bile sınırlı sorumluluğu göz önüne alınırsa, devletin mirasbırakanın malvarlığının aktifi kadar pasifinden sorumlu olduğu hatırlanmalıdır. Gaibin terekesi üzerinde de hak sahibi olması ihtimalinde de yine cebinden para harcayarak, güvence göstererek tereke üzerinde hak sahibi olmasının uygun olmayacağı görüşündeyiz.

Gaiplik kararı verildikten sonra miras doğrudan devlete kalmaz. Gerekli ilan sürelerinde de hiçbir hak sahibi ortaya çıkmamalı veya ölüme bağlı tasarruf bulunmamalıdır ki, miras devlete kalsın. Devlet gaiplik kararı verdikten sonra ayrıca mirasın TMK m.501 gereği devlete kaldığına da karar vermesi gerekir. Mahkemenin verdiği karar açıklayıcı niteliktedir. Yine bu karar mirasçılık belgesi mahiyetinde olmalıdır. Devlet bu kararlarla terekeye konu mal veya hakların devrini isteyebilir.²⁷³

Gaip kimse veya başka bir üstün hak sahibi ortaya çıkınca artık devletin iade yükümlülüğü ortaya çıkacaktır. TMK m.588/3’ e göre devlet, gaip kimseye ya da

²⁷² GÖNENSAY, BİRSEN s.189

²⁷³ ÇABRİ (makale) s.440

üstün hak sahiplerine karşı aynen gaibin mirasını teslim alanlar gibi geri vermekle yükümlüdür. Devletin geri vermesi zilyetlik kurallarına göre TMK m.585 çerçevesinde gerçekleşir. Devletten başka başka bir üstün hak sahibinin ortaya çıkması halinde, devleti malları iade etmezse istihkak davasına muhatap olabilir.²⁷⁴ Bu konuya ilişkin detaylı bilgiyi devletin mirası kaybetmesi ve istihkak davası konusunda ele alacağız.

Gaiplik kararının alınması konusunda yetkili mahkeme kişinin son yerleşim yeri mahkemesidir. (TMK m.32/2) Hazine, kişinin son yerleşim yeri mahkemesinde dava açarak gaiplik isteminde bulunmalıdır. Ancak hazinenin hangi mahkemede dava açacağına yönelik bir hüküm bulunmamaktadır. HMK m.382'ye göre gaiplik kararı çekişmesiz yargı işidir ve sulh hukukta görülmelidir. Ancak Yargıtay davanın çekişmeli olduğunu, sağ olup olmadığı bilinmeyen kişinin malvarlığını yöneten kişiye karşı açılması gerektiğini kabul etmektedir. Dolayısıyla dava asliye hukuk mahkemesinde görülmelidir.²⁷⁵

²⁷⁴ KOCAYUSUPFAŞAOĞLU s.564; DURAL, ÖZ s.391; ÇABRİ (makale) s.441

²⁷⁵ ÇABRİ (makale) s.428, YHGK, E. 2013/1-2096, K. 2015,1304, K.T. 06.05.2015, (legalbank.net), “...Görüldüğü gibi davacı Hazinenin vekili, HMK m.382'ye göre çekişmesiz yargı işi olan gaiplik talebinin yanı sıra, gaibin terekesinin de hazineye devri için istemde bulunulmuştur. Ve bu istek TMK m.588 çerçevesinde kalır. Mevcut durumda davacının isteminin HMK m.2 çerçevesinde değerlendirildiğinin kabulü sebebiyle de davada görevli mahkeme Asliye Hukuk Mahkemesi'dir” E.T. 20.02.2020; Yargıtay 1. HD. E.2017/1391, K. 2017/1546, K.T. 30.03.2017, (legalbank.net), “... “...eldeki dava TMK m.588'e dayalı olarak gaiplik ile tapu iptali ve tescil isteklerine yöneliktir ve dava hasımsız açılmıştır. Mahkeme tarafından, eldeki dava gaiplik davası olarak değerlendirilmiş ve davanın çekişmesiz yargıya tabi olduğu belirtilerek sulh hukuk mahkemesine görevsizlik kararı verilmiştir. Burada değinilmelidirki, TMK m. 588'den kaynaklanan davaların taşınmazın aynına yönelik olduğu gözetilirse, somut HMK m.382-383'ün uygulamasına dair yerin bulunmadığı, bu sebeple HMK m.2 çerçevesinde olayın değerlendirildiği ve görevli mahkemenin Asliye Hukuk Mahkemesi olduğu gerçektir. Başka yönden, kayyum ataması, kayyum görevi ve kayyum sorumluluklarını düzenleyen medeni kanun hükümleri ve 3561 sayılı Mal Memurlarının Kayyum Tayin Edilmesine Dair Kanun hükümleri gözetildiğinde; ilgililerin hak ve menfaatlerinin korunması sebebiyle malvarlığına yönelik davaların kayyuma yöneltilmesi zorunludur. İlgili davada, davanın hasımsız olarak açılması sebebiyle yargılamanın görülebilirlik şartı olan taraf teşkili sağlanmamıştır. Bu durumda, davanın reddine gerekliken, görevsizlik kararı şeklinde hüküm yerinde değildir. Böylelikle açıklanan sebeplerle hazinenin temyiz talebi yerindedir...” E.T. 20.02.2020

III. DEVLETİN MİRASÇILIK SIFATINI KAYBETMESİ VE ÖZEL HUSUSLAR

A. Murisin Ortaya Çıkması

Varlığından, yaşayıp yaşamadığından emin olunmayan kişi hakkında gaiplik kararı talebiyle hak sahiplerinin mirasçı olabileceğini yukarıda ifade etmiştik. Devletin de gaip bir kimsenin malvarlığı üzerinde mirasçı olmasıyla beraber daha sonra sağ olup olmadığı bilinmeyen bu gaip kişinin dönüp gelmesi ihtimal dahilindedir.²⁷⁶

Hazine ister genel hükümlere göre (TMK m.32) isterse de TMK m.588 kapsamında hareket ederek gaiplik talebinde bulunmuş olabilir. Bunun sonucunda da gaiplik kararı verilerek devlet mirasçı olmuş olabilir. Daha sonra mirasbırakan ortaya çıkmışsa artık devletin iade yükümü ortaya çıkacaktır. Çünkü mirasın devlete kalması kesin değildir. Gaip muris her an çıkıp gelebilir. Gaiplik bir karinedir. Kişinin gerçekte yaşadığı ortaya çıkabilir. Gaip kimse ortaya çıktığında, devlette bulunan malvarlıklarının TMK m.585 kapsamında geri iadesi gündeme gelir. Bu durumda da yasa gereği zilyetlik hükümlerine göre devlet malvarlığını o kişiye iade eder.²⁷⁷

Gaibin ortaya çıkması halinde devletin iyiniyetli veya kötünietli olup olmamasına göre değerlendirme yapılır. İyiniyetli olan devletin iadesi elindekilerle sınırlı iken; kötünietli devletin iadesi tam olmalıdır. Peki devlet nasıl kötü niyetli olabilir diye aklımıza sorular gelebilir. Mesela devletin vekili kişinin yaşadığını biliyor veya üstün hak sahibi kimselerin bulunduğunu bilmesine rağmen mirasın devlete kalmasını sağlayabilir. Veya kişinin yaşadığı tam anlamıyla araştırılmadan miras devlete bırakılmış olabilir.²⁷⁸

²⁷⁶ ÇABRİ (makale) s.441; ŞAHİN, Eda, s.267

²⁷⁷ AYİTER s.140; ÇABRİ (makale) s.442; ŞAHİN, Eda, s.267

²⁷⁸ ÇABRİ (makale) s.444

Devletin burada araştırma yükümlülüğü akıllara gelebilir. Aslında devlet elindeki imkanlarla bir kişinin yaşayıp yaşamadığını bulabilir. Ama devletin kişinin yaşayıp yaşamadığını araştırma yükümlülüğü yoktur. Devlet her ne kadar kamuyu temsil etse de gaiplik kararı alınması TMK hükümlerine tabidir. Burada araştırma yükümlülüğü mahkemededir.²⁷⁹ Dolayısıyla devletin kötüniyetli olduğu durumlarda artık devletin elinden tereke çıksa bile iade yükümlülüğü vardır.

Bu gibi durumlarda gaibin sonradan çıkıp gelmesi ihtimalinde tereke aynen iade edilir. Bu iadenin süresi için yasada bir hüküm yoktur. TMK m.588/2'deki hüküm başka hak sahipleri için belirtilen sürelerdir. Bu hükümde miras sebebiyle istihkak davasına ilişkin zamanaşımı sürelerine tabiiyet vardır.²⁸⁰

Gerçek hak sahibi ortaya çıktığı zaman miras hiç açılmamış olur. Bunun sonucunda da hiç kimse mirasçı olamamış olur. Taraflar mirasbırakan veya mirasçı sıfatına sahip olamamıştır. Bundan dolayıdır ki artık devlet elinde olanları aynen iade eder. Sonradan çıkıp gelen mirasbırakan mirasını geri ister. Bu isteği şüphesiz onun aynî hakkına dayanır. Burada geri isteme veya geri alma için bir süre öngörülmemiştir. Kişi mirasının devrini her zaman devletten isteyebilir.

Hazine terekeye konu olan malı iyiniyetli olarak kazandıktan sonra elinden çıkarmışsa ve üçüncü kişi aynı hak kazanmışsa burada iadesi elinde kalanla sınırlıdır, elde bir şey kalmamışsa iade sorumluluğu yoktur. Ve devlet külli halef sıfatıyla tereke konusu mallar üzerinde özel mülkiyete sahip olur. Devletin taşınmazı başka kamu kurumuna devretmesiyle beraber artık özel mülkiyet sona erer ve taşınmaz kamu malı haline gelir. Ancak Yargıtay bir kararında, hazine tarafından başka bir kamu kurumuna bedelsiz devrettiği taşınmazın rayiç bedelinden sorumlu tutularak gerçek hak sahibine verilmesini istemiştir.²⁸¹

²⁷⁹ ÇABRİ (makale) s.442

²⁸⁰ SEROZAN, ENGİN s.497; ÇABRİ (makale) s.441

²⁸¹ SEROZAN, ENGİN s.496; ÇABRİ (makale) s.446; Yargıtay 4. HD. E. 2014/14585, K. 2014/15158, K.T 13.11.2014, (legalbank.net), "...Medeni kanunumuza göre sağ olup olmadığı belli olmayan kişinin terekesi ya da o kişiye düşen miras payı 10 yıl resmen yönetilir veya terekesi bu şekilde yönetilen kişi 100 yaşını dolduracağı zaman geçerse, Hazinesinin isteğiyle o kişinin gaipliği hakkında

Dolayısıyla gaibin sonradan çıkıp gelmesiyle, devletin mirası tekrar iade etmesiyle beraber artık devlet mirasçılık sıfatını yitirmiş olacaktır. Gerçek hak sahibi çıkıp geldiği için aslında mirasın geçişi de zaten olmamış sayılır. Kişi mirasbırakan olmamıştır, devlette mirasçı olmamıştır. Sadece kişinin olmadığı süre zarfında devletin geçici bir zilyetliği söz konusu olmuştur. Bu haliyle devletin kısa süreli de olsa mirasçılığı söz konusu olsa da bu zilyetlik etrafında gerçekleşen bir olaydır. Kişinin çıkıp gelmesine kadar olan zaman diliminde devletin mirasçılık sıfatı da olduğu söylenebilir. Gerçek hak sahibinin çıkıp gelmesi halinde terekeye konu malları istemesi süreye tabi değildir, kişi her zaman süreye bağlı olmaksızın devir isteyebilir.²⁸² Ezcümle, devletin buradaki mirasçılığı gerçek hak sahibinin çıkıp gelmesiyle son bulur.

B. Başka Bir Üstün Hak Sahibinin Bulunması

TMK m.585 uyarınca devletin mirası kazanmasından sonra bazı hallerde iade yükümü düzenlenmiştir. Bu konuda gaiplik halinde mirasın kazanılmasıyla ilgili yukarıda detaylı açıklama yapmıştık. Bundan başka TMK m.585'e göre üstün hak sahibinin ortaya çıkmasıyla da devlet mirasçılığını kaybederek elinde bulunanları üstün hak sahiplerine iade eder.²⁸³

Devlet gaiplik kararı talep ettikten sonra bu sırada başka bir üstün hak sahibi çıkması halinde miras üzerinde o hak sahibi olur. Bu süreç içerisinde devlet henüz mirasçı olamamıştır çünkü henüz ortada gaiplik için karar verilmemiştir. Ancak devlet

hüküm verilir. Gaiplik kararının verilebilmesi için lüzumlu ilan süresi içerisinde herhangi bir hak sahibi ortaya çıkmadığında, aksi hüküm olmadıkça, gaip kimsenin mirası hazineye geçecektir. Hazine, gaip kimseye karşı ya da üstün hak sahibine karşı, aynen gaibin mirasını teslim alanlar gibi geri vermekle mükelleftir. Bu halde davacılar, mülkiyet haklarının olduğunu öne sürerek taşınmazın halen iyiniyetli olduğunu düşündükleri üçüncü kişiye tapulu olmasından ötürü hazinece tapunun iptali ve tescil davası açılarak kendine tescil ettirilmiş olmasından ötürü hazineye yönelik m.588/3 çerçevesinde rayiç değerinin ödetilmesini istemişlerdir. Davanın hazineye karşı açılmasında herhangi bir isabetsizlik yoktur, işin esasına girilerek inceleme yapılması gerekmiştir fakat davanın reddi doğru olmamıştır. Bu sebeple kararın bozulması gerekir...'' E.T 26.02.2020

²⁸² KOCAYUSUPFAŞAOĞLU s.562; EREN, YÜCER AKTÜRK s.409; ÇABRİ (makale) s.446

²⁸³ Mirasçılık konusunda üstün hak sahibi, zümre mirasçılığı için birinci zümrenin ikinci zümreden önceliği, ikinci zümrenin üçüncü zümreden önceliği konusunda mümkündür. Birinci zümre ikinci zümreye göre, ikinci zümre de üçüncü zümreye göre üstün hak sahibi konumundadır. Bundan başka devletin mirasçılığı gündeme geldiğinde fakat diğer taraftan murisin evlatlığının ortaya çıkması durumunda devlete göre evlatlık üstün hak sahibidir.

gaiplik kararı talep ettikten sonra gaiplik kararı verilince devlet mirasçı olur. Bu süreçten sonra başka bir üstün hak sahibi çıkıp gelirse artık devletin elinde bulunanları iade etmesi gerekir. Burada artık devlet mirasçılık sıfatını yitirerek başka bir üstün hak sahibi mirasçılık sıfatını kazanmaktadır.²⁸⁴

TMK m.594 mirasçılarının bilinmemesi halinde neler yapılması gerektiğini düzenleyen bir hükümdür. TMK m.594/1 uyarınca sulh hâkimi mirasçıları belirleyebilmek için çalışmalarını yapar. Ancak yapılan çalışmaların sonuçsuz kalması halinde yasanın ikinci fıkrasına göre artık miras devlete kalacaktır. Ancak TMK m.594/2’de belirtildiği üzere, devlet mirasa kalır ancak miras sebebiyle istihkak davası açma hakkının saklı olduğu belirtilmektedir. Yani her ne kadar sulh hâkimince mirasçılar belirlenmeye, bulunmaya çalışılsa ve sonuç alınamasa da miras devlete geçse bile hâlâ gerçek hak sahiplerinin çıkıp gelme ihtimalinin olduğu varsayılarak bu hak sahiplerine istihkak davası açma hakkı verilmiştir.²⁸⁵

Dolayısıyla gaiplik durumundan başka, TMK m.594’e göre de devlet yasal mirasçı olmuş olabilir. Bu hüküm uyarınca devlet tereke üzerinde hak sahibi olduktan

²⁸⁴ SEROZAN, ENGİN s.497; ÇABRİ (makale) s.447; ŞAHİN, Eda, s.267

²⁸⁵ ANTALYA, SAĞLAM s.142, Yargıtay 14. HD. E. 2016/9029, K.2019/3170, T. 08.04.2019, (legalbank.net), ‘... medeni kanun m.598 çerçevesinde , başvuruya beraber yasal mirasçı olduğu belirlenen kişilere noter ya da sulh hakimliğince mirasçılık belgesi verilir. Yine kanunumuzun 501. Hükmü dolayısıyla gerisinde mirasçısı olmadan ölen mirasbırakanın mirasının devlete geçeceği düzenlenmiştir. TMK m.30’a göre de doğum olayı ile ve ölüm olayının nüfus sicilindeki mevcut kayıtlar dahilinde ispat olunabileceği, nüfus kütüklerinde kayıt olmaması ya da bulunan kaydın doğru olmadığı anlaşılırsa gerçek durumun her türlü şekilde ispatlanabileceği belirtilmiştir. Medenin kanununun 594. Maddesine göre “Mirasbırakanın mirasçısı bulunup bulunmadığı veya mirasçılarının tamamı bilinmiyorsa, sulh hakimi uygun araçlarla ve bir ay ara ile iki defa ilan yapıp hak sahiplerini son ilandan başlayarak en geç bir yıl içinde mirasçılık sıfatlarını bildirmeye çağırır. İlan süresinde kimse başvurmazsa ve sulh hakimi de hiçbir mirasçı tespit edememişse, miras sebebiyle istihkak davası açma hakkı saklı kalmak üzere miras Devlete geçer.” Mirasçılık belgesi verilmesine yönelik olan davalarda irs ilişkileri genellikle nüfus kaydıyla ispat edilir. Nüfus kaydı da belgedikleri konuların doğruluğuna delalet eder. Bunların içeriği hakkında doğruluğu kesin olmaz ise bunun ispatı yasalarda başka bir hüküm olmadıkça şekle tabi değildir. (TMK md.7) Çekişmesiz yargı işlerinde hakim kendiliğinden araştırma yaparak ispat için gerekli belgelere ve bütün delillere başvurabilir. TMK m.29 çerçevesinde, bir kişinin sağ ya da ölü olduğunu veya belirli bir zamanda veya başka bir kişinin ölümünde sağ bulunduğunu ileri süren tarafın iddiasını ispat etmek zorunda olduğu, ... ölümün evvela nüfus sicilindeki belgelerle, nüfus sicilinde bir belge yoksa ya da bulunan belgenin doğru olmadığı anlaşılırsa her türlü delille kanıtlanabileceği belirtilmiştir.... Mirasçılarının kuşkuyla yer bırakmayacak derecede tespit edilmesi halinde davanın reddi gerekir. Mirasçılarının tespit edilememesi halinde ise davanın kabulü gerekir. Eksiklikler giderilmeden karar verilmiş dolayısıyla husus doğru görülüyerek karar bozulmuştur...” E.T. 07.03.2020 Benzer yönde bkz. Yargıtay 14. HD. E.2016/10873, K. 2019/4517, T. 20.05.2019, E.T. 20.06.2020

sonra başka bir üstün hak sahibi bulunabilir. Örneğin TMK m.594'e göre uygun çalışma yapılmadan devlete miras geçirilmiş olabilir veya sonradan ortaya çıkan bir vasiyetnamede başka üstün hak sahipleri bulunabilir. Murisin ölmeden önce elyazılı vasiyetname bıraktığını varsaydığımızda ve bu vasiyetnamede terekesinin tamamını bıraktığı bir kişi varsa ancak bu vasiyetname TMK m.594'e göre devletin mirasçı olmasından sonra ortaya çıkarsa artık iradi mirasçı üstün hak sahibi konumunda olur. TMK m.592'ye göre artık bu iradi mirasçı istihkak davası açabilir.

1. İstihkak Davası

İstihkak davası, TMK m.637 vd. düzenlenmiştir. Yasaya göre yasal ya da iradi mirasçılar, terekeyi ya da bazı tereke mallarını elinde bulunduran kimseye karşı mirasçılıkta kendi üstün haklarını ileri sürerek bu malları talep ettikleri dava türüdür.²⁸⁶

Bu davanın amacı, mirasta asıl hak sahiplerine terekeyi vermektir. Bu davada mirasçı, miras hakkına dayanarak tereke mallarına zilyet olan davalıdan bu malların tamamını ister. Dolayısıyla bu dava, zilyet olmayan mirasçının mirasçı olmayan haksız zilyete karşı açtığı bir davadır.²⁸⁷

Bu dava ile gerçek mirasçılar terekeye dahil hak ve malların tamamını veya bazılarının geri verilmesini isteyebilir.²⁸⁸ Miras sebebiyle istihkak davası bir eda davasıdır. Bu davada tarafların mirasçılık sıfatlarının tespitinin yanında bir de eda hükmüne yer verilir.²⁸⁹

²⁸⁶ **AYİTER** s.185; **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.454

²⁸⁷ **BERKİ Ş.**, (Miras Hukuku) s.52; **EREN**, Fikret; Miras Sebebiyle İstihkak Davası, Cevdet Yavuz'a Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Özel Sayı C.22, S.3, 2016, s.1047

²⁸⁸ Davacı mirasçı, terekede bulunan her bir hak veya mal için ayrı davalar açmak zorunda değildir. Bkz. **EREN** (makale) s.1049; **AKİPEK**, Jale, Kimler Miras Sebebiyle İstihkak Davasına Taraf Olabilir, ABD, 1953-5, s.404

²⁸⁹ **EREN** (makale) s.1050

Miras sebebiyle istihkak davasında davacı taraf terekeye zilyet olmayan mirasçıdır. Bu mirasçı yasal veya iradi mirasçı olabilir. Bu mirasçıların istihkak davasını açma hakkı da mirasçılıktaki üstün hakları dolayısıyla tanınmıştır.²⁹⁰ Davalı taraf ise mirasçı olmayan zilyettir. Davalı taraf herhangi bir sebep göstermeden terekeyi elinde bulunduran kimse olabilir. Davalı taraf bazen de dava konusu terekeyi miras hakkına dayanarak elinde bulundurduğunu ileri süren kimse olabilir. Bunun pratik bir önemi yoktur. Her iki durumda da miras sebebiyle istihkak davası açmak için yeterli sebep oluşmuş olur.²⁹¹

Miras sebebiyle istihkak davasında davacı taraf kendisinin üstün hak sahibi olduğunu ispatlamalıdır. Bundan başka, davaya konu olan malların da terekeye ait olduğunu ispat etmelidir. Davaya konu olan tereke mallarının da haksız yere davalının elinde bulunduğunun da ispat edilmesi gerekir.²⁹²

Miras sebebiyle istihkak davasının sonucunda davacı davayı kazanırsa, davalı TMK m.638 çerçevesinde terekeyi davacıya zilyetlik hükümlerine göre geri vermekle yükümlü olur.²⁹³ TMK m.993'te iyiniyetli zilyedin sorumluluğundan, m.995'te ise iyiniyetli olmayan zilyedin sorumluluğu düzenlenmiştir. Bu kısımlara aşağıda devletin iyiniyetli veya iyiniyetli olmadığı hallerdeki sorumluluğu konusunda değineceğiz.

2. Devletin İstihkak Davasına Muhatap Olması

Yukarıdaki açıklamalar neticesinde devletin de miras sebebiyle istihkak davasına muhatap olabilmesi mümkündür. Devlet TMK m.594'e göre mirasçı belirlenemediğinden miras üzerinde hak sahibi olduktan sonra, başka bir gerçek hak sahibinin gelmesi halinde artık devlet terekeyi bu hak sahiplerine vermelidir. Bu durumda devlet, kısa süre içerisinde terekeyi elinde bulundurmıştır. Ancak devlet bu zaman içerisinde miras hakkına dayanarak elinde bulundurduğunu ifade edebilir.

²⁹⁰ Mirastan çıkartılanlar, mirastan yoksun olanlar, mirası reddedenler ve mirastan feragat edenler mirasçılık sıfatlarını yitirdikleri için bu davayı açamazlar. Bkz. **EREN** (makale) s.1054

²⁹¹ **EREN** (makale) s.1055

²⁹² **İNAN** s.367; **EREN** (makale) s.1057

²⁹³ Miras sebebiyle istihkak davasının hüküm ve sonuçları için, geri verme konusunda iyiniyet ve kötüniyet konularının değerlendirilmesi için bkz. **EREN** (makale) s.1060 vd.

Nitekim mirasçı olmayan zilyet, miras hakkına dayanarak terekeyi elinde bulunduran kimse olabilir.²⁹⁴

Devlet kendisinin elinde bulunan terekeyi geri vermez ise, hak sahipleri TMK m.594/2' ye göre istihkak davası açarlar.²⁹⁵ Burada davacı hak sahibi olduğunu iddia eden kişilerdir. Bu kişiler mirasta üstün hak sahibi olduklarını ispat ederek, devletin elinde bulunan malların terekeye ait mallardan olduğunu kanıtlayarak ve devletin tereke mallarını elinde haksız olarak bulundurduğunu ispat ederek davayı kazanabilirler. Davanın sonucunda devlet malları TMK m.638 çerçevesinde geri vermekle yükümlü olur.

Devletin iyiniyetli olduğu durumda geri verme yükümlülüğü, kötüniyetli davalıya göre daha kısıtlıdır. Burada devletin iyiniyetli olmasından kasıt, zilyetliğin haksız olduğunu bilmemesi veya bilecek durumda olmamasıdır.²⁹⁶ Nesne telef olmamışsa zilyetlik aynen iade edilir. İyiniyetli zilyet TMK m.993/2 uyarınca, nesnenin yitirilmesinden, telef olmasından veya hasara uğramasından sorumlu olmaz. Devletin böyle iyiniyetli olduğu hallerde herhangi bir sorumluluğu olmaz. Öte yandan devlet TMK m.993/1 uyarınca da iyiniyet karinesi dolayısıyla varsaydığı hakka uygun olarak nesneyi kullanma ve yararlanmaya karşılık herhangi bir tazminat ödemek zorunda da değildir.²⁹⁷ Hatemi, TMK m.993/1 hükmündeki “Herhangi bir tazminat” yerine, “Herhangi bir kullanma ve yararlanma karşılığı ödemek zorunda değildir” gibi bir ifadenin kullanılması daha yerinde olurdu demektedir.²⁹⁸

Devletin iyiniyetli zilyet olmasıyla, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi malı ne vaziyetteyse o halde iade eder. Malın kısmen elden çıkması halinde ise geri kalanını

²⁹⁴ **EREN** (makale) s.1055

²⁹⁵ HMK m.2'ye göre istihkak davasında (miras sebebiyle) görevli olan mahkemem Asliye Hukuk Mahkemesidir. Bu tür davalarda yetkili mahkeme ise, mirasbırakanın yerleşim yeri mahkemesidir. **EREN** (makale) s.1053, **Yargıtay** 2. HD, E. 2004/6405, K. 2004/7351, K.T 07.06.2004, (legalbank.net) “...*murisin tasarruflarının iptali ya da tenkisi mirasın paylaşılması ve miras sebebiyle istihkak davalarında murisin yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir. Bu yetki kesin yetkidir ve yargılamanın her aşamasında hâkim tarafından re'sen göz önünde tutulur...*” E.T 13.01.2020

²⁹⁶ **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.473; **OĞUZMAN, M. Kemal; SELİÇİ, Özer; OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe**, Eşya Hukuku, Filiz Kitabevi, 19. Baskı, İstanbul, 2016, s.117

²⁹⁷ **İNAN, ERTAŞ, ALBAŞ** s.457; **HATEMİ**, Hüseyin, Eşya Hukuku, Vedat Kitapçılık, 4.Bası, İstanbul, 2014, s.61

²⁹⁸ **İNAN, ERTAŞ, ALBAŞ** s.457; **HATEMİ**, (Eşya Hukuku), s.61

iade edecektir. Yine TMK m.993/2' ye göre de malın elinden çıkmasından da sorumlu değildir.²⁹⁹

Devletin iyiniyetli zilyet olması durumunda tereke için yaptığı masraflardan zorunlu olanı ve yararlı olanının karşılığını talep edebilir.³⁰⁰ Fakat bu hakkı da iade talep edilince, iadeyi talep edene karşı kullanabilir. Devlet, zorunlu ve yararlı giderlerin tutarını alıncaya kadar da malı geri vermekten kaçınabilir. Lüks giderler için ise zilyedin bunların karşılığını isteme hakkı yoktur. Fakat yaptığı gider sonucu malda meydana gelen ekleri zararsızca ayırıp alabilir. Ancak hak sahibi lüks giderin karşılığını ödemek isterse de artık devlet lüks giderin ödemesini kabul eder ve lüks gideri ayırıp alamayacağı kanaatindeyiz.³⁰¹

Kötüniyetli³⁰² zilyetlik durumunda ise devlet kendinden önce gerçek hak sahibinin varlığını biliyor ise artık kendisinin iyiniyetli olmadığından söz edilir.

TMK m.995'e göre kötüniyetli zilyet, "İyiniyetli olmayan zilyet geri vermekle yükümlü olduğu şeyi haksız alıkoymuş olması yüzünden hak sahibine verdiği zararlar ve elde ettiği ya da elde etmeyi ihmal ettiği ürünler karşılığında tazminat ödemek zorundadır." Dolayısıyla kötüniyetli zilyet, malı geri vermekten başka yükümlülükleri de yerinde getirir.

Şöyle ki, kötüniyetli zilyet malı alıkoymuş olması yüzünden hak sahibinin uğradığı zararları tazmin edecektir. Mal elinden çıkmışsa değeri ödenir, hak sahibinin kullanımının engellenmesinden dolayı oluşan zararı öder ve mala zarar vermişse bu zararı da tazminle yükümlü olur.³⁰³ Devletin böylesine iyiniyetli olmadığı takdirde bu zararların tamamını gidermesi gerektiğini düşünmekteyiz.

²⁹⁹ OĞUZMAN, SELİÇİ, OKTAY-ÖZDEMİR (Eşya Hukuku) s.117

³⁰⁰ OĞUZMAN, SELİÇİ, OKTAY-ÖZDEMİR (Kişiler Hukuku), s.36

³⁰¹ İNAN, ERTAŞ, ALBAŞ s.457; OĞUZMAN, SELİÇİ, OKTAY-ÖZDEMİR (Eşya Hukuku) s.119

³⁰² Kötüniyet, hukuka aykırı hareket eden veya hukuka aykırılığı bilebilecek durumda olan kişinin durumunu ifade eder. Sanki kast veya ağır ihmali kapsamayacak şekilde, en geniş anlamı ile kusurlu olmaktır. Bkz. AKKANAT, Halil, Türk Medeni Kanunu'nda İyiniyetin Korunması, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2010, s.49

³⁰³ OĞUZMAN, SELİÇİ, OKTAY-ÖZDEMİR (Eşya Hukuku) s.122; İNAN, ERTAŞ, ALBAŞ s.457

Kötüniyetli zilyet, elde ettiği ürünleri veya elde etmeyi ihmal ettiği ürünleri de tazmin edecektir. Devletin kötüniyetli olması durumunda elde ettiği ürünler toplanan mahsul de olabilir taşınmazın kirası da olabilir. Devlet mahsulün toplanmayarak ziyana sebep olması halinde veya taşınmazın kiraya verilmemesi halinde ihmal ettiği şeyleri tazmin etmesi gerektiğini düşünmekteyiz.³⁰⁴

İyiniyetli olmayan zilyedin giderleri talep hakkı için sadece yapılması zorunlu olan giderlerin karşılığını isteyebilir. Öte yandan yararlı ve lüks giderleri kötüniyetli zilyet talep edemez. Kötüniyetli zilyedin, iyiniyetli zilyetten farklı olarak burada gider ödeninceye dek malı elde bulundurma hakkı yoktur.³⁰⁵

Devletin kötüniyetli olması durumunda hak sahibinin geri istediği şeyler için gider yaptığı iddiasıyla sadece bu giderlerden zorunlu olanların iadesini talep edebilecektir. Devlet faydalı veya lüks giderleri talep edemeyecektir.

Devletin iyiniyetli olduğu hallerde bir ve on yıllık zamanaşımı süreleri öngörülmüştür. (TMK m.639) TMK m.585 bize iadenin miras sebebiyle istihkak davasındaki zamanaşımı süresine göre hareket edileceğini söylediği için TMK m.639 etrafında değerlendirme yapılır. Ancak yasada kötüniyetliler için herhangi bir süre öngörülmemiştir. Bu süre yargı kararları ve öğretiyeye göre yirmi yıldır. Devletin burada iadesi, iyiniyetliken elinde kalanla sınırlıyken, kötüniyetli olması halinde ise iade yükümlülüğü tamdır.³⁰⁶

³⁰⁴ **HATEMİ** (Eşya Hukuku), s.61; **OĞUZMAN, SELİÇİ, OKTAY-ÖZDEMİR** (Eşya Hukuku) s.124

³⁰⁵ **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.474; **OĞUZMAN, SELİÇİ, OKTAY-ÖZDEMİR** (Eşya Hukuku) s.130

³⁰⁶ **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.417; **DURAL, ÖZ** s.391; **ANTALYA, SAĞLAM** s.385; **ÇABRİ** (Makale) s.447

C. Devletin Mirası Reddi

Mirasın reddi, mirasın geçişinden sonra kanuni ve iradi mirasçılarının mirasçılık sıfatlarını kabul etmeme veya mirası kabul etmeme haklarını içeren bir kurumdur.³⁰⁷ Nitekim yasamızda da doğrudan ele alınan emredici nitelikte düzenlenen bir konudur. TMK m.605 ile m.618 arasında hükme bağlanmıştır. Yasamızın 605. maddesine göre yasal ve atanmış mirasçılar mirası reddedebilir.

Mirasçılarının kendi iradelerine göre mirası reddetmeleri gerçek ret olarak belirtilir.³⁰⁸ Yasamızda bir de hükmi ret düzenlenmiştir. TMK m.605/2'ye göre ölüm tarihinde mirasın ödemedi aczi açıkça belli ya da resmen tespit edilmişse miras reddedilmiş sayılır. Bu hükme göre mirasçılarının herhangi bir irade açıklaması yapmadan mirası yasal olarak reddedebilir.³⁰⁹

Gerçek ret hali TMK m.605/1'deki durumdur. Mirasçı dilerse ret irade beyanıyla mirası kabul etmeme hakkını kullanabilir. Mirasın reddine ilişkin irade beyanı tek taraflı varması gerekli irade beyanı niteliğindedir.³¹⁰

Mirasın reddine yönelik irade açıklaması açık olmalı, şüpheye yer vermemelidir. Kesin bir dil kullanılarak ret belirtilmelidir. TMK m.609 uyarınca sulh mahkemesine yazılı veya sözlü olarak beyan edilebilir. Sulh hâkimi bu beyanı bir tutanakla tespit eder.³¹¹

³⁰⁷ **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.503; Mirası reddeden yasal mirasçılarının payları, başkaca yasal mirasçı yoksa devlete kalır. Bkz. **YENİCE CEYLAN, A.** Özge, Mirasın Reddinin Diğer Mirasçılar Bakımından Sonuçları, GSÜHFD, 2019/2, s.671

³⁰⁸ Gerçek ret hali TMK m.605/1'deki durumdur. Mirasçı dilerse ret irade beyanıyla mirası kabul etmeme hakkını kullanabilir. Böyle irade beyanıyla miras hakkını ortadan kaldıran redde, mirasın gerçek reddi denir. TMK m.605/1 hükmü emredici nitelikte bir hükümdür. Bu nedenle, mirasın geçmesinden önce yasal ve iradi mirasçılar bu haklardan feragat edemeyecekleri gibi, mirasbırakan da mirasçılarını bu haklarından alıkoymaz. Gerçek ret ve zimni ret için detaylı bilgi için bkz. **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.503 vd.

³⁰⁹ **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.503; Mirasın ölümü anında borçlarını ödemekten aciz olmasından kasıt, geçici nakit sıkışıklığı vs. değildir. Kendi borçlarını ödeyememekten aciz olması pasiflerin çok olması veya borca batık olması demektir. Bkz. **HELVACI, İlhan**, Mirasın Reddi, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014, s.195; **İMRE, ERMAN** s.356

³¹⁰ **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.505

³¹¹ Ret beyanı şekli hakkında daha detaylı bilgi için bkz. **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.506

Mirasın reddi bozucu yenilik doğuran bir hak olduğu için her yenilik doğuran hak gibi mirasçı mirası reddettikten sonra bundan dönemez.³¹² Ret beyanından dönme veya ret beyanını geri alma, yenilik doğuran hak bir defa kullanılınca tükendiği için mirası reddettikten sonra mirasçı bundan dönemez. Mirasın reddedilmesi, mirasbırakanın ölümü anına kadar geçmişe etkili olarak ortadan bir hukuksal işlemdir.³¹³

Ret süresiyle ilgili de TMK m.606' da açıklamalara yer verilmiştir. Yasanın ilk fıkrası uyarınca mirasın üç ay içerisinde reddedilebileceği düzenlenmiştir. Yani mirasbırakanın ölümünden sonra miras reddedilebilir. Yasanın ikinci fıkrasında ise Yasal mirasçılar için mirasçı olduklarını daha sonra öğrendikleri ispat edilmedikçe mirasbırakanın ölümünü öğrendikleri; vasiyetname ile atanmış mirasçılar için mirasbırakanın tasarrufunu kendilerine resmen bildirildiği tarihten itibaren işlemeye başlar. Dolayısıyla ret süresinin başlangıcı farklı düzenlenmiştir.³¹⁴

Ret konusunda bir başka mesele de ret hakkının düşmesidir. Bu durum TMK m.610'da ele alınmıştır. İlgili yasa uyarınca; "Yasal süre içerisinde mirası reddetmeyen mirasçı, mirası kayıtsız şartsız kazanmış olur." Bu bir bakıma mirası açıkça kabul etmiş sonucunu doğurur. Mirası kabul eden nasıl mirasçı nasıl mirası reddetmekten feragat etmiş olursa burada da mirası örtülü olarak kabul etmiş olur.³¹⁵

³¹² Bozucu yenilik doğuran haklar, mevcut bir hukukî muamelenin ortadan kaldırılması sonucuyla meydana gelen haklar olarak ifade edilir. Mirasın reddi, mirasçılardan mirası kabul etmediklerini belirten yenilik doğuran irade beyanıdır. Mirasçılık sıfatının kaybedilmesi dolayısıyla, ret hakkı bozucu yenilik doğuran haktır. Bkz. **DEMİRBAŞ**, Harun; Yenilik Doğuran Haklar, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2007, s.63; **DURAL, ÖZ** s.413;

³¹³ **SEROZAN, ENGİN** s.565; **EREN, YÜCER AKTÜRK** s.505

³¹⁴ **Yargıtay** 4. HD. 2015/18839 E., 2017/7933 K., 30.10.2017 T. (yargitay.gov.tr) "...Gerçek ret, mirasçılardan sulh hakimliğine sözlü ya da yazılı beyanlarıyla yapılır. TMK 606. maddesine göre; "miras 3 ay içerisinde reddolunabilir. Bu süre, yasal mirasçılar için mirasçı olduklarını daha sonra öğrendikleri ispat edilmedikçe mirasbırakanın ölümünü öğrendikleri tarihten itibaren işlemeye başlar." İlgili süre hak düşürücü süre niteliğindedir. Ve bu süre mahkemeye re'sen dikkate alınır. Bu gibi davalarda sulh hakimi reddin süresinde olup olmadığına bakar ve reddedenin mirasçılık sıfatının varlığını arar. Bu iki koşulun olması halinde TMK 609 çerçevesinde reddi tespit ve tescil eder. ... İlgili davada davacı, üç ay içinde beyan etmemiş, davacı ölümün davanın açıldığı tarihte öğrendiğini beyan etmiştir. Mahkeme davacıya mirasın ölümünü daha sonra öğrendiği konusunda delillerini sunması için imkân verilmeli; gösterdiği taktirde delillerin toplanması ve bunların sonucuna göre bir karar verilmesi gerektiğinden dolayı eksik inceleme yapılarak hüküm verilmesi isabetsizdir, hüküm bozulmuştur..." E.T.01.02.2020

³¹⁵ Ret hakkıyla ilgili detaylı bilgi için bkz. TMK m.610

Burada ret kurumuyla ilgili genel bir açıklamadan sonra, bu kurumun devlet ile ilgili konularda nasıl yansıma bulacağına değinmek gerekir. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi mirasın ret hali TMK m.605' de düzenlenen ve yasal mirasçılar ile iradi mirasçılara tanınan bir haldir. Burada devletin de yasal veya iradi mirasçı olduğunu varsaydığımız hallerde, devletin TMK m.605 çerçevesinde hareket ederek mirası reddedip reddedemeyeceği hususu önem arz etmektedir.

Devletin mirası reddedip reddedemeyeceği tartışmalıdır. Devletin sorumluluğu zaten terekeden eline geçen malla sınırlı olduğuna göre, devletin mirası reddedemeyeceği amacına uygundur. Yani mirasın reddi devletin mirasçılığı açısından önem taşımamaktadır. Ayrıca, hiçbir mirasçısı olmayan sahipsiz bir tereke ortada bırakılmamalıdır.³¹⁶ Ancak, doktrinde bazı yazarlar, mirasın reddedilebileceğini savunmaktadır. Bu yazarlar, TMK m.605 uyarınca yasal ve atanmış mirasçılar mirası reddedebilir hükmünden hareket etmektedirler.³¹⁷ Devletin mirası reddedileceği kabul edilirse, örnek olarak borca batık olan tereke ile uğraşmak istemeyen devlet mirası reddederse, TMK m.612 uyarınca sulh hukuk mahkemesi iflas hükümlerine göre terekenin tasfiyesine gidebilir, geriye kalan miktar yine devlete verilecektir.³¹⁸

Devletin mirasçı olduğu hallerde sorumluluğu, terekenin aktifi kadar pasifinden sorumlu olmasıdır. Yani pasifin fazla olması halinde aktifi ne kadarsa bununla karşılır; ayrıca devlet cebinden harcama yapmaz. Devletin böyle sınırlı sorumluluğu olduğu halde bile kendisine bir külfet olacak durum söz konusu değildir. Devletin buradaki durumu diğer yasal mirasçılardan farklıdır. Diğer yasal mirasçılar aktifin ve pasifin tamamından sorumluyken kendilerine külfet olabilecek bir durumla karşılaşmaları da ihtimal dahilindedir. Oysa devlete külfet olacak durum söz konusu değildir. Pasifin fazla olduğu bir terekede devlet mirasçı olsa da olmasa da kendisi için farkı durum söz konusu olmayacaktır. Ancak aktifin fazla olduğu bir tereke devlete pozitif anlamda katkı sağlayacaktır. Sonuç olarak devletin böyle sınırlı sorumluluğu olduğu bir alanda mirası reddedemeyeceği amaca uygundur.

³¹⁶ Bu Görüşteki Yazarlar, **SEROZAN, ENGİN** s.565; **HELVACI** s.48; **KILIÇOĞLU** s.42; **İNAN, ERTAŞ, ALBAŞ** s.160

³¹⁷ **ANTALYA, SAĞLAM** s.142; **SAĞLAM** s.2489; **AYBAY** s.31

³¹⁸ **KOCAYUSUFPAŞAOĞLU**, Necip, Miras Hukuku, Filiz, 2. Bası, İstanbul, 1978, s.121; **HATEMİ** (Miras Hukuku), s.44; **ÖZTAN** s.389

Öte yandan devlet tüzel kişiliği her şeyden önce meşru olarak hakka ve hukuka uygun hareket ederek vatandaşların menfaatini gözetmektir. Devletin toplumunu koruması gerekir. Devlete ihtiyaç duyulduğu zamanlarda devletin bu ihtiyaca olumlu anlamda mutlaka cevap vermesi gerekir. Hukuk devleti ilkesi gereği insan haklarına uygun hareket ederek ve bu hakları koruyarak amaca ulaşmada başrolde olmalıdır.

Mirasbırakan öldüğünü ve gerisinde kimse kalmadığını farz edersek ve mirasbırakanın terekesinde pasifin ve aktifin eşit olduğunu düşünürsek ve devletinde yasal mirasçı olarak dördüncü sırada bulunmadığını TMK m.501’de böyle bir hüküm olmadığını düşünürsek; murisin terekesi ne olacaktır? Veya muriste hakkı bulunan alacaklılar hakkına nasıl kavuşacaktır. Bu işlemi yapacak kurum, kişi, varlık ne olacaktır? İşte birazda TMK m.501’de düzenlenen devletin mirasçılığı meselesi devletin kimsesiz bir murisin terekesini yönetmek amacıyla hem de kimsesi yoksa kalan aktiflerin sahipsiz kalamaması amacıyla böyle bir sorumluluk ve yükümlülükle görevlendirilmiş diyebiliriz.

D. Devletin Mirastan Çıkarılması

Mirasbırakan bir ölüme bağlı tasarruf ile yasal mirasçısını mirasçılıktan çıkartabilir. Ancak mirasçılıktan çıkarma, her yasal mirasçılar için değil, saklı paya sahip mirasçılar için mümkün olan bir düzenlemedir.³¹⁹

Bazı yasal mirasçılara böylesine saklı pay hakkının tanınmasının asıl sebebi, bunlarla mirasbırakan arasında yakın aile mevcudiyetidir. Fakat zaman zaman bu aile bağlarının sarsılması hatta manevi açıdan tamamen zarar görmesi muhtemeldir. Böyle durumların varlığı da saklı payın oluşu sebebini ortadan kaldırmaya yetecektir. Bu sebepten dolayıdır ki aile ilişkilerinin sarsılması mirasçının kusurlu davranışı sonucu ortaya çıkmışsa, mirasbırakana burada saklı pay üzerinde tasarruf ederek mirasçılıktan çıkartma hakkı tanınmıştır.³²⁰

³¹⁹ EREN, YÜCER AKTÜRK s.191; ÇABRİ (Miras Hukuku Şerhi) s.279

³²⁰ AYAN s.184

Mirasbırakanın mirasçılıktan çıkartmaya ilişkin tasarrufu, hukukî yapısı itibariyle tek taraflı bir hukukî işlem olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla ölüme bağlı tasarruflardan vasiyetname ile kullanılarak ıskat edilir. Vasiyet türlerinden herhangi biriyle yapılması mümkündür. El yazılı, resmi veya sözlü vasiyet yapılabilir.³²¹

Türk Medeni Kanunu'nda mirasçılıktan çıkarma kurumu madde 510-513 arasında düzenlenmiştir. Yasamızda bu kurum cezalandırıcı mirasçılıktan çıkartma ve koruyucu mirasçılıktan çıkartma olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mirasçılıktan çıkartmanın olağan şekli cezalandırıcı mirasçılıktan çıkarmadır. Ve bu temelde iki sebebe dayanır. Cezalandırıcı mirastan çıkarma TMK m.510' da ele alınmıştır. Söz konusu yasa hükmüne göre; mirasçı, mirasbırakana veya mirasbırakanın yakınlarına karşı ağır bir suç işlemişse veya mirasçı, mirasbırakana veya mirasbırakanın aile üyelerine karşı aile hukukundan doğan yükümlülüklerini önemli ölçüde yerine getirmemişse mirasbırakan mirasçısını ölüme bağlı tasarruf ile mirastan çıkartabilir. Bu çıkarılma sebepleri yasa koyucunun gerçek kişi mirasçıları hedeflediğini ve sınırlı sayıda sayılan bu sebeplere ancak gerçek kişilerin sebep olabileceğini, devletin ıskat müessesesine tabi olamayacağını gösterir.³²²

TMK m.510' da sayılan sebeplerin varlığı sadece ıskat sebebidir. Yani bu sebeplerin varlığı mirastan çıkarılmaya tek başına yeterli değildir. Mirasbırakanın ayrıca mirastan çıkartmaya ilişkin iradesini de açıklaması gereklidir. Burada yapılması gereken de yukarıda bahsettiğimiz üzere şekli anlamda ölüme bağlı tasarruflardan vasiyet kullanılarak yerine getirilebilir.³²³

³²¹ **AYAN** s.185

³²² **BERKİ, Ş.** (Türk Medeni Kanunu'nda Devletin Mirasçılığı) s.145; **SAĞLAM** s.2485; **SEROZAN, ENGİN** s.192

³²³ **AYAN** s.189, **Yargıtay 2. HD.** E.1991/6596, K. 1991/9044, K.T 10.06.1991, (hukukturk.com) “...yasamız ölüme bağlı tasarruf ile ıskat yapıldığında mirasbırakanın idaresine başka bir iradenin katılmasını öngörülmemiştir. Tasarruf içinde herhangi yönde eksik bilgiye yer verilmesi ya da eksik veya hatalı bilgiye dayanılması, tasarrufa ait belgenin düzenlenmesini reddetme yetkisini notere ya da ilgili hâkime vermemiştir. Bu durumların yaptırımı ıskatın, tenkisi gerekli bir vasiyetname haline dönüşmesinden ibarettir. Bu durumlar gözetilmeden mirasbırakanın ortaya koyduğu olaylar ıskat

Mirasçılıktan çıkarılmış olan kimse, mirastan pay alamaz ve tenkis davası da açamaz. Mirasbırakan başka türlü tasarrufta bulunmadıkça, mirasçılıktan çıkartılan kimsenin miras payı, o kimse muristen evvel ölmüş gibi onun altsoyuna geçer ya da murisin yasal mirasçılarında kalır.³²⁴

Mirasçılıktan çıkartılmanın bir diğer hali de koruyucu mirasçılıktan çıkarmadır. TMK m.513'te ele alınan bu konuda, borç ödemededen aciz durumda olan altsoyunu saklı payının yarısı için mirasçılıktan çıkartma hakkı tanınmıştır. Burada esas olarak borç ödemededen aciz durumda olan altsoyun altsoyunu korunması amaçlanmaktadır.³²⁵

Mirastan çıkartmanın genel çerçevesini çizdikten sonra bu kurumun devletin mirasçılığı ile ele almak gerekir. Öncelikle her defasında bahsettiğimiz üzere devlet bir yasal mirasçıdır. Bunun yanında iradi mirasçı da olabilir. Ancak devlet mirasbırakanın saklı paya sahip yasal mirasçıları arasında sayılmamıştır.³²⁶ Yukarıda da bahsettiğimiz üzere, saklı payın asıl sebebi aile mevcudiyetini korumaktır. Bundan dolayıdır ki devlet mirasbırakanın bir ailesi veya aile yakınlığı olan kişi değildir. Mirastan çıkartmada yasanın amacı zaten saklı paya sahip mirasçıların TMK m.510' da belirtilen sebeplerden dolayı mirasbırakana mirasçı olmasının engellenmesidir. Hal böyle olunca devletin saklı paylı mirasçı olmamasından dolayı mirastan çıkarılma kurumu devlet için elverişli değildir.

Öte yandan devlet bir tüzel kişiliğe sahip varlıktır. TMK m.510' da öngörülen sebeplere ancak gerçek kişilerin neden olacağı varsayılır. Devlet, mirasbırakana ya da mirasbırakanın yakınlarından birine karşı ağır bir suç işleyemez. Misal olarak devlet mirasbırakana şiddet uygulayamaz veya mirasbırakanın yakınlarını ölümle tehdit edemez. Öte yandan devletin mirasbırakana ya da mirasbırakanın aile fertlerine yönelik aile hukukundan doğan ve yerine getirmekle yükümlü olduğu sorumlulukları

sebebi olamayacağından söz edilerek vasiyetname düzenleme isteğinin reddi yerinde değildir..." E.T 03.01.2020

³²⁴ SEROZAN, ENGİN s.192

³²⁵ EREN, YÜCER AKTÜRK s.197

³²⁶ Saklı pay TMK m.506' da düzenlenmiştir. İlgili yasa hükmüne göre saklı paylı mirasçıların altsoy, ana-baba ve sağ kalan eş olduğu anlaşılmaktadır.

da yoktur. Dolayısıyla bu sebeplerin varlığı da devlet kurumu ile ilişkilendirilemediğinden devletin mirasçılıktan çıkarılma sebebi olmamaktadır.

Bir başka taraftan TMK m.513' te borç ödemedi aczi sebebiyle mirasçılıktan çıkarılma hali düzenlenmiştir. Söz konusu yasa maddesinin ilk fıkrasını göz önüne aldığımızda; ‘‘Mirasbırakan... altsoyunu, saklı payının yarısı için mirastan çıkarabilir.’’ demektedir. Dolayısıyla bu hükümde mirasbırakanın zümre mirasçılarında altsoyunu koruma amacıyla mirastan çıkartma olduğu için devletin burada korunması amacıyla mirastan çıkarılma sebebi mümkün olmamaktadır.

SONUÇ

4721 sayılı yasanın 501. maddesi yasal mirasçuların sonuncusu olarak devletin mirasçılığını düzenlemiştir. Yasanın hükmünde belirtilen konu, mirasçı bırakmadan ölen mirasbırakanın mirasının devlete geçeceği. Bu durum aslında mirasçısız tereke olmaz ilkesinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Mirasbırakanın zümre mirasçısı, eşi, evlatlığı ve iradi mirasçısı olmaması halinde devletin yasal mirasçılığı gündeme gelir. Bu durumlara ek olarak mirasbırakanın terekesi üzerinde devletin yasal mirasçı olarak hak sahibi olabilmesi için vatandaşlık bağı ile devlete bağlı olmalı ve sulh hukuk hakiminin TMK m.594 uyarınca çağrısı gerekir.

Devlet yasal mirasçılığın yanı sıra mirasın iradesine dayalı olarak bir ölüme bağlı tasarruf ile de mirasçı olabilmektedir. Burada miras, varsa diğer yasal mirasçuların saklı payına müdahale etmeden, kendisinin tasarruf edebileceği kısmı için devleti iradi mirasçı olarak atayabilir. Saklı paya müdahale edilerek devletin iradi mirasçı atanması halinde ise devletin tenkis davasına muhatap olma ihtimali gündeme gelebilir. Böyle durumda tenkis davası devlete karşı açılır. Bu durumun aksine devlet tenkis davası açmaya yetkili değildir. Nitekim TMK hükümlerinde devlet saklı pay sahibi mirasçı olarak belirtilmemiştir.

Mirasbırakan devlet lehine maddi anlamda ölüme bağlı tasarruflar ile kazandırma yapabilir. Örnek olarak mirasbırakan devlete belirli mal bırakabilir veya devleti yedek mirasçı atayabilir. Devlet iradi mirasçı olarak atandığı vakit kendisinden başka yasal mirasçuların olması halinde veya atanmış mirasçuların bulunması halinde de o kişilerle beraber tereke üzerinde hak sahibi olacaktır. Burada da artık miras ortaklığı hükümlerine göre hareket edilecektir. (TMK m.640 vd.)

Mirasbırakan öldüğünde gerisinde mirasçısının bulunup bulunmadığının tespiti için veya diğer hak sahiplerinin belirlenebilmesi için sulh hâkimi TMK m.594 çerçevesinde ilan yaparak mirasçılık sıfatı bulunanları durumu bildirmek üzere çağırır. Hâkim yasal ve iradi mirasçuların bulunup bulunmadığını da araştırır. Sulh hâkimi

mirasçı tespit edememişse artık miras devlete geçer. Ancak burada sonradan ortaya çıkıp gelme ihtimali olan hak sahiplerini korumak için istihkak davası açma hakkı saklı tutulmuştur. (TMK m.594/2)

Devletin yasal mirasçı olmasından dolayı, medeni kanununun yasal mirasçılara tanıdığı yetkileri kullanabilir. Burada devlet miras sebebiyle istihkak davası açabileceği gibi, mirasbırakanın ölüme bağlı tasarrufunun iptali için de dava açabilir. Burada devletin mirasçılığı özel hukuktan kaynaklanan mesele olduğu için bu konudaki uyuşmazlıklar da hukuk mahkemelerinde görülür.

Devletin mirasçılığının sonucunda mirasbırakanın terekesinin defteri re'sen tutulur. (TMK m.631) Burada devletin herhangi bir talebi olmadan re'sen hareket edilir. Öte yandan devlet diğer mirasçılar gibi külli halef mirasçısıdır. Ancak devlet burada diğer mirasçılar gibi sınırsız ve kişisel olarak sorumlu değildir. Devlet mirasbırakanın borçlarından sadece miras yoluyla edindiği değerlerle sınırlı olarak sorumludur.

Devlet uluslararası hukukta miras konusunda odak noktası olabilmektedir. Bu konu daha çok mirasçısız terekenin var olduğu zamanda gündeme gelir. Böyle durumlarda 5718 sayılı MÖHUK'un 20. maddesi çerçevesinde değerlendirmeler yapılır. Türkiye'de bulunan mirasçısız terekeler MÖHUK m.20/3 uyarınca Türk Devleti'ne kalır. Diğer taraftan iki taraflı konsolosluk antlaşmalarıyla devletler mirasçısız terekeler için özel olarak antlaşma yapabilmektedir. Böylelikle somut olaya göre mirasçısız terekenin Türk Devleti'ne intikal etmesine karar verilmeden evvel uluslararası anlaşmalardaki miras hükümlerinin de nazara alınması gerekmektedir.

Diğer taraftan, MÖHUK m.20 haricinde, yabancı vatandaşların mirasının kazanılması konusunda Tapu Kanunu ve Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu çerçevesinde hareket edilmelidir. Yabancı bir kişinin veya yabancı bir devletin, özellikle iradi mirasçı olarak atanması halinde bu kanunlarda belirtilen sınırlamalara uymak gerekir.

Devletin bazı hallerde mirasçılığı da istisnadır. Bunlardan birisi, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 28. maddesidir. Yasa metnine göre, kuruma bağlı kuruluşlarda bakılmakta iken gerisinde mirasçısı olmadan vefat eden kimselerin mirası kuruma geçer. Bir diğer istisna ise, 5737 sayılı, Vakıflar Kanunu'nun 17. maddesinde yer almıştır. Yasa metni uyarınca, tasarruf edenlerin ya da maliklerin mirasçısı olmadan vefat etmeleri, kaybolmaları, terk ya da mübadil gibi durumlara düşmeleri halinde icareteynli ve mukataalı taşınmaz malların mülkiyeti vakıf adına tescil edilir. Bu iki durumda ilgili kurumların miras üzerinde hak sahipliği gündeme gelir. Dolayısıyla bu iki istisnanın varlığı halinde devlet mirasta hak sahibi olamaz.

Devlet murisin terekesi üzerinde ölüm benzeri hukukî olay neticesinde mirasçı olabilir. Gaiplik halinde durum böyledir. TMK m.586 uyarınca sağ olup olmadığı bilinmeyen mirasçının miras payı on yıl resmen yönetilirse hazinenin istemi ile o kimsenin gaipliğine karar verilir. TMK m.588 uyarınca da, sağ olup olmadığı bilinmeyen kimsenin mirası on yıl resmen yönetilirse veya malvarlığı böyle yönetilenin yüz yaşını dolduracağı süre geçerse hazine gaiplik talebinde bulunabilir.

Devlet gaiplik kararı talebinde bulunduktan sonra gerekli ilanlar yapıldıktan sonra herhangi bir hak sahibi çıkmaz ise devlet gaibin yasal mirasçısı olur. Gaiplik kararı ile kişi hukuken ölmüş sayılır. Devlet mirasın teslimini gaiplik kararı verilmeden isteyemez. Gaiplik kararı verildikten sonra diğer kimseler için aranan güvence konusu devlet için istisnadır. Devlet güvencesiz olarak terekeyi teslim alır. Ancak ileride gaip kimse ortaya çıkarsa ya da üstün hak sahibi olduklarını ileri sürenler bulunursa ve bu durumun ispat edilmesi halinde, tereke malını teslim almış olan devlet artık terekeyi iade etmekle yükümlü olur. Devlet burada istihkak davasına muhatap olabilir. Davacılar üstün hak sahibi olduklarını ispat ederek, devletin elinde haksız olarak bulunan terekenin teslimini isteyebilirler.

Devletin mirası reddedip reddedemeyeceğine ilişkin ise farklı görüşler vardır. Bir görüşe göre devlet, diğer yasal mirasçılar gibi mirası TMK m.615 çerçevesinde reddedebilir. Bizim de katıldığımız görüşe göre ise, mirasçısız ölen kimsenin terekesi sahihsiz bırakılmamalıdır. Devlet zaten diğer yasal mirasçılardan farklı konumdadır

ve TMK m.631/2 uyarınca terekeden sınırlı sorumludur. Bu sebeplerden dolayı devlet mirası reddedemez.

Bir diğer taraftan da devlet, mirasçılıktan çıkarma kurumu ile ilişkilendirilememektedir. Nitekim mirastan çıkarma kurumu TMK m.510 vd. düzenlenen saklı pay sahibi mirasçılar için gerekli bir kurumdur. Hem devletin saklı pay sahibi mirasçı olmaması hem de mirastan çıkartma sebeplerinin devletin tüzel kişiliği ile bağdaşmaması sebebiyle devletin mirasçılıktan çıkarılması mümkün değildir. Ancak devlet mirastan uzaklaştırılabilir. Muris bu işlemi, bir ölüme bağlı tasarrufla başka bir iradi mirasçı belirleyerek yapabilir. Böylelikle mirasın devlete kalmasını engellenebilir.

KAYNAKÇA

ACAR, Faruk, 4721 sayılı Yeni Türk Medeni Kanunu'nda Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi Bağlamında Eşin Yasal Miras Payının Belirlenmesi, Seçkin, 2. Baskı, Ankara, 2004

AKGÜNDÜZ, Ahmet, TDV İslam Ansiklopedisi, İcâreteyn, C.21, İstanbul, 2000

AKINTÜRK, Turgut, Aile Hukuku, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları no:424, Ankara, 1978

AKINTÜRK, Turgut, Aile Hukuku, İkinci Bası, Sevinç Matbaası, Ankara, 1975

AKİPEK, Jale, Kimler Miras Sebebiyle İstihkak Davasına Taraf Olabilir, ABD, 1953-5

AKİPEK, Jale; **AKINTÜRK**, Turgut; **ATEŞ**, Derya; Kişiler Hukuku, Birinci Cilt, 14. Baskı, İstanbul, 2018

AKKANAT, Halil, Türk Medeni Kanunu'nda İyiniyetin Korunması, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2010

AKSAR, Yusuf, Uluslararası Hukuk I, Seçkin, 4. Baskı, Ankara, 2017

ANTALYA, Gökhan; **SAĞLAM**, İpek; Miras Hukuku III, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019

ARBEK, Ömer, Miras Hukukunda Ölüme Bağlı İşlemlerde İrade Serbestisi Sınırları Ve Müeyyidesi, Yetkin, Ankara, 2007

ASLAN, Memduh, Mirasçılarının Vergi Borçlarından Sorumluluğu, MÜHF-HAD, C.17, S.3-4

AYBAY, Aydın, Miras Hukuku Dersleri, 1. Baskı, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2000

AYBAY, Aydın, Miras Hukuku Dersleri, 3. Baskı, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2002

AYBAY, Aydın; **HATEMİ**, Hüseyin; Eşya Hukuku Dersleri, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1981

AYBAY, Rona, Genel Kamu Hukuku, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2017

AYDIN, Mehmet Akif, TDV İslam Ansiklopedisi, Evlat Edinme, C.11, İstanbul, 1995

AYİTER, Nûşin, Miras Hukuku, Ajans-Türk Matbaası, Ankara, 1964

AYİTER, Nûşin; **KILIÇOĞLU**, Ahmet M., Miras Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 1989

BAĞCI, Ömer, Vasiyetnamenin Geri Alınması, Doktora Tezi, 2012, (tez.yok.gov.tr)

BAĞCI, Ömer, El Yazısı İle Vasiyetnamede Düzenleme Yeri Ve Tarihi, YL Tezi 2006, (tez.yok.gov.tr)

BELBEZ, Hikmet, Devletler Hususi Hukukunda Medeni Haklardan İstifade Ehliyeti ve Gaiplik, AÜHFHD, C.6, S.1, Haziran, 1949

BERKİ, Ali Himmet, Miras Ve İntikal, Başbakanlık Devlet matbaası, Ankara, 1948

BERKİ, Şakir, Miras Hukuku, Ege Matbaası, Ankara, 1959

BERKİ, Şakir, Türk Medeni Kanunu'nda Devletin Mirasçılığı, AÜHFD, Cilt XX, S. 1-4, 1963

BERKİ, Şakir, Türk Miras Hukukunun Esasları, AÜHFD c.11 sa.3, 1954

BERKİ, Şakir, Eski ve Yeni Hukukumuzda Miras Sistemleri, AÜHFD c.29 sa.3 ,1973

BERKİ, Şakir, Eski ve Yeni Medeni Hukukumuzda Miras Sistemleri AÜHFD c.37 sa.1, 1980

BOZKURT, Enver; **KÜTÜKÇÜ**, M. Akif; **POYRAZ**, Yasin, Devletler Hukuku, Yetkin Yayınları, 8. Baskı, Ankara, 2015

CAN, Hacı; **TOKER**, Ali Gümrah, Milletlerarası Özel Hukuk, Adalet, 2. Baskı, Ankara, 2016

ÇABRİ, Sezer, Miras Hukuku Şerhi, Cilt 1, On İki Levha, İstanbul, 2018

ÇABRİ, Sezer, Sağ Olup Olmadığı Bilinmeyen Kişinin Mirasının Devlete Kalması, Yargıtay Kararları Işığında Güncel Medeni Hukuk Problemleri Sempozyum Bildirileri, On İki Levha, İstanbul, 2019

ÇAKIR, Aytuğ Ceyhun, Sağ Kalan Eşin Mirasçılığı, Oniki Levha, İstanbul, 2018

ÇELİK, Edip F., Milletlerarası Hukuk II. cilt, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1968

ÇELİKEL, Ayşe; **ERDEM**, B. Bahadır; Milletlerarası Özel Hukuk, Beta, 15. Bası, İstanbul, 2017

ÇİÇEKLİ, Bülent, Yabancılar ve Mülteciler Hukuku, Seçkin, 6. Bası, Ankara, 2016

DALAMANLI, Lütfü, Miras Hukuku Tatbikatı, Ünal Matbaası, Ankara, 1975

DEMİRBAŞ, Harun, Yenilik Doğuran Haklar, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2007

DURAL, Mustafa; **ÖZ**, Turgut, Türk Özel Hukuku cilt IV Miras Hukuku, Filiz, İstanbul, 2013

EKŞİ, Nuray, Yargıtay Kararları Işığında Milletlerarası Miras Hukuku, Beta, İstanbul, 2013

EREN, Fikret; **YÜCER AKTÜRK**, İpek, Türk Miras Hukuku, Yetkin Yayınları, İstanbul, 2019

EREN, Fikret, Miras Sebebiyle İstihkak Davası, Cevdet Yavuz'a Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Özel Sayı C.22, S.3, 2016

EREN, Lütfi, Tatbiki Miras Hukuku Külliyatı, Malatya-Bozkurt Matbaası, 1953

ERİŞGİN, Nuri, Mirasçılık Belgesi, Turhan, Ankara, 2013

ESCHER, Arnold, Medeni Kanun Şerhi Miras Hukuku, (Çev. Sabri Şakir ANSAY) Yeni Cezaevi Basımevi, Ankara, 1949

GANIYEVA, Salimya, Mavi Kartlıların Türkiye'de Görülen Boşanma Davalarında Uygulanacak Hukuk, MÜHF-HAD, C.23, S.2

GENÇCAN, Ömer Uğur, Miras Hukuku, Yetkin, Ankara, 2011

GÖĞER, Erdoğan, Devletler Hususî Hukuku, Şenyuva Matbaası, 2. Bası, Ankara, 1971

GÖKTÜRK, Hüseyin Avni, Miras Hukuku, Ankara, 1937

GÖNEN, Doruk, El Yazılı Vasiyetname, Legal, İstanbul, 2007

GÖNENSAY, Samim; **BİRSEN**, Kemalettin, Miras Hukuku, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1956

GÖZLER, Kemal; **KAPLAN**, Gürsel; İdare Hukuku Dersleri, Ekin Basın Yayın Dağıtım, Bursa, 2012

GÖZLER, Kemal, Devletin Genel Teorisi, anayasa.gen.tr

GÜNAL, Nadi, Roma Miras Hukuku'na Genel Bir Bakış Ve Vasiyet Yolu İle Miras, AÜHFD, c.44, sa.1, 1995

HATEMİ, Hüseyin, Eşya Hukuku, Vedat Kitapçılık, 4.Bası, İstanbul, 2014

HATEMİ, Hüseyin, İslam Hukuku Dersleri, Sümer Kitabevi, 4. Bası, İstanbul, 2012

HATEMİ, Hüseyin, Kişiler Hukuku, Filiz, 7. Bası, İstanbul, 2017

HATEMİ, Hüseyin, Medeni Hukuka Giriş, On iki Levha, İstanbul, 2017

HATEMİ, Hüseyin, Miras Hukuku, 7. Bası, On iki Levha Yayınları, İstanbul, 2018

HELVACI, İlhan, Mirasın Reddi, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014

HELVACI, Serap, Kişiler Hukuku, Legal, 8. Bası, İstanbul, 2017

İMRE, Zahit, Türk Miras Hukuku, Yenilik Basımevi, İstanbul, 1968

İMRE, Zahit; **ERMAN**, Hasan, Miras Hukuku, 14. Basım, Der Yayınları, İstanbul, 2018

İNAN, Ali Naim, Miras Hukuku, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları no.254, Ankara, 1969

İŞGÜZAR, Hasan; **DEMİR**, Mehmet; **YILMAZ**, Süleyman, Miras Hukuku, Yetkin, Ankara, 2019

KAVALALI, A. Mümin, Miras Hukuku, Mute Basımevi, Ankara, 1978

KENANOĞLU, Macit, 19. YY. Osmanlı Hukuk Sisteminde Gayrimüslim Cemaatlere Tanınan Adli Yetkiler Ve Bakmaya Yetkili Oldukları Davalar, Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları, Sayı 5, 2008

KILIÇOĞLU, Ahmet M. Miras Hukuku, Genişletilmiş 4. Bası, Turhan Kitabevi Ankara, 2012

KILIÇOĞLU, Ahmet M., Miras Hukuku, Turhan Kitabevi, 5. Baskı. Ankara, 2013

KILIÇOĞLU, Ahmet M. Miras Hukuku, 9. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2018

KOCA, Ömerhan, Roma Hukukunda Ve Türk Hukukunda Ölümüne Bağlı Tasarruflar, Yetkin, Ankara, 2018

KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip, Miras Hukuku, Filiz Kitabevi, 3. Bası, İstanbul, 1987

KONAN, Belkis, Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukuki Durumuna İlişkin Bir Değerlendirme, AÜHFİD, S.64 C.1, 2015

KOYUNCU, Ferhat, Sözlü Vasiyetname, Seçkin, Ankara, 2014

KÖPRÜLÜ, Bülent, Miras Hukuku Dersleri, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1985

NOMER, Ergin, Türk Vatandaşlık Hukuku 21. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2015

NOMER, Ergin, Devletler Hususi Hukuku, Beta, 22. Bası, İstanbul, 2017

OĞUZMAN, Kemal; **SELİÇİ**, Özer; **OKTAY-ÖZDEMİR**, Saibe; Kişiler Hukuku, Filiz Kitabevi, 18. Bası, İstanbul, 2019

OĞUZMAN, M. Kemal; **SELİÇİ**, Özer, Kişiler Hukuku Dersleri, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1988

OĞUZMAN, M. Kemal; **SELİÇİ**, Özer; **OKTAY-ÖZDEMİR**, Saibe, Eşya Hukuku, Filiz Kitabevi, 19. Baskı, İstanbul, 2016

OĞUZMAN, M. Kemal, Miras Hukuku, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1972

OKANDAN, Recai G., Umumi Amme Hukuku, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1968

ÖZDİZLEKLİ, Bahriye, Boşanma Davasının Eşin Mirasçılığına Etkisi, YL Tezi, (tez.yok.gov.tr)

ÖZTAN, Bilge, Miras Hukuku, 9. Baskı, Turhan, Ankara, 2018

ÖZTRAK, İlhan, Miras Hukuku, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 253, Ankara, 1968

ÖZUĞUR, Ali İhsan, Miras Hukuku, Adalet, 3. Baskı, Ankara, 2009

SAĞLAM, İpek, Devletin Yasal Mirasçılığı, Cevdet Yavuz'a Armağan, MÜHF-HAD, Özel Sayı, C.22, S.3, İstanbul, 2016

SALİHPAŞAOĞLU, Yaşar, Din ve Devlet Arasındaki İktidar Mücadelesi: Avrupa Örneği, Adalet, 4. Baskı, Ankara, 2018

SARI, Suat, Miras Hukuku 8. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2019

SEROZAN, Rona; **ENGİN**, Baki İlkay, Miras Hukuku, 4. Baskı, Seçkin, Ankara, 2014

SEVİĞ, Vedat Raşit, Kanunlar İhtilafı, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları no.349, İstanbul ,1971

SUR, Melda, Uluslararası Hukukun Esasları, Beta Yayınları, 9. Baskı, İstanbul, 2015

ŞAHİN, Eda, Gaipliğin Miras Hukuku Bakımından Hüküm Ve Sonuçları, TBBD, 144, 2019

ŞAHİN, Semra, Ahmet Cevdet Paşa'nın Toplum ve Devlet Anlayışı, YL Tezi, 2004 (tez.yok.gov.tr)

ŞANLI, Cemal; **ESEN**, Emre; **ATAMAN-FİGANMEŞE**, İnci; Milletlerarası Özel Hukuk, Beta, 7. Bası, İstanbul, 2019

ŞİPKA, Şükran; **ÇELİKEL**, Ali Yaşar, Boşanma Davası Devam Ederken Taraflardan Birinin Ölmesinin Maddi Hukuk Bakımından Sonuçları, Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.5, S.1, Haziran 2017, S.178

TAŞ KORKMAZ, Hülya, Boşanma Davasında Sağ Kalan Eşin Bu Sıfatla Mirasçılığına Son Vermek Amacıyla Mirasçılar Tarafından Davaya Devam Edilmesi, Prof. Dr. Hakan PEKCANİTEZ'e Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, Özel Sayı, 2014

TEKİNALP, Gülgören, Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları, Vedat Kitapçılık, 10. Bası, İstanbul, 2009

TERCIER, Pierre; **PASCAL**, Pichonnaz; **DEVELİOĞLU**, Murat, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Oniki Levha, İstanbul, 2016

TERECİ, Hayal, Vatandaşlığını Kaybeden Kişilerin Mülkiyet ve Miras Hakları, Terazi Hukuk Dergisi, Y.8, S.74, 2013

TEZİÇ, Erdoğan, Anayasa Hukuku, Beta,17. Bası, İstanbul, 2014

TOPUZ, Gökçen, Boşanma Davası Sırasında Eşlerden Birinin Ölmesi Halinde Mirasçılardan Davaya Devam Etmelerinin Usul Hukuku Bakımından Yol Açtığı Sorunlar, TAAD, Y.3, S.10, Temmuz 2012

ULUSU KARATAŞ, Ayşe Elif, Türk Miras Hukukunda Mirasın Kazanılmasında Halefiyet Türleri Ve Türk Milletlerarası Özel Hukukunda Yansımaları, İÜHFİM, C.73, S.2, 2015

ÜNAL, Şeref, Miras Hukuku Konusundaki Uluslararası Gelişmeler, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, C.7, S.1

YENİCE CEYLAN, A. Özge, Mirasın Reddinin Diğer Mirasçılar Bakımından Sonuçları, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2019/2

YÜCER AKTÜRK, İpek, Gaipiliğin Miras Hukukundaki Yeri, Yargıtay Dergisi, C.45, S.3, 2018